

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

**BILANS POTRZEB
W ZAKRESIE POMOCY SPOŁECZNEJ
2006/2007**

Raport

Kraków 2007 r.

Opracowanie: Małgorzata Szlązak, Iwona Banasiewicz
mshlajak@rops.krakow.pl; ibanasiewicz@rops.krakow.pl

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
31- 026 Kraków, ul. Radziwiłłowska 1
tel./fax: (012) 422-06-36
www.rops.krakow.pl
e-mail: biuro@rops.krakow.pl

I. WPROWADZENIE

Wstęp:

Realizując zapisy artykułu 21 pkt.8 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, nakładającego na samorząd województwa obowiązek „sporządzania bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej i przekazywania go wojewodzie do dnia 1 marca każdego roku”, w listopadzie roku 2006 do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w województwie małopolskim (wszystkich ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie) wystosowano - po raz kolejny - kwestionariusze ankiet w tym zakresie.

Założenia:

Ideą leżącą u podstaw, prowadzonych corocznie bilansów potrzeb w zakresie pomocy społecznej jest poznanie sposobu realizacji zadań pomocy społecznej przez gminy i powiaty województwa małopolskiego, określenie występujących barier, identyfikacja kierunków zmian. W szczególności podejmowane są próby oceny sposobu i stanu realizacji podstawowych zadań ustawowych, identyfikacji wdrażania aktywnych form pomocy, takich jak: tworzenie gminnych systemów profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, prowadzenie programów celowych, budowanie koalicji na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów społecznych oraz sięganie po fundusze strukturalne na ich realizację. W analizie danych szczególny nacisk kładzie się na określenie przeszkód utrudniających, bądź uniemożliwiających prawidłowe wypełnianie różnorodnych zadań, czy wręcz podejmowanie ich w ogóle.

Stosownie do idei bilansu kwestionariusz podzielony jest na części mające identyfikować: posiadanie dokumentów strategicznych; wdrażanie programów osłonowych; zasięg i jakość współpracy z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań pomocy społecznej; poziom zabezpieczenia środków finansowych na realizację świadczeń oraz prowadzenie i rozwój infrastruktury

społecznej; liczebność kadry obsługującej realizowane zadania, jej aspiracje edukacyjne, warunki pracy.

Kwestionariusze kierowane do powiatów zawierają dodatkowo pytania o organizację specjalistycznego poradnictwa i prowadzenie szkoleń dla kandydatów na zastępczych rodziców i kandydatów do prowadzenia placówek rodzinnych, pytania o wdrażanie specyficznej grupy programów celowych – programów pomocy dziecku i rodzinie oraz pytania związane z działaniami z zakresu pomocy w integracji ze środowiskiem osób mających z tym problemy. Ankietę kierowaną do gmin poszerzono dodatkowo o pakiet pytań dotyczących budowania gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną. Małopolskie gminy pytano także o realizację zadań dodatkowych np. obsługę świadczeń rodzinnych.

Nie zapomniano o umożliwieniu pracownikom pomocy społecznej województwa wypowiedzenia się na temat podstawowych trudności w codziennej pracy. Badane były trudności będące przeszkodami we wszystkich powyższych obszarach. Miejsce na wpisywanie uwag do danego pytania, bądź miejsce na opis problemów związanych z daną kwestią znajdowało się pod większością z pytań.

Uwagi metodologiczne:

- Badaniem - tak jak w roku poprzednim (2005) - objęto wszystkie gminy i powiaty województwa. Ankiety (formularze w załączniku) wystosowano do 179 ośrodków pomocy społecznej, 19 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz 3 miejskich ośrodków pomocy społecznej miast na prawach powiatów. Łącznie bilansem objęto (skierowanie kwestionariusza) 201 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej Małopolski.
- Rozesłane ankiety były tym samym narzędziem, które w ramach „Bilanсу potrzeb w zakresie pomocy społecznej na rok 2005/2006” wystosowano do jednostek w 2005 roku. Umożliwi to po raz pierwszy dokonanie porównań pomiędzy latami, bowiem „Bilans potrzeb w zakresie pomocy społecznej na rok 2004/2005” (rok analizy 2004) przeprowadzony był na wylosowanej próbie jednostek i objęto nim 30 gminnych ośrodków pomocy społecznej, 16 powiatowych centrów rodzinie i 2 mops-y grodzkie.
- Ze względu brak zwrotów wszystkich wystosowanych ankiet (wysłano 201), analizę wyników ostatecznie przeprowadzono na 158 ankietach z gminnych

ośrodków pomocy społecznej (88% zwrotów) oraz 19 ankietach z powiatowych centrów pomocy rodzinie i 3 ankietach z miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich (w obu kategoriach 100%-owy zwrot ankiet) - razem na 180 kwestionariuszach (jednostkach).

- W porównaniu do roku poprzedniego zwrot rozesłanych kwestionariuszy ankiet był pełniejszy, a w badaniu udział wzięło 25 jednostek więcej niż w roku 2005, w tym 22 gminne i 3 z powiatów ziemskich.
- Narzędzie wystosowane do gminnych i powiatowych jednostek pomocy społecznej (pcpr, ops, mops), tak jak w roku 2005, posiadało trzy odrębne wersje, uwzględniające specyfikę zadań realizowanych przez gminne ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, obsługujące jednocześnie gminne i powiatowe zadania z zakresu pomocy społecznej.
- Miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, mające znaczny wpływ na całościowy obraz sytuacji i wartości średnie, w przedstawionej w dalszej części opracowania szczegółowej analizie danych, traktowane były specyficznie. W zestawieniach opisujących zadania gminne figurują one w grupie gmin, w zestawieniach traktujących o zadaniach powiatowych zestawiane są z powiatami.
- W odniesieniu do środków finansowych, jednostki miały oszacować w jakim stopniu kwoty przyznane w projekcie budżetu na rok 2007 pozwolą zaspokoić istniejące potrzeby. W przypadku pozostałych kwestii pytano o działania podjęte w roku 2006.
- Do uwag metodologicznych należy dodać, iż nie wszystkie dane nadesłane przez ankietowane jednostki miały tę samą jakość – nie wszystkie z nich odpowiedziały na każde z pytań. Szczegółowe dane, co do ilości jednostek, które brały udział w odpowiedziach na poszczególne pytania ankiety zawarte są w dalszej części opracowania, w kolejno analizowanych działach.

Wykaz skrótów:

OPS – ośrodek pomocy społecznej; MOPS – miejski ośrodek pomocy społecznej powiatu grodzkiego; PCPR – powiatowe centrum pomocy rodzinie; JOPS – jednostka organizacyjna pomocy społecznej; POW – placówka opiekuńczo-wychowawcza; DPS – dom pomocy społecznej; OAO – ośrodek adopcyjno-opiekuńczy.

II. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wnioski płynące z „Bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej 2006/2007”, służącego szacowaniu kondycji pomocy społecznej w naszym województwie, przeprowadzonego w roku 2006 wśród małopolskich ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, nie odbiegają od sformułowanych przed rokiem. Skala realizacji zadań jest podobna, dają się zauważyć te same obszary do zagospodarowania i te same problemy, które ujawniono w opracowaniu z roku 2005, przy czym na pewnych polach widać sytuację nieco korzystniejszą niż przed rokiem.

1. Istnieje uzasadniona konieczność zwiększenia zatrudnienia w jednostkach pomocy społecznej, bowiem podstawowym problemem okazuje się być niezmiennie mała liczba pracowników, szczególnie mocno utrudniająca pracę gminnym ośrodkom. Dowodów na potwierdzenie tej tezy dostarczają dane dotyczące liczebności zespołów gminnych ośrodków, poziomu zatrudnienia pracowników socjalnych, obciążenia dodatkowymi obowiązkami. Kwestia ta rzutuje na realizację większości zadań, o które pytano w ankietach, bowiem problem ten (tak jak przed rokiem) przewija się niemal przez całość opracowania, będąc podstawową barierą identyfikowaną przez pracowników w realizacji zadań pomocy społecznej w ogóle, jak i trudnością wskazywaną przy szczegółowych obszarach działania.

Blisko 70% gminnych ośrodków pomocy społecznej w Małopolsce zatrudnia do 10 osób¹, a w większości, oprócz zadań podstawowych obsługują one także zadania nadprogramowe, wynikające z innych ustaw (głównie z obszaru świadczeń rodzinnych), często nie zatrudniając w tym celu dodatkowych

¹ 37 małopolskich ośrodków pomocy społecznej zatrudnia nie więcej niż 5 pracowników, w tym między innymi dwa ośrodki zatrudniają tylko dwóch pracowników, a kolejne 20 ośrodków trzech lub czterech pracowników. Najliczniejszą kategorię stanowią te ośrodki, które zatrudniają od 6 do 10 pracowników – aż 68 jednostek. W powiatach jednostka zatrudniająca do 5 pracowników była tylko jedna.

pracowników. 102 ośrodki obsługują świadczenia rodzinne, 69 ośrodków zadania związane z ustawą o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej, 51 ośrodków obsługuje dodatki mieszkaniowe². Warto przypomnieć (pisaliśmy o tym w poprzednim opracowaniu), że według intencji ustawodawcy wyłączenie z pomocy społecznej świadczeń rodzinnych, będące częścią reorganizacji systemu, miało między innymi przyczynić się do odciążenia pracowników socjalnych i przesunięcia „punktu ciężkości” z prac administracyjnych na aktywne formy pomocy. Tymczasem gminy zorganizowały obsługę tych zadań w sposób dodatkowo obciążający pracowników pomocy społecznej, tak jak przed reformą.

Ponadto gminy nie zatrudniają pracowników socjalnych w wymaganej liczbie. 25% ośrodków (39 jednostek) zatrudnia mniej niż trzech pracowników socjalnych.

Brak dostatecznej liczby pracowników gminy wskazują jako podstawową barierę przy: tworzeniu lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych; przy organizowaniu gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną; przy prowadzeniu programów społecznych (obok braku środków na ten cel). Mała liczba pracowników jest także przeszkodą w sięganiu po środki strukturalne i jedną z barier (po braku funduszy na ten cel) w podnoszeniu kwalifikacji. Kwestia zbyt małej liczby pracowników i zbyt dużej ilości zadań okazała się też najważniejszym problem utrudniającym realizację zadań – tą trudność najczęściej ośrodki umieszczały na czele listy problemów pomocy społecznej. Pozostałe jednostki (powiatów ziemskich i grodzkich) także licznie skarżyły się na braki kadrowe, chociaż w ich przypadku problem ten nie dominował aż tak, jak w gminnych ośrodkach.

Ponadto tezę o istotnym wpływie poziomu zatrudnienia na jakość i zakres realizowanych zadań zdaje się potwierdzać różnica (uwidoczniła w szczegółowej analizie przedstawionej w dalszej części opracowania) pomiędzy gminnymi ośrodkami pomocy, a miejskimi ośrodkami pomocy społecznej powiatów grodzkich, szczególnie wyraźna w przypadku

² W blisko 30%-tach gmin (41 ops) nie zwiększono zatrudnienia z powodu dodatkowych zadań. Przy czym z grupy 41 ośrodków, którym nie zwiększono zatrudnienia ponad połowa realizowała jedną, dwie lub wszystkie trzy w/w ustawy.

krakowskiego MOPS-u, gdzie poziom zatrudnienia jest najwyższy w województwie – 609 pracowników (w ostatnim roku przybyło 145), a świadczenia rodzinne realizowane są przez odrębne jednostki.

2. W ostatnim roku przybyło w województwie lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, przede wszystkim gminnych, przy czym w dalszym ciągu nie wszystkie powiaty i gminy posiadają wymagany dokument.

W ciągu roku pomiędzy wcześniejszą analizą, a opisywanym badaniem, w grupie jednostek uczestniczących w bilansie poprzednio, przybyło 40 strategii gminnych i dwie powiatowe. Łącznie w grupie 180 ankietowanych jednostek pomocy społecznej województwa małopolskiego (ops, mops, pcpr) 119 (66%) posiada strategię. W roku 2005 jednostek posiadających ten dokument było 64, co stanowiło 41% ze 155 ankietowanych.

3. Zebrane dane ponownie uzasadniają postulat konieczności wspierania kadr pomocy społecznej, w szczególności gmin, w przyjmowaniu na siebie roli animatorów społeczności lokalnych poprzez zwiększanie zatrudnienia i propagowanie nowoczesnych form pracy, wykorzystujących dostępne obecnie możliwości.

Gminy, tak jak przed rokiem, w większości nie prowadzą programów celowych. Także znaczna część powiatów ich nie wdraża. Programy kierowane do grup społecznych pozostających w kręgu zainteresowania pomocy społecznej realizuje 32% badanych jednostek tj. w 58 ze 180 ankietowanych. Programy takie wdraża 28,5% gminnych ośrodków pomocy społecznej i 58% powiatowych centrów oraz dwa z trzech miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich. Wdrażane programy w większości nie są programami własnymi (zaobserwowano to również przed rokiem). Gminy uczestniczą w nich na zasadzie partnerstwa, a działania te to głównie inicjatywy rządowe, czasem programy prowadzone przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, organizacje pozarządowe, czy inicjowane przez urzędy pracy. Większość programów, które realizują lub w których uczestniczą gminne ośrodki pomocy społecznej dotyczy dożywiania osób potrzebujących takiej formy wsparcia (w tym dzieci). W zdecydowanej większości są one związane

z rządowym Programem Wieloletnim „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” – (tak jak w roku 2005) blisko 60% programów gminnych.

Więcej gmin niż przed rokiem tworzy, wskazane w ustawie o pomocy społecznej, gminne systemy profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną. Mimo to nadal duża grupa gmin nie ma ich na swoim terenie. Według oświadczeń ośrodków w roku 2006 w 71 gminach Małopolski (45% ze 158 ankietowanych) funkcjonował ten system. W roku 2005 był on tworzony w 54 gminach ze 139 badanych, czyli w 39%. Systemy takie nadal funkcjonują we wszystkich trzech małopolskich miastach na prawach powiatu tj. w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie, dwa z nich uporządkowały też planowane działania w formie oficjalnego dokumentu (w pozostałych gminach 68% jednostek). Szczegółowe opisy działań tworzących systemy gminne (o które poproszono w ankiecie) każą jednak przypuszczać, iż w rzeczywistości liczba sprawnie funkcjonujących systemów jest mniejsza niż podana, bowiem w dużej mierze nie zawierają one elementów specyficznych dla tego zadania. Nie mają one charakteru przemyślanych, kompleksowych działań, często będąc zbiorem pozostałych zadań ustawowych.

4. Aktualna analiza zgromadzonego materiału powtórnie wskazała konieczność rozwijania współpracy z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań pomocy społecznej, szczególnie współpracy gmin.

Synteza wyników bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej po raz kolejny ujawnia ograniczoną współpracę gmin z organizacjami pozarządowymi, w przeciwieństwie do powiatów (także grodzkich), które w większości prowadzą taką współpracę, zlecając organizacjom zadania, tworząc wspólne zespoły itp. Wszystkie ankietowane jednostki powiatowe (w tym miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich), tak jak przed rokiem, współpracują przy realizacji zadań pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi lub innymi podmiotami określonymi w Ustawie o pomocy społecznej. W przypadku 13 z 19 powiatowych centrów pomocy rodzinie tj. 68,4% (w 2005 r. - 10 z 16 czyli 62,5%) wszystkich miejskich ośrodków pomocy społecznej współdziałanie to polega także na zlecaniu tym podmiotom zadań do realizacji.

W roku 2006 z grupy 158 ankietowanych jednostek gminnych współdziałało z organizacjami pozarządowymi 116 ops – 73%, w tym tylko 32 jednostki (w roku 2005 37 jednostek) zleciło im zadania do realizacji. Tak jak przed rokiem blisko 30% gminnych ośrodków (w 2006 – 42 ops, w 2005 – 37 ops) nie współpracuje z podmiotami zaliczanymi do III sektora w żadnej formie. W 93% gmin (108) nie funkcjonują wspólne zespoły o charakterze inicjatywno - doradczym tworzone przez przedstawicieli administracji i liderów organizacji społecznych, których celem jest doradztwo i inicjowanie zadań w zakresie pomocy społecznej. W 46% gmin (72) nie opracowano rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Jedną z dróg do poszerzania współpracy z organizacjami pozarządowymi wydaje się być wsparcie procesu profesjonalizacji tych podmiotów, bowiem wśród podstawowych barier w rozwijaniu współdziałania z NGO's gminy wskazują na ich: nieznaną przepisów prawa, brak wiedzy i doświadczenia, zbyt duże oczekiwania finansowe wobec samorządu, trudności w koordynowaniu działań, różnice w schematach funkcjonowania, odmienne punkty widzenia. Trudności we współpracy, były po kategorii „brak organizacji społecznych na danym terenie lub małej ich aktywności” (co zapewne usprawiedliwia niektóre gminy z braku wspólnych działań) najliczniejszą grupą odpowiedzi gmin na pytanie o powody niepodejmowania opisywanej współpracy i przeszkody w jej prowadzeniu.

Także pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie, podobnie jak pracownicy mops grodzkich, narzekają na: nieterminowe i mało rzetelne przedkładanie przez organizacje sprawozdań i informacji o realizowanych zadaniach; brak profesjonalizmu; trudności w rozumieniu przepisów prawnych; brak zaplecza kadrowego, w tym stałej kadry odpowiedzialnej za sprawy administracyjne; nieumiejętność aplikowania o środki; postawę roszczeniową. Należy zaznaczyć jednak, że najliczniejszą grupę odpowiedzi, podobnie jak w gminach stanowiły te odnoszące się do braku organizacji pozarządowych na danym terenie i małej ich liczby bądź aktywności.

5. W dalszym ciągu istnieje potrzeba poszerzania specjalistycznego poradnictwa prowadzonego przez powiaty, szczególnie poradnictwa prawnego.

14 z 19 powiatów świadczy wszystkie trzy, wskazywane przez ustawodawcę rodzaje specjalistycznego poradnictwa – prawne, psychologiczne, rodzinne. Cztery powiaty organizują dwa jego rodzaje, a brakującym typem poradnictwa w trzech z nich jest poradnictwo prawne, w jednym rodzinne. 1 z powiatów prowadzi tylko poradnictwo rodzinne, nie organizując prawnego i psychologicznego. Tak jak w roku poprzednim zgromadzony materiał wykazał największe braki w zakresie świadczenia usług o charakterze specjalistycznego poradnictwa prawnego – w roku 2005 usług takich nie zapewniało swoim mieszkańcom 4 z 16 ankietowanych powiatów, w roku 2006 również 4, ale z 19 istniejących w województwie.

6. Nieco lepiej niż przed rokiem wygląda sytuacja związana z pozyskiwaniem i przygotowywaniem kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i prowadzenia placówek rodzinnych przez powiaty, na których ciąży taki obowiązek. Jednak nadal konieczne jest promowanie rodzinnych form opieki nad dziećmi i pozyskiwanie kandydatów.

Łącznie w roku 2006 przeszkolono w województwie małopolskim (wyłączając powiaty objęte oddziaływaniem Ośrodków Adopcyjno - Opiekuńczych) 29 kandydatów na rodziców zastępczych (w roku 2005 - 11 kandydatów) i jednego kandydata do prowadzenia placówki rodzinnej. W roku 2005 żaden z powiatów nie prowadził, ani nie zlecał szkolenia kandydatów do prowadzenia placówek rodzinnych.

7. Podobnie, jak przed rokiem stwierdza się pewne niedobory środków na realizację zadań własnych gmin i powiatów. Identyfikowane są braki środków na realizację świadczeń pieniężnych. Nadal zupełnie brakuje środków na inwestowanie w lokalną infrastrukturę społeczną tj. na bieżące inwestycje w jednostkach już istniejących oraz na inwestycje generujące niezbędne nowe miejsca czy usługi. Wciąż zupełnie nieaktywną formą wsparcia (zarówno w gminach, jak i powiatach grodzkich) pozostaje udzielanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie. Zadania zlecone samorządom przez administrację rządową posiadają zabezpieczenie finansowe zbliżone do pełnego.

8. Zebrane informacje w dalszym ciągu pokazują potrzebę podnoszenia kwalifikacji pracowników pomocy społecznej, jednocześnie ujawniają potrzebę przekonywania do tego pracowników z jednej strony i konieczność tworzenia im odpowiednich do tego warunków, z drugiej strony. Ciągłe ważne jest rozwijanie funkcji powiatów w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym kadr pomocy społecznej z ich terenu oraz prowadzenie przez nie doradztwa metodycznego. Pracownicy pomocy społecznej powiatów w zasadzie nie są zainteresowani podejmowaniem specjalizacji z zakresu pracy socjalnej, mimo niewielkiej liczby osób legitymujących się tytułem specjalisty. Większe zainteresowanie tym rodzajem podnoszenia kwalifikacji widać w jednostkach gminnych. Porównując dane zgromadzone w analizowanym materiale z danymi za rok poprzedni, dotyczące liczby specjalizacji oraz ilości deklaracji ich podjęcia, nie da się wyraźnie zauważyć, by zapis wprowadzony do ustawy o pomocy społecznej z dniem 1 stycznia 2006 roku, mówiący o przysługującym pracownikom socjalnym zwrocie połowy kosztów uczestnictwa w szkoleniach w zakresie specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego znacząco wpłynął na aktywność pracowników w tym zakresie. Często zmieniające się prawo, obok obciążenia pracowników pomocy społecznej dużą liczbą obowiązków (szczególnie pracowników gminnych ośrodków pomocy społecznej) rzutuje na zgłaszane przez nich potrzeby szkoleniowe. Pracownicy socjalni gmin oraz ich kierownicy najbardziej potrzebują szkoleń związanych z interpretacją przepisów. Pracownicy socjalni powiatowych centrów pomocy rodzinie i miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich mają nieco „wyższe” aspiracje szkoleniowe. Częściej są zainteresowani pracą z rodziną biologiczną dzieci przebywających w placówkach, interwencją kryzysową, tworzeniem programów, pozyskiwaniem środków unijnych, terapią rodzin czy postępowaniem z ofiarami przemocy, a zagadnienia prawne wśród potrzeb szkoleniowych tej grupy nie dominują. Widać z tego, iż codzienność zawodowa wymusza określone preferencje w tym względzie i trudno będzie to zmienić. Nie można oczekiwać od pracowników socjalnych kompleksowych, systemowych działań nie zmieniając, wskazanej powyżej sytuacji kadrowej.

Nie wszystkie powiatowe centra oferują szkoleniowe formy wsparcia ośrodkom pomocy społecznej i innym jednostkom pomocowym z terenu powiatu. 51 gmin nie uczestniczy w szkoleniach oferowanych przez powiat, a 70 ośrodków nie korzysta doradztwa powiatu, głównie z powodu braku oferty - 15 z 19 ankietowanych pcpr szkoliło kadry powiatowe w roku 2005, a 4 nie prowadziły takich działań.

9. Mniej niż przed rokiem zidentyfikowano jednostek pomocy społecznej, których szefowie nie posiadają, wymaganej od kadr zarządzających specjalizacji z organizacji pomocy społecznej. W 2006 roku 35 gminnymi ośrodkami pomocy kierowały osoby nie posiadające odpowiedniego przygotowania. W roku 2005 były 43 takie jednostki przy mniejszej liczbie tych jednostek uczestniczących w badaniu. W powiatach ziemskich (pcpr) w roku 2005 były 3 takie jednostki, w roku 2006 tylko dwie. W powiatach grodzkich w obydwu latach taka sytuacja nie występowała.
10. Palącym problemem jest nadal dezintegracja służb i działań w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych.
Utrudnienia w realizacji zadań pomocy społecznej, polegające na kłopotach ze współdziałaniem podmiotów wymieniano (zarówno w tym, jak i poprzednim roku), jako przeszkodę przy rozwijaniu współpracy z organizacjami pozarządowymi, realizacji programów celowych, budowaniu gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, tworzeniu lokalnych strategii, a także w grupie dominujących przeszkód w wypełnianiu zadań w ogóle.
11. Ranking najważniejszych problemów pomocy społecznej wygląda podobnie, jak przed rokiem. Za najważniejszy problem utrudniający realizację zadań pomocy społecznej ankietowani pracownicy ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie - tak jak w roku 2005 - jednogłośnie uznali zbyt małą liczbę pracowników w stosunku do realizowanych zadań. Kwestia ta była wspomniana na wstępie jako zasadnicza dla całości analizy.
Był to problem najczęściej lokowany na czele listy barier utrudniających realizację zadań pomocy społecznej – 33% ośrodków i 42% powiatowych centrów uznało ten problem za najdotkliwszy. Także jeden z trzech powiatów

grodzkich (podobnie jak przed rokiem) zdecydował się umieścić tę barierę na pierwszym miejscu.

Kolejne czołowe miejsca wśród problemów, z którymi boryka się pomoc społeczna w Małopolsce, w opinii pracowników zarówno pcpr, jak i ops zajmują: biurokratyzacja działań pracowników socjalnych, częste zmiany przepisów, zbyt małe środki na świadczenia.

Znaczenie najważniejszych trzech barier utrudniających realizację zadań pomocy społecznej, którymi są - niezależnie od rodzaju jednostki - zbyt mała liczba pracowników, biurokratyzacja działań i częste zmiany przepisów, podkreśla dodatkowo analiza liczby wszystkich wskazań na te problemy. Powyżej opisano bowiem jednostki, które umiejscowiły w/w trudności na pozycji pierwszej, natomiast liczba jednostek, wskazujących te kwestie w ogóle była znacznie większa. Na braki kadrowe skarżyło się 101 ze 157 gmin, jeden mops grodzki i 13 z 19 powiatów. Biurokratyzacja działań pracowników socjalnych doskwiera aż 127 gminom, wszystkim powiatom grodzkim i 13 z 19 powiatom ziemskim. Natomiast niestabilność regulacji prawnych, jako ważną przeszkodę podaje 102 ops, 2 z 3 mops i aż 17 z 19 pcpr. Ponadto w analizie wszystkich wskazań w gminach na znaczeniu zyskują takie kwestie, jak: postawy klientów (80 ops), zbyt małe środki na wynagrodzenia (64 ops), brak efektywnego współdziałania pomiędzy instytucjami (61 ops). Wszystkie powiaty grodzkie dostrzegają braki środków na inwestycje.

III. SZCZEGÓŁOWA ANALIZA BADAŃ

DIAGNOZA I PLANOWANIE

63,9% małopolskich ośrodków pomocy społecznej (101 jednostek ze 158 ankietowanych) opracowało gminną strategię rozwiązywania problemów społecznych. W ciągu roku pomiędzy poprzednią analizą, a opisywanym badaniem w małopolskich gminach przybyły 52 strategie społeczne. Liczbę tę tworzy 40 gmin uczestniczących w poprzednim bilansie, które w roku 2006 uzupełniły brak strategii i 15 gmin nie uczestniczących w poprzednim badaniu, posiadających omawiany dokument oraz dwie gminy, których strategia straciła ważność i jedna gmina posiadająca strategię poprzednio, która w tym roku nie odesłała ankiety.

W grupie powiatów ziemskich powiatową strategię rozwiązywania problemów społecznych aktualnie posiada 78,9% jednostek tzn. 15 z 19 istniejących powiatowych centrów pomocy rodzinie. W roku poprzednim było 12 strategii powiatowych. Przy czym, z grupy 12 powiatów, które posiadały strategię w roku 2005: 9 ma ją dalej ważną; 2 pcpr przyjęły następną, w związku z zakończeniem okresu realizacji poprzedniej; w 1 przypadku strategia straciła ważność i nie przyjęto jeszcze nowej. W grupie 4 pcpr, które w 2005 roku nie posiadały strategii, a brały udział w bilansie powstały 2 nowe dokumenty. W kolejnych dwóch przypadkach strategia ciągle nie istnieje. Spośród 3 nowych pcpr, które przystąpiły do aktualnego bilansu jedno posiada strategię, przyjętą uchwałą rady powiatu, dwa nie. Natomiast wszystkie powiaty grodzkie – podobnie jak w roku ubiegłym - posiadają stosowny dokument.

Łącznie w grupie 180 ankietowanych jednostek pomocy społecznej województwa małopolskiego (ops, mops, pcpr) 61, czyli 34,9% nie wypełniło,

z różnych przyczyn, obowiązku przygotowania lokalnej strategii rozwiązywania społecznych problemów. Jednak stanowi to stanowi wskaźnik lepszy niż w roku poprzednim, bowiem w opisywanym badaniu udział wzięło o 25 jednostek więcej, a przybyło aż 55 lokalnych strategii, głównie dzięki nowym dokumentom opracowanym przez małopolskie gminy w ostatnim czasie, bowiem w grupie powiatów strategii istotnie nie przybyło.

Z zebranych informacji wynika, iż zdecydowana większość gmin przyjęła obowiązującą strategię w 2005 i 2006 roku (odpowiednio 39,2 i 46,8% gmin tj. 31 i 37 jednostek z 79, które podały w ankiecie daty przyjęcia dokumentu³) i są to większości pierwsze tego typu dokumenty. Daty przyjęcia strategii powiatowych wyglądają podobnie, przy czym są wśród nich dokumenty na kolejne okresy programowania, po zakończeniu realizacji poprzednich strategii.

Okresy programowania opisywanych dokumentów są różnorodne. Lokalne strategie wyznaczają priorytetowe działania przeciętnie na czas 7 lat: od 2 do 11 lat w przypadku gmin, od 4 do 10 lat w przypadku powiatów ziemskich i od 6 do 7 lat w przypadku powiatów grodzkich.

W grupie 101 ośrodków mających za sobą doświadczenia związane z tworzeniem lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych aż 33 (32,7%), tworzyło ją samodzielnie, jedynie z udziałem pracowników ośrodka. Większość pozostałych gmin angażowało do współpracy tylko jednego lub dwóch partnerów instytucjonalnych⁴. Angażowały one najczęściej, bo w 38,6%-tach, właściwy terytorialnie urząd pracy (39 jednostek wskazywało na takie współdziałanie) i powiatowe centrum pomocy rodzinie (wskazania 21 ops, 20,8%), a także lokalne organizacje pozarządowe (wskazania 17 ops, 16,8%). 59 gmin (58,4%) wskazało innych, niż wymienieni w ankiecie (ops, pcpr, up, jops, ngo's) partnerów tworzenia strategii. Wśród nich najczęściej wskazywano na współpracę z lokalną administracją (urzędy oraz rady miast i gmin, a także działające w ich obrębie zespoły i komisje

³ 22 ops ze 101, które strategię posiadają - nie wskazało w ankiecie daty jej przyjęcia mimo prośby o wpisanie takiej informacji.

⁴ 29 ze 68 gmin, które angażowały kogokolwiek do współpracy, pracowało tylko z partnerem jednego rodzaju, kolejne 19 gmin zaangażowało w proces tworzenia dokumentu partnerów dwóch rodzajów. 11 gmin współpracowało w tym zakresie z trzema rodzajami instytucji. Tylko w jednym przypadku do współpracy zaangażowano 6 partnerów, w dwóch przypadkach 5, w sześciu przypadkach 4 partnerów.

tematyczne, wójtów, sołtysów, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych), następnie szkoły i inne placówki oświatowe (przedszkola, poradnie pedagogiczne), Policję, służbę zdrowia (przychodnie, szpital, pielęgniarki środowiskowe).

W przypadku powiatów ziemskich zaangażowanie środowiska w tworzenie strategii powiatowej było nieco szersze – mniejszy odsetek powiatów opracowywał strategię samodzielnie (3 jednostki z 15 posiadających strategię tj. 20%), powiaty zapraszały też do współpracy więcej rodzajów partnerów. Z jednym lub dwoma partnerami instytucjonalnymi współpracowało 5 z 12 powiatów współdziałających z innymi podmiotami w tym zakresie, pozostałe 7 pcpr, tworząc dokument współdziałało z 3, 4 i 5 rodzajami instytucji. Pcpr angażowały najczęściej ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu (wszystkie 12 współpracujących pcpr) oraz urzędy pracy i organizacje pozarządowe (po 7 pcpr). 6 powiatów wskazało na angażowanie w te działania jednostek pomocy społecznej z terenu powiatu, innych niż ops. W grupie nielicznie wskazujących inne typy partnerstwa wymieniano starostwo powiatowe (4 pcpr), Policję i sądy rejonowe (po 2 pcpr) oraz poradnię psychologiczno - pedagogiczną, urząd statystyczny, firmę komercyjną (wskazania pojedynczych jednostek).

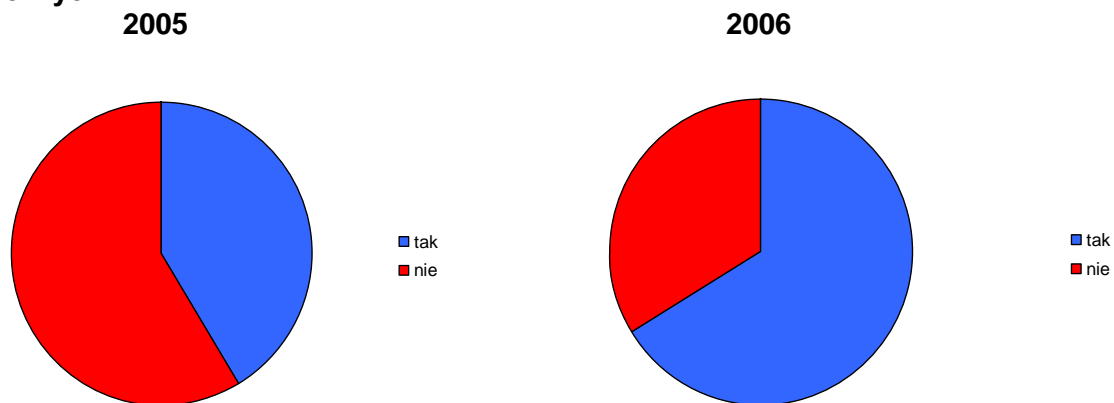
W grupie trzech powiatów grodzkich jeden opracował strategię samodzielnie, drugi we współpracy z jednostkami urzędu miasta i urzędem pracy, trzeci współpracował z grodzkim urzędem pracy i organizacjami pozarządowymi z terenu miasta.

Tbl.1. Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych

jednostka	posiadanie strategii	I. jednostek	%
OPS	tak	101	63,9%
	nie	57	36,1%
	Ogółem	158	100,0%
MOPS	tak	3	100,0%
	nie	0	0,0%
	Ogółem	3	100,0%
PCPR	tak	15	78,9%
	nie	4	21,1%
	Ogółem	19	100,%

łącznie ankietowane JOPS		liczba jednostek	%
Posiadanie lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych	TAK	119	66,1%
	NIE	61	33,9%
	OGÓŁEM	180	100,0%

Wykres 1. OPS, MOPS, PCPR Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych

Tbl.2. OPS - Podmioty zaangażowane w tworzenie gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych

Podmioty współpracujące przy opracowaniu strategii	liczba jednostek	%
samodzielnie ops	33	32,7%
właściwie terytorialnie pcpr	21	20,8%
inne ops	1	1,0%
inne JOPS	5	5,0%
właściwy terytorialnie urząd pracy	39	38,6%
organizacje pozarządowe z terenu powiatu	17	16,8%
inne	59	58,4%

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż można było równocześnie wybrać kilka odpowiedzi. W/w procenty stanowią odsetek jednostek posiadających strategię, które wybrały daną odpowiedź.

Tbl.3. MOPS - Podmioty zaangażowane w tworzenie gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych

Podmioty współpracujące przy opracowaniu strategii	liczba jednostek	%
samodzielnie mops	1	33,3%
inne JOPS	0	0,0%
właściwy terytorialnie urząd pracy	2	66,7%
organizacje pozarządowe z terenu miasta	1	33,3%
inne	1	33,3%

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż można było równocześnie wybrać kilka odpowiedzi. W/w procenty stanowią odsetek jednostek posiadających strategię, które wybrały daną odpowiedź.

Tbl.4. PCPR - Podmioty zaangażowane w tworzenie powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych

Podmioty współpracujące przy opracowaniu strategii	liczba jednostek	%
samodzielnie pcpr	3	20,0%
ops z terenu powiatu	12	80,0%
inne JOPS	6	40,0%
właściwy terytorialnie urząd pracy	7	46,7%
organizacje pozarządowe z terenu powiatu	7	46,7%
Inne	5	33,3%

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż można było równocześnie wybrać kilka odpowiedzi. W/w procenty stanowią odsetek jednostek posiadających strategię, które wybrały daną odpowiedź.

Zarówno powiatowe centra pomocy rodzinie, miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, jak i gminne ośrodki pomocy społecznej w większości nie dokonują własnej diagnozy problemów społecznych w celu zaplanowania działań strategicznych. W identyfikowaniu problemów, gminy przeważnie opierają się na analizie dominujących przyczyn udzielania pomocy społecznej (dla 11 gmin było to jedyne źródło danych) i własnym doświadczeniu zawodowym (jedyne źródło danych dla 45 strategii gminnych wg odpowiedzi respondentów). Własnych badań do diagnozy nie dokonuje przynajmniej 66,7% powiatów ziemskich (10 pcpr) oraz 75,2% gmin (76 ops). Na zlecenie diagnozowania lokalnej sytuacji lub wykorzystanie istniejących badań zewnętrznych wskazało tylko 16,8% gmin (17 jednostek), 1 powiat grodzki oraz 2 powiaty ziemskie. W tych przypadkach, kiedy jednostka diagnozowała lokalną sytuację samodzielnie wykorzystując inne sposoby niż przeprowadzanie badań lub korzystanie z istniejących opracowań (24 ops, 2 mops, 4 pcpr) była to na ogół analiza informacji przedstawionych przez instytucje funkcjonujące na terenie gminy lub wtórna analiza źródeł zastanych tzn. danych statystycznych instytucji takich jak: powiatowe urzędy pracy, urzędy statystyczne, policja.

Wśród zgłaszanych trudności związanych z opracowywaniem lokalnej strategii (na pytanie to jednostki odpowiadały niezależnie od tego czy posiadały ten dokument) gminne ośrodki pomocy społecznej zdecydowanie wskazywały na zbyt małą liczbę pracowników i związany z tym brak czasu, by podołać temu zadaniu. Drugą, w kolejności częstości występowania, barierą wymienianą przez gminy, jest brak wsparcia ze strony lokalnych władz (brak zainteresowania, brak środków, przekonanie, że strategia jest dla ośrodka, a nie dla gminy). Wśród kolejnych dość

licznie wskazywanych przeszkód pisano o braku współpracy z różnorodnymi podmiotami oraz kłopotach z diagnozowaniem problemów. Wiele trudności nastęrcza także brak merytorycznego przygotowania do tworzenia takich opracowań.

W zasadzie podobnie uważają pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie, z tą różnicą, iż dwie równorzędne pozycje zajmują tu problemy związane z małą liczbą pracowników oraz problemy z diagnozowaniem lokalnych problemów, w tym brak środków finansowych na przeprowadzenie badań, niemożność skorzystania z danych ZUS i KRUS (odnośnie osób niepełnosprawnych), brak dostępu do danych statystycznych powiatu. Wśród problemów z przygotowywaniem lokalnej strategii powiaty wymieniły także brak profesjonalnego przygotowania do takich działań i małe zaangażowanie partnerów instytucjonalnych w proces budowania dokumentu oraz nikłe wsparcie merytoryczne ze strony jednostek nadrzędnych i kontrolujących. Powiaty grodzkie do katalogu trudności dodały częstą zmianę przepisów prawa (2), brak, czasochłonność analizy informacji do diagnozy (1), brak wystandaryzowanych wskaźników do służących ewaluacji (1 z mops).

PROGRAMY CELOWE

Programy celowe kierowane do grup społecznych pozostających w kręgu zainteresowania pomocy społecznej realizowane były w 58 ze 180 ankietowanych jednostek tj. w 32,2%. W porównaniu do roku 2005 o 8 gmin mniej i 2 pcpr więcej zgłosiło realizację programów społecznych. Łącznie w województwie małopolskim jednostki pomocy społecznej wdrażały 101 programów, o trzy mniej niż w roku poprzednim. Obecnie programy celowe wdraża 28,5% gminnych ośrodków pomocy społecznej (45 ze 158 ankietowanych – poprzednio 53 ze 136), 57,9% powiatowych centrów pomocy rodzinie (11 z 19 pcpr – poprzednio 9 z 16 uczestniczących w bilansie) oraz, tak jak poprzednio, dwa z trzech miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich. Liczbę tę tworzą wszelkie inicjatywy, które można określić mianem programu, niezależnie od zasięgu, wielkości budżetu, inicjatora działania czy innych cech. Składają się na nią programy osłonowe

wynikające z rozpoznanych lokalnych potrzeb, powiatowe programy pomocy dziecku i rodzinie, wdrażane programy rządowe oraz wszystkie te projekty, których koordynatorem czy liderem jest inny podmiot, a ośrodek lub centrum bierze w nich udział, bowiem wszystkie badane jednostki poproszono o wykazanie takich inicjatyw.

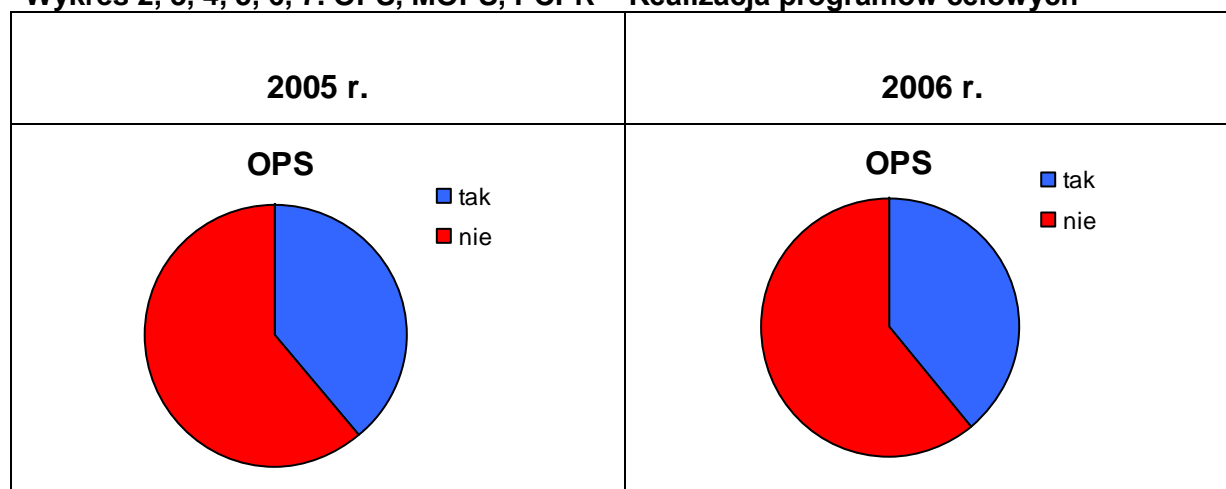
Sumując wszystkie wymienione powyżej rodzaje programów, statystycznie na jeden małopolski ośrodek pomocy społecznej przypada 0,5 programu (od 0 do 9). Na powiatowe centrum pomocy rodzinie 0,9 programu (0, 1 lub 2), a na mops powiatu grodzkiego ponad 3 programy celowe (0 i 3 oraz 7 programów). W zgromadzonym materiale zebrano opisy 74 programów gminnych, 17 programów wdrażanych przez powiaty ziemskie i 10 programów prowadzonych przez powiaty grodzkie. Łącznie 101 programów celowych.

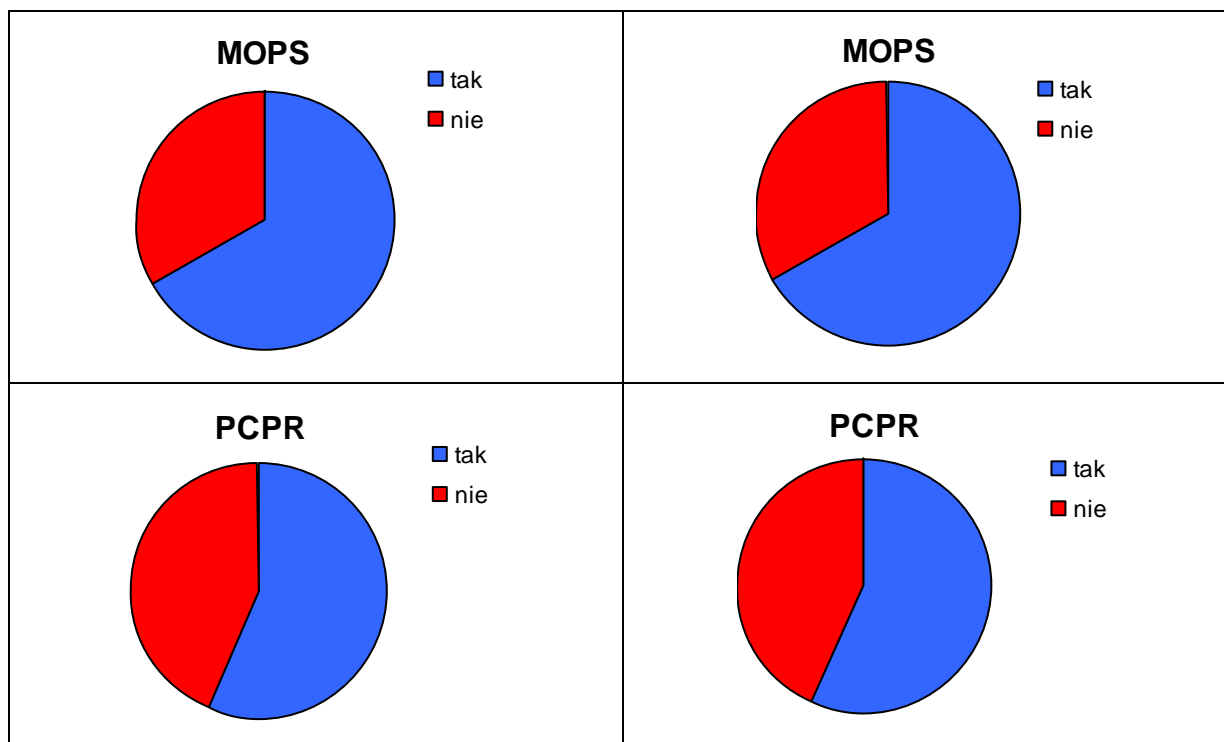
Tbl.5. OPS, MOPS, PCPR – Realizacja programów celowych

typ jednostki	czy gmina/powiat realizował w 2005 r. programy celowe?	liczba jednostek	%
OPS	TAK	45	28,5%
	NIE	113	71,5%
	Ogółem	158	100,0%
MOPS	TAK	2	66,7%
	NIE	1	33,3%
	Ogółem	3	100,0%
PCPR	TAK	11	57,9%
	NIE	8	42,1%
	Ogółem	19	100,0%

*programy celowe w przypadku powiatów rozumiane są tu łącznie jako programy pomocy dziecku i rodzinie oraz programy osłonowe wynikające z rozpoznanych potrzeb powiatu

Wykres 2, 3, 4, 5, 6, 7. OPS, MOPS, PCPR – Realizacja programów celowych

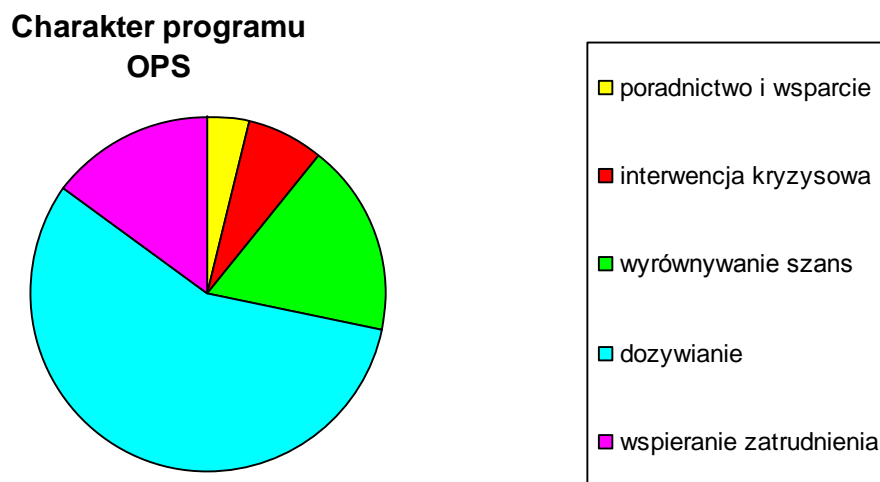
Wgląd w opisy programów wykazanych przez małopolskie jednostki pomocy społecznej w nadesłanych do ROPS ankietach dostarcza nam informacji o ich charakterze, adresatach działań, budżetach, współrealizatorach i innych istotnych dla nich zmiennych.

Tbl.6. OPS - charakter programów celowych

charakter programu	liczba programów	%
dożywianie	42	56,8%
wyrównywanie szans	12	16,2%
wspieranie zatrudnienia	12	16,2%
interwencja kryzysowa	5	6,8%
poradnictwo i wsparcie	3	4,0%
Ogółem	74	100,0%

Tak jak w roku 2005, nadal większość programów, prowadzonych lub współrealizowanych przez gminne ośrodki pomocy społecznej zdecydowanie dotyczy dożywiania osób potrzebujących takiej formy wsparcia, w tym dzieci. Następnie, w mniejszym stopniu, działań z zakresu wyrównywania szans i wspierania zatrudnienia. W roku poprzednim gminy wykazały znacznie więcej programów kierowanych do osób bezrobotnych, a mniej działań z zakresu wyrównywania szans grup defaworyzowanych.

Wykres 8. OPS - charakter programów celowych

Blisko 60% programów opisanych przez gminy dotyczyło dożywiania, w tym większość Programu Wieloletniego „Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania”, zaplanowanego na lata 2006 - 2009⁵ (32 programy, tj. 57% wszystkich, a 76% w grupie „dożywianie”). Pozostałe inicjatywy zakwalifikowane na użytek tego opracowania do kategorii „dożywianie” dotyczyły: w przypadku 5 gmin - Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej PEAD⁶ „Dostarczanie żywności dla najuboższej ludności UE”, finansowanego ze środków unijnych (poprzednio znaleziono 4 takie programy); uczestnictwa w programie „Pajacyk” Polskiej Akcji Humanitarnej (1); dożywiania dzieci w świetlicach popołudniowych (1); prowadzenia jadłodajni (1); organizacji kolacji wigilijnej dla chorych, samotnych, bezdomnych (1); rozprowadzania paczek świątecznych (1).

⁵ Poprzednio – Rządowy Program „Posiłek dla potrzebujących” realizowany w roku 2005.

⁶ PEAD w krajach Unii Europejskiej funkcjonuje od 1987 roku. Podstawowym założeniem Programu jest zagospodarowanie rezerw surowców interwencyjnych na cele pomocy społecznej i wsparcie żywnością osób najbardziej potrzebujących. Od 2004 roku Polska jako członek UE może w pełni brać udział w programie dostarczania żywności dla najuboższej ludności. W roku 2006 Polska uzyskała możliwość wykorzystania na realizację Programu 80 tysięcy ton produktów spożywczych.

W roku 2006 Minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego wytypował do dystrybucji żywności 4 akredytowane organizacje charytatywne: Federacja Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polski Komitet Pomocy Społecznej i Polski Czerwony Krzyż. Na terenie Małopolski koordynatorem Programu ze strony Federacji Polskich Banków Żywności jest Bank Żywności w Krakowie. Bank Żywności w Krakowie dokłada wszelkich starań, aby dystrybucja była racjonalna. Głównym założeniem jest udzielanie systematycznej (comiesięcznej) pomocy osobom najuboższym, a nie jednorazowe wsparcie dużej grupy osób. Każdego miesiąca żywność trafia do ok. 95 000 najbiedniejszych mieszkańców regionu.

Pod pojęciem programów zgrupowanych w kategorię „wyrównywanie szans” (13 inicjatyw) umieszczono indywidualny program wychodzenia z bezdomności, organizację wypoczynku letniego dla dzieci z ubogich rodzin (kolonie, półkolonie), program aktywizacji osób niepełnosprawnych „Jak im pomóc”, gminny program na rzecz osób niepełnosprawnych, samorządowy program na rzecz osób niepełnosprawnych, program na rzecz społeczności romskiej.

Grupa programów „wspierających zatrudnienie” (12 inicjatyw), tak jak w roku 2005, kryje głównie programy realizowane we współpracy z urzędami pracy (8 z 12) często współfinansowane przez nie, w tym „prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, Program „Drogowiec” - prowadzone w ramach gminnych programów reintegracji społecznej i zawodowej oraz unijne programy: „Powrót do pracy, powrotem do społeczeństwa” i „Akademia Przedsiębiorczości. Rozwój alternatywnych form zatrudnienia”, których liderami są urząd pracy i ROPS, a dwie gminy ich partnerami. Pozostałe programy z tej grupy to: Program „I ty możesz być aktywna zawodowo”, którego beneficjentami są kobiety długotrwale bezrobotne oraz program „Wzmocnienie roli klubów integracji społecznej, jako instytucjonalnych aktywnych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu” zrealizowany w ramach konkursu Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, mającego na celu finansowe wsparcie powstania i funkcjonowania KIS.

Pozostałe programy z kategorii „interwencja kryzysowa” (5 gminnych programów) dotyczyły gminnego programu pomocy społecznej w zakresie przeciwdziałania groźbie eksmisji, zaopatrzenia w opał i leki, programu pomocy dla gospodarstw rolnych w celu złagodzenia skutków suszy i programu ROPS „Przeciw Przemocy”. Do programów „poradnictwa i wsparcia” (3) zliczono gminny program rozwiązywania problemów alkoholowych, program „Za rok matura. I co dalej?” (współfinansowany w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego) prowadzony przez jedną z gmin oraz Gminne Centrum Informacji.

Stosownie do rodzajów programów, w których uczestniczą gminy rozkładają się źródła ich finansowania. Tak jak w roku 2005 głównymi źródłami finansowania opisywanych programów jest budżet państwa i środki własne gmin. I jest to najczęstszy montaż finansowy budżetów gminnych programów. Udział środków budżetu państwa zanotowano w 41 z 74 programów tj. w 55,4%, co jest zrozumiałe z uwagi na fakt, iż w grupie programów gminnych najwięcej jest programów

rządowych, a przede wszystkim Programów Wieloletnich „Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania” oraz innych, takich jak program dot. KIS, wsparty finansowo ze środków MPiPS, program na rzecz społeczności romskiej, program łagodzenia skutków suszy. Inicjatyw z zaangażowaniem środków unijnych zanotowano 8 (w tym 5 dot. Programu PEAD), programów z zaangażowaniem środków przekazanych przez urzędy pracy 6.

Łącznie 62 programy realizowane były z udziałem środków finansowych gmin, w tym wszystkie te, które wymagały ich wkładu własnego czyli opisane powyżej programy rządowe, programy współfinansowane przez urzędy pracy, programy unijne. Programów realizowanych wyłącznie ze środków własnych gmin było w analizowanej grupie kilkanaście. Jeden z programów realizowany był przy udziale środków PFRON, jeden – organizacji pozarządowej.

Montaż finansowy w budżetach w/w programów opierał się średnio na środkach z dwóch źródeł (1,6), najczęściej - ze względu na specyfikę wdrażanych inicjatyw - na połączeniu środków gminnych i centralnych. Podobną prawidłowość zanotowano też w roku 2005.

Wysokość środków, którymi dysponowały gminy na wdrażanie omawianych form pomocy to przeciętnie blisko 164 tysiące złotych na jeden program (w roku 2005 przeciętnie 120 tysięcy złotych). Przy czym największy z programów dysponował budżetem w wysokości blisko 1 600 000 złotych (w 2005 roku ok. dwóch milionów złotych), najmniejszy około 2 500 tysięcy zł (w 2005 roku około 7 tysięcy).

Do programów o największych budżetach średnich w roku 2006 należały programy z obszaru nazwanego „wspieranie zatrudnienia” – przeciętny budżet: 312 000 (od 31 000 do 1 600 000), głównie współfinansowane przez urzędy pracy. Pamiętać należy, iż w grupie tej były też dwa programy unijne, jeden o bardzo wysokim budżecie. Drugą grupę programów, pod względem średniej wysokości środków przeznaczonych na ich realizację tworzyły programy „dożywiania” – przeciętny budżet: 168 000 PLN (od 2700 do 844 000, które wydał na rządowy program MOPS Oświęcim) współfinansowane przez budżet centralny i środki europejskie (PEAD), następnie inicjatywy z grupy „interwencja kryzysowa” (prowadzone głównie w oparciu o środki gminy) oraz programy „poradnictwa i wsparcia” (3 programy, w jednym udział środków UE, w jednym PFRON) – ok. 98 000 zł średni budżet (odpowiednio od 4 200 do 200 000 i od 68 000 do 130 000 PLN).

W roku 2005 największymi budżetami średnimi charakteryzowały się programy „wyrównywania szans” (średni budżet 300 000 zł), które oparte były w dużym stopniu o środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W roku 2006 gminy zgłosiły tylko jeden program współfinansowany z PFRON, a większość działań z tej kategorii finansowana była ze środków gminnych (średni budżet 34 000). W sumie najwięcej środków przeznaczono na programy dożywiania – 6 221 000 w skali województwa (było ich najwięcej) i programy wspierania zatrudnienia – blisko 1 900 000 PLN. Najmniej na programy „poradnictwa i wsparcia” łącznie 198 000 zł, które zajęły trzecią pozycję wg wysokości średniego budżetu, lecz było ich najmniej.

Najliczniejszą grupę beneficjentów miały w 2006 roku programy dożywiania - 22 619 odbiorców w skali województwa, następnie programy z zakresu wyrównywania szans – 4 794 uczestników oraz projekty z zakresu interwencji kryzysowej – 738 osób objętych ich oddziaływaniem. Gminne programy celowe wspierające zatrudnienie (najwyższe przeciętne budżety) objęły swym oddziaływaniem łącznie 680, zapewne ze względu na znaczne koszt wdrażania tego typu form wsparcia.

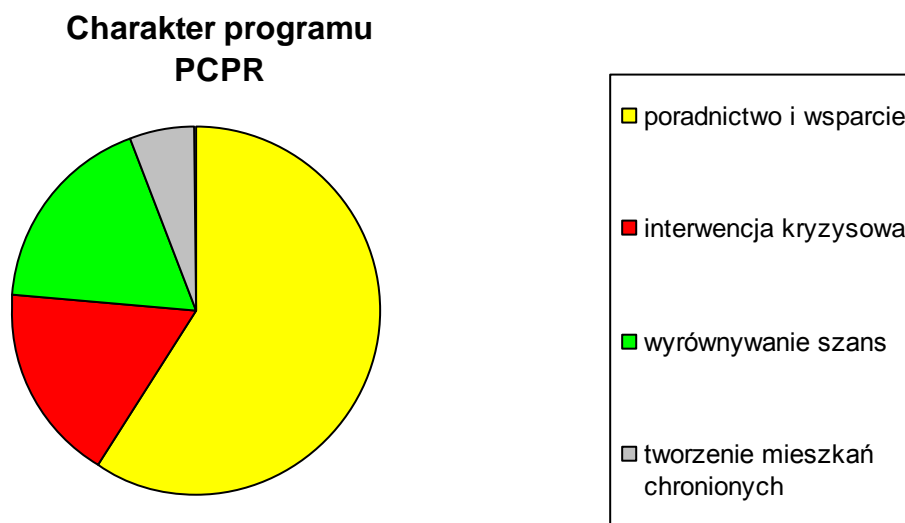
Najliczniejszą grupę instytucjonalnych współpracowników gmin w realizacji programów celowych ośrodków pomocy społecznej stanowią inne niż ops jednostki pomocy społecznej oraz jednostki spoza pomocy społecznej, następnie organizacje pozarządowe.

W roku 2006 powiaty ziemskie najczęściej prowadziły programy z obszaru szeroko rozumianego „poradnictwa i wsparcia” osób i rodzin - 10 z 17 programów (w 2005 r. – 8 z 14 opisanych przez powiaty inicjatyw).

Tbl.7. PCPR - charakter programów celowych

charakter programu	liczba programów	%
poradnictwo i wsparcie	10	58,9%
interwencja kryzysowa	3	17,6%
wyrównywanie szans	3	17,6%
tworzenie mieszkań chronionych	1	5,9%
Ogółem	17	100,0%

Wykres 9. PCPR - charakter programów celowych

Były wśród nich programy: edukacji i pedagogizacji rodziców zakresie przemocy domowej, wideotrening komunikacji dla rodzin problemowych, akcje informacyjne nakierowane na pozyskiwanie spośród mieszkańców powiatu kandydatów do prowadzenia rodzinnych form opieki nad dziećmi, obejmowanie opieką dzieci wymagających wsparcia społecznego, praca z rodziną naturalną na rzecz powrotu dzieci do środowiska, budowanie sieciowego podejścia do problemów rodzin z dziećmi. W grupie programów z zakresu interwencji kryzysowej (3 inicjatywy powiatowe) umieszczono dwa programy ROPS „Przeciw Przemocy” oraz program „Wiem więcej – lepiej pomagam sobie i innym” obejmujący wsparcie kadry pomocy społecznej i działania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży. W kategorii programów nazwanej „wyrównywaniem szans” (3 programy) znalazł się program „Alternatywa” polegający na przekształcaniu istniejących placówek opiekuńczo – wychowawczych w jednostki wielofunkcyjne, program dla dzieci i młodzieży „Zostań motylem – z trudności w twórczość” oraz Ramowy Powiatowy Program na rzecz Osób Niepełnosprawnych, który tworzą różnokierunkowe działania na rzecz tej grupy. Osobną kategorię stworzył program organizowania mieszkań chronionych dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych. Średni budżet tych programów wyniósł ponad 118 000 zł (w 2005 r. - 124 tysiące złotych). Rozpiętość wysokości budżetów – tak jak przed rokiem – była znaczna, bo od zaledwie 1 500 złotych do aż 727 tysięcy. Przy czym do programów

o największych budżetach średnich w roku 2006 należały programy z kategorii „poradnictwo i wsparcie” – przeciętna 169 000 zł (było ich najwięcej, bo 10 spośród 17) – łącznie wydatkowano na nie w skali województwa ponad 845 000 zł. Najtańsze były inicjatywy z zakresu interwencji kryzysowej, ale wśród nich znalazły się dwa programy „Przeciw Przemocy”, polegające na konsolidowaniu działań różnych służb. W 10 z 17 programów realizowanych w powiatach zaangażowane były środki centralne, w 13 środki własne. 3 programy wykorzystywały środki PFRON – w dwóch przypadkach były to programy z grupy „poradnictwo i wsparcie”, o najwyższych budżetach średnich.

Największymi programami pod względem średniej liczby ich uczestników są programy powiatowe interwencji kryzysowej, w gminach były to programy „wyrównywania szans”, które w powiatach objęły najmniejszą liczbę beneficjentów.

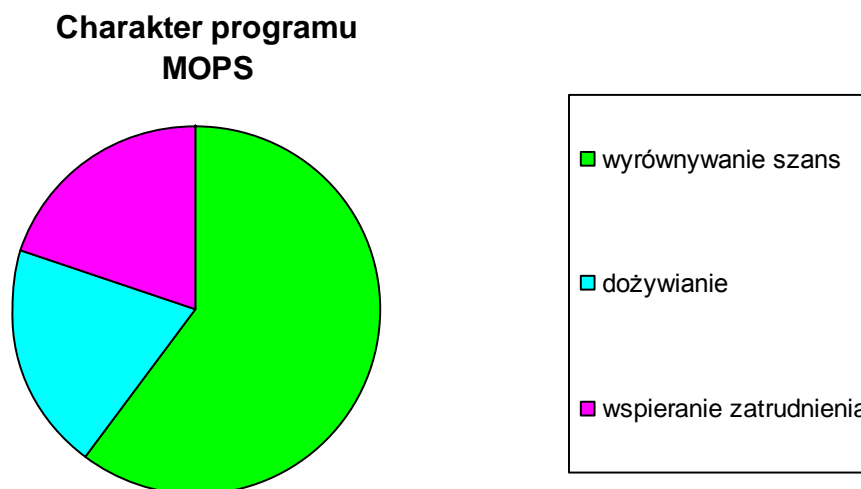
Powiaty przy realizacji opisywanych programów współpracowały średnio z partnerami dwóch rodzajów (2,4), najczęściej (odmiennie niż gminy) z różnymi jednostkami pomocy społecznej (podobnie w roku 2005 - wszystkie programy posiadały taki typ partnerstwa) oraz z podmiotami nie należącymi do sektora pomocy społecznej i organizacjami pozarządowymi.

Struktura programów celowych prowadzonych przez miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich wygląda następująco: najliczniejszą grupę stanowią programy zakresu wyrównywania szans – 6 z opisanych 10 programów miejskich (w roku 2005 były to programy wspierające zatrudnienie).

Tbl.8. MOPS - charakter programów celowych

charakter programu	liczba programów	%
wyrównywanie szans	6	60,0%
dożywianie	2	20,0%
wspieranie zatrudnienia	2	20,0%
Ogółem	10	100,0%

Wykres 10. MOPS - charakter programów celowych

Na programy „wyrównywania szans” składają się trzy programy adresowane do Romów: rządowy program „Blżej, Razem” o charakterze edukacyjnym; wypoczynek letni dla dzieci i młodzieży oraz „wyprawka szkolna” (sądząc po budżetach programy rządowe); program „Streetwork – skuteczny kontakt z klientem” kierowany do osób bezdomnych nie objętych pomocą schronisk, przytulisk, noclegowni oraz młodzieży); Małopolski Program Stypendialny dla studentów na rok akademicki 2006/2007; „Edukacja dla Integracji – Partnerstwo na rzecz Uchodźców” – mops jako partner projektu (współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego). Kategoria „dożywianie” to dwa programy rządowe „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”. Programy z grupy „wspieranie zatrudnienia” (w roku 2005 kategoria najczęściej realizowana przez mopsy grodzkie - 4 z 12 programów) - to dwa projekty finansowane w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL - „Krakowska Inicjatywa na rzecz Gospodarki Społecznej – COGITO” i Partnerstwo Inicjatyw Nowohuckich „Nowa Huta – Nowa Szansa”, których partnerem jest krakowski mops.

Wysokość nakładów na realizację programów celowych mops-ów była różna – od 9 800 zł na wyprawkę szkolną dla dzieci romskich do ponad 9 milionów złotych wydatkowanych na rządowy program dożywiania w Krakowie. Łącznie powiaty grodzkie wydały na programy dożywiania blisko 11 milionów złotych, sumaryczny budżet programów z zakresu wspierania zatrudnienia wyniósł ok. 500 000 (tu mopsy

były tylko partnerami), a sumaryczny budżet programów z zakresu wyrównywania szans nieco ponad 300 tysięcy. Programami o najwyższych budżetach średnich były te z grupy „dożywianie”, na co wskazała już łączna suma środków, którymi dysponowały. Stosownie do rodzajów opisanych powyżej inicjatyw rozkładały się źródła ich finansowania. Były to, w zasadzie po równo, środki własne, środki pochodzące z budżetu państwa i środki unijne.

Miejskie ośrodki powiatów grodzkich częściej współpracują przy realizacji programów celowych z instytucjami spoza pomocy społecznej, dalej kolejno z organizacjami pozarządowymi i z innymi jednostkami pomocy społecznej, angażując w tę współpracę średnio 1,6 partnera.

Wnioski wypływające z analizy materiału zgromadzonego w wyniku odpowiedzi gmin na pytania z działu „programy celowe” pokrywają się z tymi sformułowanymi w „Bilansie potrzeb w zakresie pomocy społecznej 2005/2006”. Gminy w większości nie prowadzą własnych programów. Są najczęściej partnerami programów rządowych, czasem programów innych jednostek. Zasadniczy trzon programów gminnych stanowią rządowe programy dożywiania. Często gminy kwalifikują w kategorię odrębnego programu działania wydające się być pojedynczymi inicjatywami takie, jak: zaopatrzenie w opał, zaopatrzenie w leki, organizację kolacji wigilijnych, rozprowadzanie paczek żywnościowych, organizację kolonii dla dzieci i inne akcje, wypłacanie pomocy rolnikom – ofiarom suszy.

Nieco odmiennie, w porównaniu z rokiem 2005, wygląda sytuacja w powiatach odnośnie programów celowych. Większość z opisanych działań ujęta jest w formę długofalowych planów zapisanych w oficjalnych dokumentach. W poprzednim roku powiaty na poczet realizowanych programów ostonowych, wynikających z rozeznaczonych potrzeb powiatu oraz programów pomocy dziecku i rodzinie często zaliczały realizację innych ustawowych zadań, takich jak prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej.

Od pozostałych jednostek odróżniają się mopsy grodzkie, szczególnie krakowski MOPS tym, że realizuje on najwięcej programów, będąc ich administratorem lub partnerem i są to najczęściej programy finansowane ze środków unijnych. We wszystkich pozostałych gminach, programów finansowanych ze środków unijnych (nie licząc uczestnictwa w programach PEAD polegających na przekazywaniu

nadwyżek żywności) było 3, a powiaty nie prowadziły, ani też nie uczestniczyły w żadnym takim działaniu.

Przygotowując niniejszy bilans spytaliśmy też jednostki pomocy społecznej o to, czy podejmowały w 2006 roku „inne zadania z zakresu pomocy społecznej wynikające z rozeznaczonych potrzeb”, czyli zadania nie będące programami celowymi i zadaniami określonymi wprost w ustawie o pomocy społecznej. Podejmowanie takich działań deklaruje tylko 57 gmin. Przeglądając odpowiedzi gmin na to pytanie w pierwszej kolejności daje się zauważyć, że kilkanaście z nich umieściło tu programy celowe (pytano o nie wcześniej) lub inne inicjatywy, które pozostałe gminy kwalifikowały do programów. 4 gminy wskazały na swój udział w Programie Wieloletnim „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, kolejnych 6 gmin wymieniło program pomocy dla gospodarstw rolnych w celu złagodzenia skutków suszy (inna gmina wymieniła jako program celowy, w którym uczestniczy), jedna z gmin wylicza program rządowy na rzecz społeczności romskiej, inne dwie - uczestnictwo w programie PEAD i programie „Pajacyk” PAH, kolejne dwie - program ROPS „Przeciw Przemocy”. 7 gmin wymieniło w tym miejscu prace społecznie użyteczne, zaliczane przez inne gminy do programów. Pojedyncze gminy pisały o zbiórkach żywności i artykułów szkolnych, akacjach świątecznych i Mikołajkowych, prowadzeniu KIS, rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych, organizowaniu środowiska osób starszych.

Aktywność powiatów w zakresie podejmowania nadprogramowych działań wynikających z rozeznaczonych potrzeb w zasadzie była niewielka, chociaż 10 z nich pisało, iż te działania podejmuje. Jeden z powiatów wymienił w tym miejscu program wcześniej wykazany w dziale „programy celowe”, inne wspomniały o przygotowywaniu diagnozy do strategii rozwiązywania problemów społecznych i zlecaniu organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych. Jeden powiat pisał o wzbogaceniu oferty terapeutycznej prowadzonego punktu interwencji kryzysowej o usługi terapeuty rodzinnego, inny utworzył taki punkt, obsługiwany przez wykwalifikowanych specjalistów. Jeden powiat uruchomił dodatkowych 16 miejsc w środowiskowym domu samopomocy. Kolejny z powiatów wykazał uruchomienie ośrodka interwencji kryzysowej i powiatowego specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy. Jak widać wskazane

obszary działalności we wszystkich przypadkach były inicjatywami realizującymi podstawowe zadania ustawowe.

W grupie miejskich ośrodków pomocy społecznej (2 z 3 podejmowały takie działania) działania wynikające z rozeznaczonych potrzeb miasta ponownie wyróżniają krakowski mops, bowiem tylko on wskazał inicjatywy nie wymieniane wcześniej, kwalifikujące się do tej kategorii, w tym: program pomocy wolontaryjnej dla osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych; program pomocy wolontaryjnej dla dzieci; Program Reintegracji Społecznej i Zawodowej "Sprzątanie"; Prace Społecznie Użyteczne; Projekt „Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej”; kontynuacja projektu "Warsztaty psychoedukacyjne dla małych matek"; "Warsztaty dla rodziców - wzmacnianie kompetencji komunikacyjnych i umiejętności budowania dobrych relacji z dziećmi w rodzinach zastępczych"; Projekt socjalny "Grupa Wsparcia dla Rodzin Wychowujących Dzieci Niepełnosprawne"; Projekty socjalne związane z obchodzeniem Świąt Państwowych i Kościelnych.

Wśród trudności (odpowiadały wszystkie ops) pojawiających się przy opracowywaniu i wdrażaniu programów osłonowych wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy ośrodki pomocy społecznej zdecydowanie (podobnie jak przed rokiem) wskazują na dwie bariery - zbyt małą liczbę pracowników i tak już nadmiernie obciążonych realizacją świadczeń obowiązkowych (wskazania 42 gmin) oraz brak środków na finansowanie tych działań (odpowiedzi 49 ośrodków). Ponadto gminy, tak jak przy tworzeniu strategii rozwiązywania problemów społecznych i budowaniu gminnych systemów profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, piszą o trudnościach z pozyskaniem partnerów i braku współpracy pomiędzy różnymi podmiotami, w tym 4 gminy skarżą się na nikłe zainteresowanie lokalnych władz takimi inicjatywami.

Pozostałe bariery na drodze do wdrażania programów osłonowych, wskazywane przez małopolskie ośrodki pomocy społecznej, związane są (tak jak przed rokiem, choć w mniejszym stopniu) z konkretnymi programami opisanymi powyżej, głównie z zakresu dożywiania. Wspomina się o braku zaplecza lokalowego, o braku możliwości wydawania gorących posiłków w szkołach, dalekich odległościach od stołówek oraz o braku zainteresowania adresatów programu np. niechęci do podejmowania zatrudnienia. Pojedyncze gminy (9 w materiale) wymieniają nieprzygotowanie do tworzenia programów i brak związanej z tym oferty szkoleniowej.

Niemal identycznie opowiadały powiaty. Najczęściej identyfikowanym ograniczeniem w tym zakresie jest brak kadry i środków na realizację programów. Kilka powiatów wspominało o braku doświadczenia oraz o trudnościach we współdziałaniu. Jeden z pcpr wśród omawianych trudności pisał o braku zgody rodziców biologicznych dzieci przebywających w rodzinach zastępczych na ich udział w programach, inny o braku lokalu. Trzy powiaty odpowiedziały, iż na ich terenie nie ma potrzeby wdrażania programów celowych. Lista barier w tym zakresie, jaką podały powiaty grodzkie, pokrywa się z tymi sporządzonymi przez inne gminy i powiaty ziemskie.

GMINNY SYSTEM PROFILAKTYKI I OPIEKI NA DZIECKIEM I RODZINĄ

46% małopolskich gmin, 74 jednostki (w tym 3 mops powiatów grodzkich) ze 161 badanych, deklaruje istnienie utworzonego na swoim terenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną. W roku 2005 gminy zgłosiły funkcjonowanie 54 takich systemów, czyli o 20 mniej niż w roku 2006, przy czym w obecnym badaniu wzięły udział 22 gminy nie uczestniczące w min poprzednio.

We wszystkich trzech małopolskich miastach na prawach powiatu tj. w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie (ujętych w tym miejscu łącznie z pozostałymi gminami) stworzono, nadal funkcjonujące takie systemy. Dwa z miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich uporządkowały też planowane działania w formie oficjalnego dokumentu (poprzednio wszystkie twierdziły, iż taki dokument został opracowany). Z grupy pozostałych gmin, które budują system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną 46 tj. 67,6% w tej grupie planowane działania ujęło w oficjalnym dokumencie.

Wykres 11, 12. OPS, MOPS – Organizacja gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną

Tbl.9. OPS, MOPS – Organizacja gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem rodziną

typ jednostki	czy gmina organizuje system?	liczba jednostek	%
OPS/MOPS	TAK	74	46,0%
	NIE	87	54,0%
	Ogółem	161	100,0%

Tbl.10. OPS, MOPS - czy działania planowane w ramach Systemu opisano w oficjalnym dokumencie?

typ jednostki		liczba jednostek	%
OPS	TAK	46	67,6%
	NIE	22	32,4%
	Ogółem	68*	100,0%
MOPS	TAK	2	66,7%
	NIE	1	33,3%
	Ogółem	3	100,0%

*3-systemowe braki danych

Małopolskie gminy obok wskazania czy posiadają system gminny czy też nie, zostały poproszone o opisanie działań podjętych w jego ramach w 2006 roku, jeżeli wcześniej odpowiedziały, iż taki funkcjonował lub powstaje na ich terenie. Analiza tych opisów pozwala twierdzić, iż pod pojęciem systemu gminy lokują bardzo różne działania, a rozumienie idei zapisu ustawowego nie jest jednolite. Przeważnie w odpowiedzi na zadane pytanie o elementy systemu, gminne ośrodki pomocy wymieniały kilka kierunków równolegle prowadzonych działań, przy czym tylko

kilkanaście z nich rozumiało tworzenie systemu jako kompleksowe, przemyślane działanie. Odpowiedzi kilkunastu innych ops były tak ogólne, iż trudno rozstrzygnąć, czy kryją się pod nimi rzeczywiste działania.

Grupując uzyskane odpowiedzi można wykazać, iż najczęstszym przykładem działań tworzących wg gmin interesujący nas system były inicjatywy skupiające się wokół placówek opiekuńczo - wychowawczych wsparcia dziennego. Gminy wymieniały prowadzenie ich w ogóle lub konkretne zajęcia odbywające się w ramach ich działalności. Następnie – wg częstości wskazań – pisano o różnego rodzaju zajęciach pozalekcyjnych, w tym sportowych. W tej grupie umieszczono zajęcia, które odbywały się poza placówkami wsparcia dziennego lub miejsce ich było niedookreślone. Kolejną grupę wskazań utworzono z tych odpowiedzi gmin, które na potrzeby tej analizy zagregowano w kategorię szeroko rozumianego specjalistycznego poradnictwa, umieszczając w niej (obok wskazanych wprost typów poradnictwa specjalistycznego) między innymi takie odpowiedzi gmin, jak: utworzenie grupy samopomocowej dla młodych matek, edukacja rodziców w zakresie rozpoznawania uzależnień; utworzenie punktu informacyjnego; konsultacje dla rodzin z problemem alkoholowym; wspieranie rodzin w problemach wychowawczych. Gminy wskazywały także na współpracę ze szkołami. Ponadto wyliczono pomoc ofiarom przemocy, świadczenie usług interwencji kryzysowej, udzielanie pomocy finansowo - rzeczowej, organizację dożywiania, a także inicjatywy z zakresu promocji zdrowia. Kilka gmin z grupy tych, które odpowiedziały, że system mają nie zdążyło jeszcze podjąć żadnych działań w jego obrębie.

Opisane powyżej gminne działania skupione wokół placówek dziennych i poradnictwa (tak jak w roku poprzednim) były najliczniej wskazywanymi działaniami tworzącymi opisywany system. Pozostałe elementy systemu też były podobne, z wyraźniejszym może zaznaczeniem współpracy z placówkami oświatowymi i organizacji zajęć pozaszkolnych. Analiza zgromadzonego materiału ponownie nasuwa także inny wniosek – gminy brak działań specyficznych dla systemu pokrywają wymianianiem pozostałych, realizowanych przez nie zadań ustawowych.

Tbl.11. OPS, MOPS - Działania podjęte w ramach gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną

typ jednostki	Rodzaj działania	liczba jednostek	
OPS	tworzenie i prowadzenie placówek wsparcia dziennego (zajęcia w świetlicach środowiskowych, program „światlica socjoterapeutyczna w szkole”, zlecenia prowadzenia placówek dziennych, utworzenie świetlic dla dzieci i młodzieży, modernizacja i prowadzenie świetlic profilaktycznych, prowadzenie świetlic w szkołach, świetlica dla dzieci z rodzin patologicznych, organizacja konkursu na prowadzenie placówki opiekuńczo - wychowawczej wsparcia dziennego, świetlica działająca przy parafii)	20	
	organizowanie zajęć pozalekcyjnych (sport, rekreacja i turystyka, prowadzenie pozaszkolnych klubów sportowych, programy profilaktyczne w gimnazjach, prowadzenie kótek, zajęcia pozalekcyjne, udział w zajęciach wyrównawczych, organizacja kół zainteresowań, tworzenie szerokiej oferty spędzania czasu wolnego, zajęcia na terenie szkół, świetlic i bibliotek)	14	
	prowadzenie specjalistycznego poradnictwa (utworzenie grupy samopomocowej dla młodych matek, prowadzenie klubu wsparcia dla młodzieży, edukacja rodziców w zakresie rozpoznawania uzależnień, utworzenie punktu informacyjnego, poradnictwo rodzinne, konsultacje dla rodzin z problemem alkoholowym, wsparcie psychologiczne, poradnictwo prawne, konsultacje dla rodzin, wspieranie rodzin w problemach wychowawczych)	12	
	udzielanie pomocy finansowo - rzeczowej (np. pomoc rzeczowa, pomoc finansowa, pomoc materialna, zabezpieczenie podstawowych potrzeb materialnych, wypłata świadczeń rodzinnych i zaliczek alimentacyjnych, zakup odzieży i obuwia, książek i przyborów)	12	
	dożywanie dzieci	12	
	organizowanie kolonii dla dzieci	11	
	pomoc ofiarom przemocy (interwencje domowe, ochrona dzieci, kampania „Przemoc jest przestępstwem”, pomoc dla rodzin dotkniętych przemocą, zapewnianie schronienia ofiarom przemocy, gminne koalicje „Przeciw przemocy”, zgłaszanie ofiar przemocy, współpraca z koalicją „Stop przemocy”, grupa wsparcia dla ofiar)	11	
	promocja zdrowia (świadczenie usług z zakresu promocji zdrowia, bezpłatne badania osteoporozy, promocja zdrowych form wypoczynku, propagowanie zdrowego stylu życia)		
	obejmowanie interwencją kryzysową (np. utworzenie zespołu interwencyjnego dla dzieci młodzieży, prowadzenie hotelu, dyżury weekendowe pracowników socjalnych, prowadzenie PIK, pomoc rodzinie w sytuacjach kryzysowych)	6	
	inna współpraca ze szkołami (zatrudnienie pedagogów we wszystkich szkołach na terenie gminy, zajęcia psychoprofilaktyczne i wychowawcze w gminnych szkołach, współdziałanie z dyrektorami szkół i szkolnymi pedagogami, współdziałanie ze szkołami, współpraca z gronem pedagogicznym, poprawa sytuacji dziecka w środowisku szkolnym)	6	
	współpraca z gminną komisją rozwiązywania problemów alkoholowych (praca pełnomocnika, profilaktyka i inna działalność prowadzona przez GKRPA)	4	
	praca socjalna z rodziną	3	
	MOPS	Dostosowywanie form i metod pracy placówek oraz OAO do aktualnych potrzeb i przyjętych standardów - specjalizacja	1
		Zlecenie podmiotom niepublicznym prowadzenie poradnictwa	
Zlecenie podmiotom niepublicznym prowadzenie placówek		1	
Przekształcenia w POW istniejących – tworzenie grup usamodzielnienia		1	
Zmiana systemu opieki nad dziećmi osieroconymi w kierunku form rodzinnych - zmniejszanie liczby placówek socjalizacyjnych		1	
Organizowanie poradnictwa i terapii w rodzinie z wykorzystaniem OAO		1	
Realizacja programów naprawczych w POW		1	
Prace zespołu ds. okresowej oceny funkcjonowania rodzin zastępczych		1	
Prace zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dzieci z POW			
Prace zespołu interdyscyplinarnego opracowującego plan współpracy z rodzinami wychowanków POW		1	
Prace zespołu dyrektorów OAO i DPR MOPS			
Pozyskiwanie kandydatów, Realizacja wspólnie z OAO projektu dot. Zastępczego rodzicielstwa „30 maja – świętujmy razem”		1	
Grupy wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków		1	
Superwizowanie pracowników socjalnych zajmujących się problemami rodzin		1	
Udział w Kampanii „Bliżej siebie – dalej od narkotyków”		1	
Uczestnictwo w opracowaniu i realizacji projektu „Poznaj siebie – wykorzystaj swoje możliwości”	1		

*niektóre z gmin wskazywały jednocześnie kilka kierunków działań.

Inaczej niż pozostałe gminy widzą system pomocy społecznej mopsy grodzkie. Ich odpowiedzi dotyczą konkretnych działań, wskazują kierunek zmian oraz, co rozumiały, odzwierciedlają wykonywanie zadań powiatu z zakresu pomocy

społecznej przez te jednostki. Wśród elementów systemu mopsy grodzkie wymieniały działania z zakresu dążenia do zastąpienia dotychczasowych form pieczy nad dziećmi pozbawionymi opieki, formami rodzinnymi, specjalizacji opieki w placówkach, zespołowej pracy na rzecz poprawy sytuacji dzieci i rozwiązywania problemów.

Ograniczenia w tworzeniu gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, o które zapytano małopolskie ośrodki pomocy społecznej zobowiązane do jego budowania (proszono o wskazanie barier niezależnie od tego na jakim etapie jest realizacja zadania), w zasadzie nie odbiegają od tych wskazywanych wcześniej, związanych z tworzeniem strategii czy programów celowych, ani też od tych wykazanych w roku ubiegłym. Ponownie dominują niedobory środków i pracowników. Na braki kadrowe wskazały 54 gminy, na problemy finansowe 40 gmin. Dość liczna grupa odpowiedzi dotyczyła trudności we współpracy – braku zainteresowania ze strony samorządu i instytucji, które powinny system tworzyć, słabego przepływu informacji, braku zaangażowania, rozproszenia i indywidualizacji działań (24 gminy). Specyficznymi trudnościami dla tej grupy działań są (tak jak w ubiegłym roku) dość liczne wskazania na brak lokali w gminach, w których można by prowadzić różnorodne formy wsparcia lub jednostek, o które system można by oprzeć - 20 gmin (brak zaplecza, złe warunki lokalowe, brak mieszkań socjalnych, brak lokali chronionych, braki w inwestycjach, brak poradni psychologiczno - pedagogicznych, brak chętnych do prowadzenia placówek opiekuńczo - wychowawczych wsparcia dziennego).

Miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich zapytane o bariery w tworzeniu gminnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną wymieniają te same trudności co pozostałe gminy, tj.: braki kadrowe, brak spięcia prowadzonych inicjatyw w ramy systemowe, brak kandydatów do prowadzenia placówek rodzinnych, ograniczone zasoby instytucjonalne i finansowe, trudności w uzyskaniu informacji.

DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB MAJĄCYCH TRUDNOŚCI Z INTEGRACJĄ ZE ŚRODOWISKIEM

78,9% powiatowych centrów pomocy rodzinie (15 z 19 pcpr, w poprzednim bilansie 11 z 16 ankietowanych) oraz - jak przed rokiem - wszystkie mops powiatów grodzkich organizują pomoc w integracji ze środowiskiem dla osób mających trudności w przystosowaniu się do życia.

Według zapisów ustawy o pomocy społecznej pomoc taka obejmuje głównie młodzież opuszczającą placówki opiekuńczo - wychowawcze; domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie; rodziny zastępcze; schroniska dla nieletnich; zakłady poprawcze; specjalne ośrodki szkolno - wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze; osoby, które otrzymały status uchodźcy oraz osoby mające trudności przystosowawcze po opuszczeniu zakładu karnego.

Tbl.12. MOPS, PCPR – Prowadzenie działań na rzecz osób mających trudności z integracją

czy gmina/powiat prowadzi działania integracyjne?	MOPS		PCPR	
	I. jednostek	%	I. jednostek	%
TAK	3	100,0%	15	78,9%
NIE	0	0,0%	4	21,1%
Ogółem	3	100,0%	19	100,0%

Pomoc świadczona przez powiaty przybiera różne formy i w zdecydowanej większości dotyczy wsparcia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo - wychowawcze i rodziny zastępcze. Najczęściej wymieniane jest tu organizowanie szeroko rozumianego poradnictwa (poradnictwo socjalne, psychologiczne, interwencja kryzysowa, praca socjalna), a także udzielanie pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych (najczęściej w formie mieszkań chronionych) oraz pomoc rzeczowa i finansowa świadczona w oparciu o art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej tj. pomoc pieniężna na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki i na zagospodarowanie w formie rzeczowej. W pojedynczych przypadkach wskazywano na działania podjęte w celu pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi, repatriantom lub nie określano adresatów działań

wymieniając pracę socjalną, poradnictwo, dostęp do pomocy medycznej omawianej grupy osób.

Miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich odpowiadały podobnie wykazując, iż podejmowane działania dotyczą głównie wychowanków placówek i rodzin zastępczych. Wykazano też działania na rzecz osób opuszczających zakłady karne polegające na poradnictwie, pomocy rzeczowej i finansowej. Formy pomocy świadczonej wychowankom również były zbliżone do wymienianych przez pcpr, dodatkowo jeden z mops wskazał na prowadzenie grup wsparcia dla usamodzielnianej młodzieży.

W/w rodzaje pomocy w większości przypadków - podobnie jak przed rokiem - wymieniane były najczęściej jako jednokierunkowe działania, rzadziej ujmowane wśród elementów kompleksowego wsparcia w ramach prowadzonych indywidualnych planów usamodzielnień.

SPECJALISTYCZNE PORADNICTWO I ORGANIZACJA OPIEKI W RODZINACH ZASTĘPCZYCH

Ustawa o pomocy społecznej nakłada na powiaty obowiązek organizowania specjalistycznego poradnictwa dla mieszkańców. Wymienia się trzy jego rodzaje - poradnictwo prawne, psychologiczne i poradnictwo rodzinne. Pomoc taka - należąca do świadczeń pomocy społecznej o charakterze niepieniężnym - przysługuje osobom i rodzinom, które mają określone trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. By ocenić poziom realizacji tego zadania w naszym województwie, powiatowym centrum pomocy rodzinie oraz miejskim ośrodkom pomocy społecznej miast na prawach powiatów zadaliśmy pytania dotyczące stanu organizacji świadczenia tego rodzaju usług. Pytano czy pcpr lub mops prowadzi, sam lub we współpracy z innymi podmiotami, specjalistyczne poradnictwo na terenie powiatu, w rozbiciu na poszczególne jego rodzaje.

Analiza zgromadzonych odpowiedzi pozwala zauważyć, że poradnictwo prawne, polegające na udzielaniu informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa

rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów prowadzi 15 z 19 powiatów, przy czym jeden z nich nieprowadzenie tego rodzaju usług argumentuje faktem, iż nie ma takiej potrzeby na jego terenie. Poradnictwo psychologiczne czyli działania, które w rozumieniu ustawy polegać ma na wdrażaniu procesu diagnozowania, profilaktyki i terapii prowadzone jest przez 18 z 19 powiatów. W jednym powiecie, w którym pcpo go nie prowadzi jest ono - w jego opinii - zapewniane przez inne podmioty funkcjonujące na tym terenie tzn. poradnię psychologiczno – pedagogiczną i poradnię rodzinną. Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, obejmujące szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy wychowawcze w rodzinach naturalnych i zastępczych oraz problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną prowadzi - podobnie jak poradnictwo psychologiczne - 18 z 19 pcpo. W jednym powiecie takie usługi nie są świadczone mieszkańcom.

Tbl.13. PCPR, MOPS - Organizacja specjalistycznego poradnictwa prawnego

czy pcpo/mops prowadzi specjalistyczne poradnictwo prawne?	PCPR		MOPS	
	I. jednostek	%	I. jednostek	%
tak	15	78,9%	3	100%
nie	3	15,8%	0	0,0%
nie, nie ma potrzeby	1	5,3%	0	0,0%
nie, inne podmioty zapewniają	0	,0%	0	0,0%
Ogółem	19	100%	3	100%

Tbl.14. PCPR, MOPS - Organizacja specjalistycznego poradnictwa psychologicznego

czy pcpo/mops prowadzi specjalistyczne poradnictwo psychologiczne?	PCPR		MOPS	
	I. jednostek	%	I. jednostek	%
tak	18	94,7%	3	100%
nie	0	,0 %	0	0,0%
nie, nie ma potrzeby	0	,0%	0	0,0%
nie, inne podmioty zapewniają	1	5,3%	0	0,0%
Ogółem	19	100,0%	3	100%

Tbl.15. PCPR, MOPS - Organizacja specjalistycznego poradnictwa rodzinnego

czy pcpo/mops prowadzi specjalistyczne poradnictwo rodzinne?	PCPR		MOPS	
	I. jednostek	%	I. jednostek	%
tak	18	94,7%	3	100%
nie	1	5,3 %	0	0,0%
nie, nie ma potrzeby	0	,0%	0	0,0%
nie, inne podmioty zapewniają	0	,0%	0	0,0%
Ogółem	19	100,0%	3	100%

14 z 19 powiatów świadczy wszystkie trzy wskazywane przez ustawodawcę rodzaje specjalistycznego poradnictwa. Cztery powiaty organizują dwa jego rodzaje, a brakującym typem poradnictwa w trzech z nich jest poradnictwo prawne, w jednym rodzinne. Jeden z powiatów prowadzi tylko poradnictwo rodzinne, nie organizując prawnego i psychologicznego. Tak jak w roku poprzednim zgromadzony materiał wykazał największe braki w zakresie świadczenia usług o charakterze specjalistycznego poradnictwa prawnego – w roku 2005 usług takich nie zapewniało swoim mieszkańcom 4 z 16 ankietowanych powiatów, w roku 2006 również 4 ale z 19 istniejących w województwie.

Tbl.16. PCPR - Prowadzenie specjalistycznego poradnictwa

rodzaje poradnictwa prowadzonego przez pcpr	liczba pcpr	%
nie prowadzi żadnego	0	0,0%
prowadzi 1 rodzaj	1	5,3%
prowadzi 2 rodzaje	4	21,1%
prowadzi 3 rodzaje	14	73,7%
Ogółem	19	100,0%

Wszystkie trzy, określone Ustawą, rodzaje specjalistycznego poradnictwa: prawne, psychologiczne i rodzinne mają natomiast zapewnione mieszkańcy Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza, czyli powiatów grodzkich.

Powiaty, na których terenie nie funkcjonuje ośrodek adopcyjno - opiekuńczy i które nie są objęte działalnością OAO spoza powiatu, poproszono o odpowiedź na pytanie o szkolenia kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i kandydatów do prowadzenia placówek rodzinnych, które zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej w tym przypadku prowadzi powiatowe centrum pomocy rodzinie lub inny podmiot na jego zlecenie.

W grupie 11 powiatów, na których ciąży obowiązek szkolenia kandydatów z powodu braku na ich terenie ośrodka adopcyjno - opiekuńczego 6 (w roku 2005 trzy powiaty) szkoliło kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, w tym dwa samodzielnie (przeszkolono 8 i 13 kandydatów), a 4 zleciło to zadanie zewnętrznemu podmiotowi (przeszkolono po 2 kandydatów). Łącznie w roku 2006 przeszkolono

w województwie małopolskim 29 takich kandydatów⁷ (w roku 2005 - 11 kandydatów), 21 przez pracowników pcpr, 8 przez podmiot zewnętrzny, na zlecenie centrum.

Tbl.17. PCPR - szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej

szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej	liczba pcpr	%
nikt nie szkoli	5	26,3%
szkolenia prowadzi OAO	8*	42,1%
szkolenia prowadził PCPR	2	10,5%
szkolenia prowadził inny podmiot na zlecenie centrum	4	21,1%
Ogółem	19	100,0%

* to powiaty, na których terenie jest OAO lub powiat objęty jest jego działaniem.

Wykres 13. PCPR - szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej

Tbl.18. PCPR - szkolenie kandydatów do prowadzenia placówek rodzinnych

szkolenie kandydatów do prowadzenia placówki rodzinnej	liczba pcpr	%
nikt nie szkoli	10	52,6%
szkolenia prowadzi OAO	8*	42,1%
szkolenia prowadził PCPR	0	0,0%
szkolenia prowadził inny podmiot na zlecenie centrum	1	5,3%
Ogółem	19	100,0%

* to powiaty, na których terenie jest OAO lub powiat objęty jest jego działaniem.

⁷ Małżeństwo kandydujące traktowane było jako jeden kandydat. Dana nie uwzględnia liczby kandydatów przeszkolonych przez małopolskie OAO.

W roku 2006 (w grupie powiatów nie objętych oddziaływaniem OAO) 1 pcpwr przeszkolił jednego kandydata do prowadzenia placówek rodzinnych, zlecając komuś to zadanie. Pozostałe 10 powiatów z tego grona nie realizowało zadania. W roku 2005 żaden z powiatów nie prowadził sam, ani nie zlecał w szkolenia kandydatów do prowadzenia placówek rodzinnych.

WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI PRZY REALIZACJI ZADAŃ POMOCY SPOŁECZNEJ

Poziom współpracy małopolskich jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi w celu realizacji zadań ustawowych zdiagnozowany w omawianym badaniu jest zbliżony do opisanego przed rokiem i to zarówno pod względem rozmiaru tej współpracy, przedmiotu współdziałania, jak i rodzajów zlecanych zadań.

Przytoczone poniżej dane pokazują, że wszystkie ankietowane jednostki powiatowe (w tym miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich) współdziałają przy realizacji zadań pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi lub innymi podmiotami określonymi Ustawie. W przypadku 13 z 19 powiatowych centrów pomocy rodzinie (68,4%) i wszystkich miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich współdziałanie to polega także na zleceniu tym podmiotom zadań do realizacji.

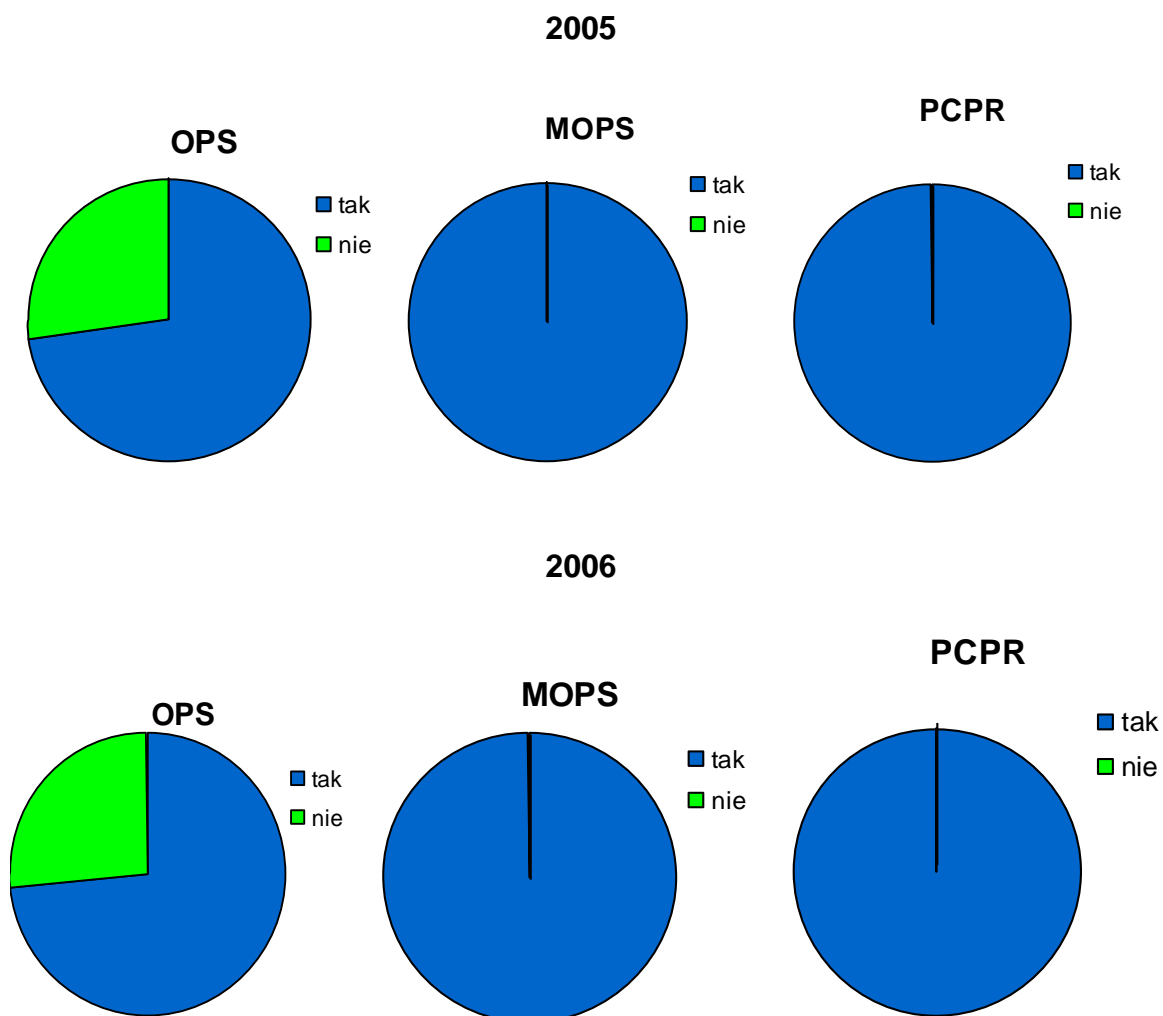
Tbl.19. OPS, MOPS, PCPR - Współpraca z organizacjami przy realizacji zadań pomocy społecznej

Czy gmina/powiat współpracuje z organizacjami pozarządowymi?	OPS		MOPS		PCPR	
	I. jednostek	%	I. jednostek	%	I. jednostek	%
TAK	116	73,4%	3	100,0%	19	100,0%
NIE	42	26,6%	0	0,0%	0	0,0%
Ogółem	158	100,0%	3	100,0%	19	100,0%

Nieco odmiennie sytuacja wygląda w gminach. Z grupy 158 ankietowanych gmin z organizacjami pozarządowymi współdziałała ok. 73,4% jednostek, tj. 116 ops,

a blisko 27% gminnych ośrodków (42 ops) nie współpracuje z podmiotami zaliczanymi do III sektora w żadnej formie.

Wykres 14,15,16,17,18,19. Współpraca z organizacjami przy realizacji zadań pomocy społecznej

Z grupy 116 ośrodków, które deklarują współpracę z organizacjami przy realizacji gminnych zadań pomocy społecznej tylko 32 jednostki (20,3% wszystkich ops i 27,6% z grupy współpracujących) zleciło im w 2006 roku jakiekolwiek zadania do prowadzenia.

Przeciętnie na jedną gminę z grupy tych, które zadania zlecają, przypada 1,8 zlecenia.

Tbl.20. OPS, MOPS, PCPR - Zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej

Czy gmina/powiat zlecił zadania organizacjom pozarządowym?	OPS		MOPS		PCPR	
	I. jednostek	%	I. jednostek	%	I. jednostek	%
TAK	32	27,6%	3	100,0%	13	68,4%
NIE	84	72,4%	0	0,0%	6	31,6%
Ogółem	116	100,0%	3	100,0%	19	100,0%

Niezmiennie, najczęściej zlecanym przez gminy rodzajem zadania z zakresu pomocy społecznej jest prowadzenie różnego typu jednostek, przeważnie placówek opiekuńczo - wychowawczych wsparcia dziennego (ognisko wychowawcze dla dzieci, świetlice socjoterapeutyczne, klub młodzieżowy, świetlica środowiskowa, placówki opiekuńczo - wychowawcze wsparcia dziennego, świetlice). 12 ops wskazało, iż zleca takie zadanie. Zgłaszano także zlecenia prowadzenia środowiskowych domów samopomocy (3 ops), schronisk dla ofiar przemocy i innych osób potrzebujących (4), warsztatu terapii zajęciowej i dps (2 ops). Równie często (13 ops) zlecano organizacjom pozarządowym lub innym podmiotom określonym przez Ustawodawcę świadczenie podstawowych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych, chorych, niepełnosprawnych oraz organizację dożywiania: dofinansowywanie dożywiania dzieci, przygotowywanie i wydawanie posiłków, przekazanie środków finansowych na zakup żywności, pokrycie kosztów transportu żywności unijnej, zbiórka żywności, akcja „święteczna paczka” (11 ops). Trzy gminy zleciły w 2006 roku organizację wypoczynku letniego dla dzieci, jedna prowadzenie klubu integracji społecznej.

Tbl.21. OPS - rodzaj zadań zleconych organizacjom pozarządowym

rodzaj zadania	liczba jednostek
świadczenie usług opiekuńczych	13
prowadzenie placówek opiekuńczo - wychowawczych wsparcia dziennego	12
dożywianie	11
prowadzenie terapii i rehabilitacji osób niepełnosprawnych	4
prowadzenie środowiskowych domów samopomocy	3
zapewnienie opieki i schronienia dla osób starszych, chorych i ofiar przemocy	3
organizowanie wypoczynku letniego dla dzieci	3
prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej	1
prowadzenie domu pogodnej jesieni	1
zapewnianie schronienia osobom bezdomnym	1
pomoc rzeczowa	1

promowanie zdrowego stylu życia	1
prorowadzenie KIS	1
pomoc dzieciom z rodzin zagrożonych patologiami	1
profilaktyka wychowawcza w rodzinie	1
akcje Mikołajkowe dla dzieci	1

Poza 32 gminami, które w roku 2006 zleciły organizacjom pozarządowym zadania z zakresu pomocy społecznej, w zestawieniu widać kilkadziesiąt innych gmin (84), które wskazywały na współpracę z organizacjami pozarządowymi w innej formie, przy czym formy tej współpracy w dużej mierze pokrywały się z rodzajami zadań zleczanych. Wiele z nich (najliczniejsza grupa wskazań, ponad połowa w tej grupie) dotyczyło pomocy żywnościowej: współpraca z Caritas w rozprowadzaniu żywności; współpraca z PKPS – pomoc najuboższym w formie przydziału żywności; współpraca ze Stowarzyszeniem im. Św. Wincentego a'Paulo na rzecz działalności kuchni dla ubogich; dystrybucja produktów pozyskanych z Banków Żywności czy programu PEAD; współorganizacja zbiórek żywności w kooperacji z Służbą Maltańską. 14 gmin wspólnie z organizacjami społecznymi organizuje wypoczynek letni dla dzieci, kilkanaście innych gmin uczestniczy we wspólnej organizacji akcji charytatywnych – „Pożyteczne ferie”, wigilie, spotkania opłatkowe osób dla starszych, samotnych i niepełnosprawnych, imprezy mikołajkowe, pomoc powodzianom. Kilkanaście kolejnych gmin wykazuje współpracę z organizacjami ze swojego terenu polegającą na wsparciu prawnym i administracyjnym, użyczeniu pomieszczeń, wzajemnym informowaniu się o realizowanych zadaniach, dzieleniu się informacjami (zebrania informacyjno - organizacyjne), współrealizacji programu profilaktycznego, wymianie doświadczeń czy umożliwieniu dotarcia do osób potrzebującej określonej pomocy – przykładowo jedna z gmin opisuje współpracę z Polonią amerykańską w tym zakresie. Kilka gmin wspomina o usługach opiekuńczych, dwie współdziałają z organizacją pozarządową w zakresie pośrednictwa pracy i organizacji kursów dla bezrobotnych mieszkańców gminy.

Prowadzenie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej jest również najczęstszym typem zlecenia w przypadku miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich. Mops-y, podobnie jak gminy, zlecają prowadzenie: placówek opiekuńczo - wychowawczych (w tym przypadku różnego typu), domów pomocy społecznej, środowiskowego domu samopomocy, ośrodka adopcyjno - opiekuńczego, warsztatu terapii zajęciowej, schroniska, noclegowni, łaźni, mieszkań

chronionych. Wszystkie trzy mops-y powiatów grodzkich zlecają świadczenie usług opiekuńczych dla mieszkańców gminy. Powierzone podmiotom niepublicznym jest także organizowanie szeroko rozumianego poradnictwa i terapii rodzin oraz organizowanie kompleksowej pomocy dla ofiar przemocy. Tylko jeden mops grodzki zleca prowadzenie dożywiania.

Grodzkie jednostki charakteryzuje najwyższa średnia liczba powierzanych zadań - średnio 8 zleceń na jeden mops – więcej niż w roku poprzednim i znacznie więcej niż w pozostałych gminach, a także innych powiatach.

Tbl.22. MOPS - rodzaj zadań zleconych organizacjom pozarządowym

rodzaj zadania	liczba jednostek
świadczenie usług opiekuńczych	3
prowadzenie placówek opiekuńczo - wychowawczych	2
prowadzenie poradnictwa specjalistycznego i terapii	2
prowadzenie schroniska dla osób bezdomnych	2
organizowanie kompleksowej pomocy dla ofiar przemocy	2
prowadzenie ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	1
prowadzenie mieszkań chronionych	1
prowadzenie domów pomocy społecznej	1
prowadzenie grup wsparcia	1
prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej	1
prowadzenie ośrodka adopcyjno - opiekuńczego	1
prowadzenie pracy socjalnej na ulicy	1
organizowanie zabaw świąteczno - choinkowych dla dzieci	1
prowadzenie łóżni dla osób bezdomnych	1
prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych	1
prowadzenie schroniska dla kobiet w ciąży i matek z dziećmi	1
dożywianie	1

Katalog zadań zleczanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie wygląda podobnie jak w przypadku gmin i powiatów grodzkich. Również tutaj prowadzenie jednostek pomocowych różnego typu pojawiało się najczęściej – 17 z 19 powiatów wykazało taki typ zlecenia. Przeważnie zlecano prowadzenie domów pomocy społecznej (6 z 19 powiatów zleciło zadania takiego rodzaju), placówek opiekuńczo - wychowawczych (5 pcpr), środowiskowych domów samopomocy (również 5 pcpr). Ponadto w 4 pcpr zlecono świadczenie usług interwencji kryzysowej, w jednym powierzono zadanie szkolenia kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, w innych dwóch organizowanie specjalistycznego poradnictwa i rehabilitację osób niepełnosprawnych.

Przeciętnie na jeden powiat przypadało w 2006 roku 1,3 zlecenia - mniej niż w roku 2005, gdzie wskaźnik ten wyniósł 2,6.

Tbl.23. PCPR - rodzaj zadań zleconych organizacjom pozarządowym

rodzaj zadania	liczba jednostek
prowadzenie domów pomocy społecznej	6
prowadzenie placówek opiekuńczo - wychowawczych	5
prowadzenie środowiskowego domu samopomocy	5
świadczenie usług interwencji kryzysowej	4
szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej	1
prowadzenie warsztatu terapii zajęciowej	1
organizowanie specjalistycznego poradnictwa	1
rewalidacja i rehabilitacja osób niepełnosprawnych	1

Próbując dopełnić obraz współpracy ankietowanych jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami określonymi w ustawie tj. Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi, w ankiecie umieszczono pytania o inne niż zlecenia i nieformalne współdziałanie, formy współpracy z III sektorem. Pytania te dotyczyły możliwości współdziałania wynikających z Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie tj. możliwości tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji pozarządowych i administracji publicznej oraz o tworzenie rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Po analizie odpowiedzi na w/w pytania okazuje się, że tak jak w roku poprzednim tylko w 9 gminach ze 158 ankietowanych, (niespełna 7% z grupy tych, które wspominały o jakimkolwiek współdziałaniu z organizacjami i 5% z ogółu gmin uczestniczących w badaniu) funkcjonują wspólne zespoły (łącznie 9), których celem jest doradztwo i inicjowanie zadań w zakresie pomocy społecznej.

Przykłady funkcjonowania takich zespołów można znaleźć w 8 z 19 powiatów ziemskich (42%, poprzednio 7 powiatów pisało o istnieniu na ich terenie interesujących nas zespołów) oraz w dwóch z trzech mops powiatów grodzkich.

Bliższy wgląd w nazwy tych gremiów i zakres ich działalności (przedmiot kolejnego pytania ankiety) pozwala stwierdzić, iż w rzeczywistości jednak liczba wspólnych zespołów wskazanych przez JOPS (tak jak w roku ubiegłym) jest jeszcze mniejsza.

Tbl.24. OPS, MOPS, PCPR - Wspólne zespoły o charakterze inicjatywno - doradczym

jednostka	czy na terenie gminy/ powiatu funkcjonują wspólne zespoły?	liczba jednostek	%
OPS	tak	8	6,9%
	nie	108	93,1%
	Ogółem	116	100,0%
MOPS	tak	2	66,7%
	nie	1	33,3%
	Ogółem	3	100,0%
PCPR	tak	8	42,1%
	nie	11	57,9%
	Ogółem	19	100,0%

Z grupy zgłoszonych 9 zespołów funkcjonujących w małopolskich gminach 4 stanowią gminne koalicje przeciw przemocy - podstawowe ogniwo programu „Przeciw Przemocy” wdrażanego Przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Koalicje te trudno zakwalifikować do grupy interesujących nas inicjatyw – są powołane do intensyfikowania działań na rzecz określonego problemu, a rola organizacji pozarządowych w ich działalności jest ograniczona. W grupie pozostałych pięciu zespołów znalazła się Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Zespół konsultacyjny ds. bieżącej współpracy pomiędzy samorządem miasta, a organizacjami pozarządowymi, Zespół ds. współpracy gminy z organizacjami pożytku publicznego oraz Zespół ds. monitorowania, aktualizacji i ewaluacji programu na rzecz osób niepełnosprawnych. Wydaje się, że tylko trzy ostatnie, powołane do koordynacji wspólnego działania administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi są praktyczną realizacją idei ustawodawcy.

Charakter inicjatyw zespołowych, opisywanych przez powiaty (w tym grodzkie) w może nieco większym stopniu można zakwalifikować jako odpowiadający założeniom funkcjonowania zespołów inicjatywno – doradczych, chociaż i tu znalazła się Koalicja „Przeciw przemocy”.

Tbl.25. OPS, MOPS, PCPR - Charakter wspólnych zespołów inicjatywno - doradczych

jednostka	rodzaj zespołu	ilość
	Koalicja „Przeciw przemocy”	4
	Zespół konsultacyjny ds. bieżącej współpracy pomiędzy samorządem miasta a organizacjami pozarządowymi	1

OPS	Zespół ds. współpracy gminy z organizacjami pożytku publicznego	1
	Zespół ds. monitorowania, aktualizacji i ewaluacji programu na rzecz osób niepełnosprawnych	1
	Miejska Komisja Rozwiązywanie Problemów Alkoholowych	1
	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci	1
MOPS	Powiatowa społeczna rada ds. osób niepełnosprawnych	1
	Koalicja przeciwko przemocy	1
PCPR	Powiatowa społeczna rada ds. osób niepełnosprawnych	7
	Komisja ds. opiniowania wniosków o dofinansowanie ze środków PFRON	3
	Komisja ds. opiniowania wniosków podmiotów na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej	2
	Zespół ds. opiniowania wniosków o dofinansowanie utworzenia i działalności WTZ	2
	Rada konsultacyjna ds. organizacji pozarządowych	1
	Komisja konsultacyjna działalności pożytku publicznego	1

W myśl ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego ma obowiązek uchwalania rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi i z podmiotami, o których mowa w ustawie. By ocenić stopień realizacji tego zadania w gminach i powiatach województwa oraz zbadać rolę zadań z zakresu pomocy społecznej w tych dokumentach, zapytano wszystkie ankietowane jednostki o sytuację w tej kwestii na ich terenie.

Na dzień sporządzania ankiety tj. ostatni dzień 2006 roku roczne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi na rok 2007 opracowano w 29%-tach małopolskich gmin (46 ze 158 ankietowanych), 73%-tach powiatów (14 z 19 ankietowanych) oraz wszystkich powiatach grodzkich. 40 ośrodków pomocy (25%) i jeden pcpr nie wie czy powstał omawiany dokument.

Tbl.26. OPS, MOPS, PCPR – Roczne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi

jednostka	czy powiat / gmina posiada program współpracy z organizacjami pozarządowymi na rok 2007?	Liczba jednostek	%
OPS	tak	46	29,1%
	nie	72	45,6%
	nie wiem	40	25,3%
	Ogółem	158	100,0%
MOPS	tak	3	100,0%
	nie	0	,0%

	nie wiem	0	,0%
	Ogółem	3	100,0%
PCPR	tak	14	73,7%
	nie	4	21,0%
	nie wiem	1	5,3%
	Ogółem	19	100,0%

W 39% gmin (18 ops) z grupy posiadających aktualny program współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami określonymi w przepisach, nie przewidziało w nich współdziałania w obszarze pomocy społecznej, 2 ankietowane ośrodki nie znają treści dokumentu. W 10 z 14 powiatowych programów współpracy i we wszystkich programach powiatów grodzkich ujęto zapisy o wspólnym działaniu przy realizacji zadań pomocy społecznej.

Tbl.27. OPS, MOPS, PCPR - Współdziałanie w zakresie pomocy społecznej w programach współpracy z organizacjami pozarządowymi

jednostka	czy w programie ujęta jest współpraca w zakresie pomocy społecznej?	liczba jednostek	%
OPS	tak	26	56,6%
	nie	18	39,1%
	nie wiem	2	4,3%
	Ogółem	46	100,0%
MOPS	tak	3	100,0%
	nie	0	,0%
	nie wiem	0	,0%
	Ogółem	3	100,0%
PCPR	tak	10	71,4%
	nie	4	28,6%
	nie wiem	0	,0%
	Ogółem	14	100,0%

Reasumując, należy stwierdzić, że administracja publiczna prowadząca działalność w sferze pomocy społecznej nadal nie wykorzystuje w pełni form współdziałania z organizacjami pozarządowymi określonymi w Art. 5. 1. Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie tj.:

- zlecenia organizacjom pozarządowym (oraz innym podmiotom wymienionym w przepisach) realizacji zadań publicznych,
- wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działalności i współdziałania w celu zharmonizowania tych kierunków,

- konsultowania z organizacjami pozarządowymi (odpowiednio do zakresu ich działania) projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej,
- tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym.

Wymieniane formy współdziałania nie są w pełni wykorzystywane również ze względu na wiele istniejących ograniczeń w tym zakresie. Wśród podstawowych barier w rozwijaniu współpracy z organizacjami pozarządowymi gminy w pierwszym rzędzie wskazują na brak organizacji działających na ich terenie lub ich małą aktywność. Była to - tak jak w roku poprzednim - najliczniejsza grupa odpowiedzi. Kolejna liczna grupa wskazań dotyczyła trudności w prowadzeniu współpracy: nieznamomości przepisów prawa, braku wiedzy i doświadczenia, zbyt dużych oczekiwań finansowych wobec samorządu, trudności w koordynowaniu działań, różnic w schematach funkcjonowania, odmiennych punktów widzenia. Fakty te, w połączeniu z problemami formalnymi, ograniczonymi środkami finansowymi, zbyt małą liczbą pracowników w ośrodkach i skomplikowanymi procedurami, o których piszą gminy w ankietach owocują niechęcią gmin do prowadzenia współpracy, a ewentualne wspólne projekty postrzegane są jako mało efektywne.

Podobne bariery we współpracy z organizacjami pozarządowymi widzą pracownicy miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich, wymieniając problemy formalne, trudności organizacji w pisaniu wniosków i prowadzeniu rachunkowości, brak zaangażowania organizacji, dysponowanie ograniczoną liczbą dobrze przygotowanej kadry, niewystarczające kompetencje organizacji w zarządzaniu środkami publicznymi.

Pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie, podobnie jak pracownicy ops i mops grodzkich, narzekają na nieterminowe i mało rzetelne przedkładanie sprawozdań i informacji o realizowanych zadaniach, brak profesjonalizmu, trudności w rozumieniu przepisów prawnych, brak zaplecza kadrowego, w tym stałej kadry odpowiedzialnej za sprawy administracyjne, nieumiejętność aplikowania o środki, postawę roszczeniową. Przy czym najliczniejszą grupę odpowiedzi, podobnie jak w gminach stanowiły te odnoszące się do braku organizacji pozarządowych na danym terenie, małej ich liczby, bądź aktywności. Pojedyncze pcpr wskazywały na skomplikowane procedury uniemożliwiające ciągłość realizowanych zadań, brak środków, wąską specjalizację organizacji.

ŚRODKI FINANSOWE NA REALIZACJĘ ZADAŃ POMOCY SPOŁECZNEJ

Osobny dział ankiety skierowanej do badanych jednostek dotyczył środków finansowych na realizację świadczeń. By zebrać informacje odnoszące się do tej kwestii tj. stopnia zabezpieczenia finansowego zadań pomocy społecznej, zapytaliśmy szczegółowo powiatowe centra pomocy rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej, w tym także grodzkie o pokrycie w środkach zapotrzebowania na wypłaty świadczeń z obszaru zadań własnych i zadań z zakresu administracji rządowej oraz finansowanie bieżącego funkcjonowania i niezbędnych inwestycji w prowadzonych jednostkach: domach pomocy społecznej, placówkach opiekuńczo - wychowawczych, ośrodkach wsparcia itp. oraz w samym ośrodku, czy powiatowym centrum⁸. Wszystkie pytania o finanse, w odróżnieniu od pytań z pozostałych części ankiety odnoszących się do działań podjętych w roku 2006, dotyczyły środków zaplanowanych w projekcie budżetu na rok 2007. W kontekście inwestycji jednostki miały się odnieść wyłącznie do zdiagnozowanych potrzeb gminy czy powiatu.

Powiaty odnośnie środków na zadania własne o charakterze obowiązkowym pytaliśmy o stopień zabezpieczenia funduszy: na przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki wychowankom POW typu rodzinnego i socjalizacyjnego, DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzin zastępczych, schronisk dla nieletnich, zakładów poprawczych, specjalnych ośrodków szkolno - wychowawczych lub młodzieżowych ośrodków wychowawczych, kobietom opuszczającym domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Pytaliśmy o środki na organizowanie rodzinnej opieki w zastępczej, tj. udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych oraz wypłacanie wynagrodzenia z tytułu pozostawania w gotowości przyjęcia dziecka lub świadczonej opieki i wychowania – niespokrewnionym z dzieckiem zawodowym rodzinom zastępczym. Następnie pytano o stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na pokrycie kosztów utrzymania dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych i w rodzinach

⁸ Jednostki miały oszacować w jakim % środki przyznane w projekcie budżetu na rok 2007 pozwolą zaspokoić istniejące potrzeby. Liczba 0 oznaczała całkowity brak zaspokojenia potrzeb, liczba 100 optymalny poziom zaspokojenia potrzeb, wartości powyżej 100 oznaczały nadwyżkę zasobów w stosunku do potrzeb.

zastępczych na terenie innego powiatu (jeśli istnieje konieczność umieszczenia dziecka poza właściwą terytorialnie placówką). W grupie pytań o zadania własne znalazły się wspomniane wyżej pytania dotyczące średniego stopnia zaspokojenia potrzeb na podstawową działalność i niezbędne inwestycje w ośrodkach adopcyjno - opiekuńczych, placówkach opiekuńczo - wychowawczych, mieszkaniach chronionych, domach pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym, ośrodkach interwencji kryzysowej oraz innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi ośrodkach wsparcia. Zapytano też o przyznawane rodzinie zastępczej przez starostę powiatu jednorazowe świadczenie na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami dziecka przyjmowanego do rodziny – zadanie własne, fakultatywne.

Badając pokrycie finansowe zadań zleconych powiatom przez administrację rządową zapytano o środki na opłacanie ubezpieczenia zdrowotnego za osoby posiadające status uchodźcy (jeżeli zachodziły takie okoliczności i potrzeba) oraz o środki na codzienne funkcjonowanie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W sprawie powyższych kwestii, w tym samym układzie ankietowano miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich także realizujące te zadania.

W pcpr wypłata środków przeznaczonych na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki osób opuszczających placówki była zabezpieczona średnio w 92% (przeciętna ze wszystkich ankietowanych powiatów (wartość ta w poprzednim badaniu była podobna i wyniosła 94,4%). Rozpiętość w tej kwestii była od pełnego zabezpieczenia (12 powiatów) do zabezpieczenia w 62% (1 powiat). W pozostałych powiatach środki zaplanowane na to zadanie pozwolą zaspokoić istniejące potrzeby w 70, 75, 80, 83 i 90 procentach.

Podobnie wygląda zabezpieczenie środków na inne zadanie własne tj. pieniędzy kierowanych do rodzin zastępczych. Zabezpieczają one średnio 95% potrzeb: od 75% w jednym z powiatów, poprzez 80, 90, 92 (3 powiaty) i 97% w innym, do 100% - owego zabezpieczenia w 11 pcpr (w roku ubiegłym średnio 94%).

Środków na utrzymanie dzieci z terenu powiatu umieszczonych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych i rodzinach zastępczych na innym terenie w zasadzie nie brakuje. Są one zabezpieczone przeciętnie w 96%. W 14 powiatach z 19 w całości, a w pozostałych w 80 do 90%.

Tbl.28. PCPR - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r.

jednostka	Rodzaj świadczenia	Średni stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w %	min w %	max w %/ N
PCPR	zadania własne - obowiązkowe			
	pomoc pieniężna na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki dla osób opuszczających niektóre typy placówek	92,1%	62	100/ 19
	pomoc pieniężna na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci i wypłacanie wynagrodzeń rodzinom zastępczym	95,0%	75	100/ 19
	Utrzymanie dzieci z terenu powiatu umieszczonych w POW i rodzinach zastępczych na terenie innego powiatu	96,0%	80	100/ 19
	zadania własne - fakultatywne			
	jednorazowa pomoc przyznawana przez starostę rodzinom zastępczym	86,6%	20%	100/ 18
	zadania zlecone			
opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za uchodźców	96,0%	80%	100/ 5	

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

Nieco mniej środków przeznaczyli starostowie na przydzielanie rodzinom zastępczym jednorazowej pomocy, będącej zadaniem fakultatywnym. Środków na to świadczenie nie zabraknie w 9 powiatach, pozostałe 9 powiatów niedobory środków w stosunku do potrzeb szacuje na 20 do 90%. Jeden z powiatów podał, że nie przyznaje takiej pomocy w ogóle.

Opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za osoby posiadające status uchodźcy, jako zadanie zlecone, finansowane przez administrację rządową, mają zapewnione w 100% 4 powiaty, w 80% jeden. Pozostałe pcpn nie planowały środków na ten cel, zapewne z braku takich potrzeb.

Tbl.29. MOPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - zadania powiatu

jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w %	min w %	max w %/ N
MOPS	zadania własne - obowiązkowe			
	pomoc pieniężna na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki dla osób opuszczających niektóre typy placówek	86,7%	61	100/ 3
	pomoc pieniężna na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci i wypłacanie wynagrodzeń rodzinom zastępczym	93,3%	80	100/ 3
	Utrzymanie dzieci z terenu powiatu umieszczonych w POW i rodzinach zastępczych na terenie innego powiatu	88,6%	66	100/ 3
zadania własne - fakultatywne				

	jednorazowa pomoc przyznawana przez prezydenta rodzinom zastępczym	91,7%	75	100/ 3
zadania zlecone				
	opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za uchodźców	67,7%	0	100/ 3

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

Powiaty grodzkie – Kraków, Nowy Sącz i Tarnów, środki na zadania własne o charakterze obowiązkowym tj.: pomoc pieniężną na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki dla osób opuszczających niektóre typy placówek mają zabezpieczone średnio w 87% (od 61 do 100%), środki na pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci i wypłacanie wynagrodzeń rodzinom zastępczym przeciętnie w 93% (od 80 do 100%), a środki na utrzymanie dzieci z terenu powiatu umieszczonych w POW i rodzinach zastępczych na terenie innego powiatu w 89% - od 66 do 100%. Większość niedoborów dotyczy w zasadzie jednego z mopsów grodzkich, pozostałe dwa mops uznały projektowane sumy dot. w/w zadań za prawie w pełni wystarczające do pokrycia istniejących potrzeb.

W poprzednim „bilansie” powiaty grodzkie pod względem budżetowego zabezpieczenia realizowanych zadań wypadły lepiej niż powiaty ziemskie, a według aktualnie analizowanych danych ich sytuacja w tym względzie nie jest lepsza. Ma na to wpływ ocena finansowego zabezpieczenia zadań jednego z powiatów grodzkich, który uprzednio wykazywał 100% - towe zabezpieczenie środków na powyższe zadania, co przy wyciągnięciu średniej z grupy zaledwie trzech jednostek ma istotne znaczenie.

Nieco wyższa niż w powiatach ziemskich jest w powiatach grodzkich pula środków na jednorazową pomoc prezydenta przyznawaną rodzinom zastępczym (zadanie fakultatywne). Dwa z mops wykazały pełne zabezpieczenie środków na taką pomoc, jeden 75%-towe.

Środków na opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za uchodźców, będące zadaniem zleconym nie zaplanował jeden powiat grodzki, pozostałe nie mają braków w tym zakresie.

Tbl.30. PCPR - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - prowadzenie i inwestycje w jednostkach pomocy społecznej

Jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>bieżące funkcjonow.</u>	min - max w %/ N	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>inwestycje</u>	min - max w %/ N	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>nowe miejsca</u>	min - max w %/ N
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie	89,3%	52-100/18	22,0%	0-100/14	-	-
	ośrodki adopcyjno-opiekuńcze	53,3%	0-100/3	0,0%	0-0/1	-	-
	placówki opiekuńczo - wychowawcze	92,1%	22-100/15	33,8%	0-100/8	0,0%	0-0/5
	mieszkania chronione	83,8%	0-100/13	28,6%	0-100/7	20,0%	0-100/5
	domy pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym	87,5%	0-100/19	42,3%	0-100/13	12,9%	0-90/7
	ośrodki interwencji kryzysowej	71,6%	0-100/15	22,5%	0-100/8	,0%	0-0/6
	ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	84,3%	6-100/14	42,4%	0-100/7	24,0%	0-70/5
	inne ośrodki wsparcia	50,0%	0-100/2	0,0%	0-0/1	0,0%	0-0/1

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

Szacując środki inwestowane w powiatową infrastrukturę socjalną zapytaliśmy centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich o potrzeby w zakresie bieżącego utrzymania, bieżących inwestycji oraz inwestycji pozwalających uruchomić, potrzebne mieszkańcom powiatu czy miasta dodatkowe miejsca w placówkach.

W ankiecie zapytano o potrzeby: powiatowego centrum pomocy rodzinie (miejskiego ośrodka pomocy społecznej), ośrodków adopcyjno - opiekuńczych, ośrodków interwencji kryzysowej, placówek opiekuńczo - wychowawczych wszystkich typów, domów pomocy społecznej, mieszkań chronionych, ośrodków interwencji kryzysowej. Pytano też o potrzeby ośrodków wsparcia, w tym osobno o te dla osób z zaburzeniami psychicznymi, których prowadzenie i rozwój jest zadaniem, realizowanym przez powiaty na zlecenie.

Na pytania o utrzymanie i bieżące inwestycje w prowadzonych jednostkach odpowiadały powiaty posiadające na swoim terenie określone placówki, na pytanie o środki na inwestycje generujące nowe miejsca mogli odpowiedzieć wszyscy, na których terenie istniała taka potrzeba.

Wynik zestawienia danych z tego zakresu jest porównywalny z wynikiem uzyskanym w roku poprzednim. Oznacza to, że bieżące funkcjonowanie jednostek jest zabezpieczone w wysokim stopniu, natomiast potrzeby dotyczące przeprowadzenia koniecznych inwestycji, w znacznie mniejszym zakresie, a zdecydowanie brakuje

środków na inwestycje tworzące nowe miejsca w opisywanych jednostkach. Większość powiatów nie planowała w ogóle środków na te cele. Przeciętny poziom zaspokojenia potrzeb finansowych na bieżące funkcjonowanie powiatowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej mieści się pomiędzy 92 a 50%. Średni poziom zaspokojenia potrzeb finansowych na bieżące inwestycje lokuje się w przedziale od 42% do zupełnego braku środków. Przeciętna dla inwestycji, które pozwoliłyby uruchomić nowe miejsca, czy usługi była najniższa i wyniosła od 24% w przypadku ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (zadanie zlecone) do 0% odnośnie placówek opiekuńczo - wychowawczych, ośrodków interwencji kryzysowej i ośrodków wsparcia, innych niż te dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Przy czym powiaty ziemskie i tak wykazały większe środki w tym zakresie niż powiaty grodzkie, co uwidoczono poniżej.

Szczegółowa analiza poszczególnych rozkładów zmiennych jest zapewne nieuprawniona, gdyż prawdopodobnie pojedyncze jednostki (także gminne) brak potrzeb w omawianym zakresie lub brak określonego typu placówki na swoim terenie błędnie oznaczyły liczbą „0”, zarezerwowaną dla całkowitego braku środków na określony cel. Wskazują na to uwidocznione w powyższej tabeli, w niektórych przypadkach, całkowite braki środków na funkcjonowanie istniejących już placówek. Nie zmienia to jednak wykazanej tendencji.

Tbl.31. MOPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - prowadzenie i inwestycje w jednostkach pomocy społecznej - zadania powiatu

Jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>bieżące funkcjonow.</u>	min -max w %/N	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>inwestycje</u>	min -max w %/N	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>nowe miejsca</u>	min -max w %/N
MOPS	miejski ośrodek pomocy społecznej	95,0%	90-100/3	18,0%	0-36/2	-	-
	ośrodki adopcyjno-opiekuńcze	98,3%	95-100/3	50%	0-100/2	-	-
	placówki opiekuńczo - wychowawcze	96,3%	94-100/3	0,0%	0-0/2	0,0%	0-0/2
	mieszkania chronione	95,7%	92-100/3	0,0%	0-0/1	0,0%	0-0/1
	domy pomocy społecznej	93,0%	85-100/3	17,3%	0-35/3	0,0%	0-0/3
	ośrodki interwencji kryzysowej	92,3%	90-97/3	0,0%	0-0/2	0,0%	0-0/1
	ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	98,0%	95-100/3	40,0%	0-100/3	6,7%	0-20/3
	inne ośrodki wsparcia	85,0%	75-95/2	50,0%	0-100/2	0,0%	0-0/1

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na bieżące prowadzenie i bieżące inwestycje w jednostkach pomocy społecznej powiatów grodzkich jest – tak jak przed rokiem - nieco większy niż w pozostałych powiatach. Poziom zaspokojenia bieżących potrzeb na prowadzenie jednostek wyniósł od 98 do 85% (w powiatach ziemskich 92 do 50%), na bieżące inwestycje od 0 do 50% (w powiatach ziemskich 0 do 42%). Środków na inwestowanie w miejską infrastrukturę społeczną, skutkujące powiększeniem się liczby dostępnych w nich miejsc, w zasadzie nie zabezpieczono w projektach budżetów powiatów grodzkich na rok 2007, podobnie jak w powiatach ziemskich. Jedyne wyjątek - tak jak w roku poprzednim - stanowią środki na rozwój infrastruktury środowiskowego domu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (zadanie zlecone) – 1 mops posiada środki na inwestycje zabezpieczające 20% potrzeb, w wyniku których powstaną nowe miejsca.

Podobnym pytaniom, jak opisane powyżej, poddano ankietowane gminy. Także w ich przypadku poziom zabezpieczenia środków finansowych na realizację zadań nie jest pełny.

Tbl.32. OPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym

jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w %	min w %	max w %/N
OPS	udzielanie schronienia	62,5%	0	100/133
	zapewnianie posiłku	87,5%	0	100/154
	<i>w tym dożywianie dzieci</i>	84,8%	0	100/149
	zapewnianie niezbędnego ubrania	82,7%	0	100/147
	wypłacanie zasiłków okresowych	81,3%	0	100/157
	wypłacanie zasiłków celowych	85,7%	0	100/157
	wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	81,1%	0	100/152
	wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ	64,0%	0	100/136
	przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowego	31,1%	0	100/114
	opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny...	67,0%	0	100/133

organizowanie usług opiekuńczych (w tym usług specjalistycznych)	78,7%	0	100/148
sprawianie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym	88,0%	0	100/152
ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w dps	82,3%	0	100/155

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

Gminy, podobnie jak powiaty, miały procentowo oszacować finansowe zabezpieczenie realizowanych zadań, czyli liczba 0 oznaczać miała całkowity brak środków na dane świadczenie. Zakładając, że na pytanie odpowiadały wyłącznie gminy mające zapotrzebowanie na daną formę pomocy (lub/i daną placówkę na swoim terenie), czyli postępujące zgodnie z instrukcją ankiety, zauważamy pewne niedobory w finansowaniu zadań, a także spore różnice w tym względzie pomiędzy gminami. Właściwie w przypadku każdego z zadań gminnych znalazły się takie ośrodki, które wskazywały na pełne zabezpieczenie środków na dany cel (przeważnie większość), ale i takie gminy, które wykazywały ich całkowity brak.

Szczególne braki - tak jak w poprzednim roku - ujawniają się w zabezpieczeniu środków na: przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowego – średnie zabezpieczenie 31% (w roku 2005 - 32%), udzielanie schronienia – średnie zabezpieczenie 62,5% (w roku 2005 - w 58%), wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ - średnie zabezpieczenie 64% (w 2005 roku - niespełna 61%), opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie zamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem - średnie zabezpieczenie potrzeb 67% (69% w roku 2005).

Środków na przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowego nie posiadało w ogóle 72 ops (w 2005 - 68). 30 gmin (w 2005 - 33 gminy) środki finansowe na ten cel miało zabezpieczone w 100%-tach. Środki na organizowanie schronienia osobom tego potrzebującym miało w pełni zabezpieczone 66 ops (w 2005 r. - 58 ops), a zupełnie ich brakowało w 34 gminach (w 2005 r. w 36).

W obszarze wypłacania zasiłków celowych pokrywających wydatki na świadczenia zdrowotne, całkowicie brakowało środków finansowych w 34 gminach (w 2005 r.

w 31 gminach). Z kolei w 76 kolejnych problem taki nie istniał (poprzednio w 62), zabezpieczenie potrzeb finansowych w tym zakresie było pełne. Na opłacanie składek ubezpieczeniowych za osoby opiekujące się niesprawnymi członkami rodziny całkowicie brakowało pieniędzy 37 gminom (w 2005 r. - 28 gminom), nie brakowało ich w 80 małopolskich ops (poprzednio 77). Pozostałe gminy oceniły posiadane środki na 10% do 90% pokrycia potrzeb.

Tbl.33. OPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - zadania własne gmin

jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w %	min w %	max w %/N
OPS	wypłacanie zasiłków specjalnych celowych	74,0%	0	100/157
	wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie	12,3%	0	100/118

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

W grupie zadań gminnych o charakterze obowiązkowym najwyższy przeciętny stopień zabezpieczenia środków dotyczył - tak jak w roku 2005 - sprawienia pogrzebu – pokrycie potrzeb w 88% (w roku 2005 w blisko 90%-tach). Na to zadanie 100% potrzebnych środków posiadały 122 gminy (w 2005 r. - 107 gmin), a całkowicie ich brakowało tylko w 7 (w poprzednim roku w czterech). Równie wysoki poziom zabezpieczenia środków wykazały gminy odnośnie „zapewnienia posiłku” – przeciętna dla wszystkich gmin 87,5% i wypłacania zasiłków celowych - średnia dla wszystkich gmin 85,7%.

Z zadań własnych gmin o charakterze fakultatywnym zupełnie nieaktywną formą pomocy (wykazano to również w roku 2005) wydaje się być przyznawanie świadczeń na ekonomiczne usamodzielnienie (zasiłki, pożyczki, pomoc w naturze). Aż 99 gmin (w 2005 r. 93 gminy) nie zabezpieczyło w projektach budżetów na rok 2007 żadnych środków na ten cel. Średni stopień zabezpieczenia finansowego takich świadczeń w województwie wynosi 12,3% (w roku 2005 wyniósł niespełna 10%). Środki na wypłacanie specjalnych zasiłków celowych gminy przeciętnie zabezpieczyły w 74%-tach (poprzednio w 70%-tach). Środków na ten rodzaj świadczenia całkowicie brakowało tylko w dwóch gminach.

Tbl.34.OPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w 2007 r. - zadania zlecone gminom

jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w %	min w %	max w %/N
OPS	wypłacanie zasiłków stałych	99,6%	80	115/157
	opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ	99,0%	0	146/157
	organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	34,9%	0	100/112

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

Poziom zabezpieczenia środków finansowych na zadania administracji rządowej zlecone gminom jest znacznie wyższy od poziomu finansowania zadań własnych gmin, pokrywanych z budżetów lokalnych samorządów. Środki zabezpieczone na wypłatę zasiłków stałych przysługujących osobom całkowicie niezdolnym do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności oraz środki na opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ można uznać za zaspakajające w pełni istniejące potrzeby – przeciętna dla województwa 99,6% (w 2005 r. - 99,5%) i 99% (w 2005 r. - 97,2%). Tylko 5 gmin pisze (w 2005 r - sześć gmin) o nieznacznym braku środków na zasiłki stałe (od 5% do 20%), a trzy inne podają nadwyżkę środków na ten cel – potrzeby zaspokojone w 101, 113 i 115%-tach. Środki na opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne mają w pełni zabezpieczone 153 gminy, w tym trzy podają nadwyżki w tym zakresie – tj. o 10, 20 i 46%. Natomiast wiele gmin - co wykazano też w roku 2005 - nie posiada zupełnie środków na organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. 67 ośrodków (w 2005 - 68) nie ma żadnych środków na ten cel, a tylko 31 wykazuje pełne ich zabezpieczenie (w 2005 r. - 19), pozostałe 14 ops podaje braki na pokrycie 5, 10, 20, 40, 50, 70 i 90% potrzeb.

Zabezpieczenie finansowe zadań gminnych prowadzonych przez miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich jest wyższe niż zabezpieczenie finansowe zadań realizowanych przez pozostałe gminy. W przypadku żadnego z zadań gminnych realizowanych przez ops nie wykazano 100% zabezpieczenia środków (średnia dla województwa). W przypadku zadań gminnych realizowanych przez mops powiatów grodzkich w obszarze udzielania schronienia, wypłacania

zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego, sprawiania pogrzebu, w tym osobom bezdomnym zabezpieczenie środków było pełne. Przy czym warto zaznaczyć, że roku 2005 mopsy powiatów grodzkich wykazały więcej zadań mających pełne pokrycie w środkach. W przypadku zapewniania niezbędnego ubrania, organizowania usług opiekuńczych (w tym usług specjalistycznych), ponoszenia odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w dps zbliżone do pełnego.

W bieżącej analizie, zadania posiadające braki w finansowaniu w powiatach grodzkich większym stopniu niż przed rokiem pokryły się z tymi, na które najbardziej brakowało pieniędzy w pozostałych gminach. Środki na przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowego zabezpieczone były średnio w 50%, w pozostałych gminach w 31%. Środki na zadanie określone w ustawie jako „udzielanie schronienia” mają w pełni zabezpieczone 2 mopsy grodzkie, jeden mops nie wykazał potrzeb w tym zakresie. Środków na ten cel brakowało całkowicie w 34 gminach, 33 inne wykazywały różnej wielkości niedobory w tym zakresie. Środki na opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny mopsy zabezpieczyły średnio w 67% tak, jak pozostałe gminy.

Pokrycie zapotrzebowania na zasiłki okresowe wyniosło 87%. W roku 2005 mopsy powiatów grodzkich wykazywały braki głównie w zakresie tych zasiłków (przysługujących ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego) – 55%-towe zabezpieczenie środków. Pokrycie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego w 2005 roku było na poziomie 66% zabezpieczenia środków, obecnie pełne zabezpieczenie.

Tbl.35. MOPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym

jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w %	min w %	max w %/N
MOPS	udzielanie schronienia	100,0%	100	100/2
	zapewnianie posiłku	88,0%	64	100/3
	<i>w tym dożywianie dzieci</i>	87,7%	63	100/3
	zapewnianie niezbędnego ubrania	93,7%	81	100/3
	wypłacanie zasiłków okresowych	87,0%	66	100/3
	wypłacanie zasiłków celowych	83,0%	69	100/3
	wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	100%	100	100/2
	wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ	0%	0	0/1
	przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowego	50,0%	0	100/2
	opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny...	66,7%	0	100/3
	organizowanie usług opiekuńczych (w tym usług specjalistycznych)	96,7%	90	100/3
	sprawianie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym	100,0%	100	100/3
	ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w dps	92,0%	76	100/3

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

W powiatach grodzkich, podobnie jak w pozostałych gminach i tak, jak w roku 2005 nie realizuje się pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie. Żaden z mops-ów nie ma środków na ten cel - dwa z nich wykazały zerowe zabezpieczenie środków, jeden napisał, iż nie realizuje tej formy pomocy. W roku 2005 dwa z trzech mops-ów nie posiadały żadnych środków na ten cel, jeden miał je w wystarczającej ilości.

Tbl.36. MOPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - zadania własne gminy

jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w %	min w %	max w %/N
MOPS	wypłacanie zasiłków specjalnych celowych	83,0%	69	100/3
	wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie	,0%	0	0/2

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

Zabezpieczenie środków na pokrycie kosztów realizacji zadań zleconych tj. wypłacania zasiłków stałych i opłacania składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ dwa powiaty grodzkie oceniają jako pełne, a jeden jako wyższe od zdiagnozowanych potrzeb. Pewne braki środków potrzebnych na organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w wysokości niezaspokojenia 5 i 24% potrzeb wykazały dwa z trzech powiatów grodzkich.

Tbl.37. MOPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - zadania zlecone gminom

jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb finansowych w %	min w %	max w %/N
MOPS	wypłacanie zasiłków stałych	106,0%	100	117/3
	opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ	111,0%	133	100/3
	organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	90,3%	76	100/3

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

Małopolskim gminom tak podobnie jak powyżej powiatom, zadano pytania o finansowe możliwości inwestowania w lokalną infrastrukturę społeczną. Po analizie zgromadzonego materiału okazuje się, iż sytuacja w gminach w tym zakresie wygląda podobnie jak w powiatach. Zdecydowanie brakuje środków na inwestycje, te bieżące i te generujące dodatkowe miejsca, czy usługi. Przy czym podobnie jak przed rokiem niewiele gmin diagnozuje potrzeby inwestycyjne. W 2006 roku liczba ops diagnozujących lokalne potrzeby inwestycyjne dotyczące nowych miejsc była większa niż w 2005, natomiast mniej z gmin miało jakiegokolwiek środki na ten cel.

Tbl.38. OPS - Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na 2007 r. - prowadzenie i inwestycje w jednostkach pomocy społecznej

jednostka	Rodzaj świadczenia	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>bieżące funkcjonow.</u>	min -max w % / N	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>inwestycje</u>	min -max w % / N	średni stopień zaspokojenia potrzeb w % <u>nowe miejsca</u>	min -max w % / N
OPS	ośrodek pomocy społecznej	88,3%	0-100/146	34,6%	0-100/127	-	-
	placówki opiekuńczo - wychowawcze wsparcia dziennego	47,4%	0-100/39	16,2%	0-100/37	7,0%	0-100/33
	mieszkania chronione	8,2%	0-100/30	2,4%	20-70/29	3,9%	0-100/26
	domy pomocy społecznej o zasięgu gminnym	4,6%	0-70/26	3,9%	0-50/26	2,0%	0-50/25

ośrodki wsparcia o zasięgu gminnym	33,2%	0-100/37	12,1%	0-100/33	,0%	0-0/30
środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	43,6%	0-100/39	17,4%	0-100/34	1,0%	0-20/31

min – najniższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków, max – najwyższy wskazywany poziom zabezpieczenia środków,
N – liczba jednostek realizujących dane zadanie.

KADRA POMOCY SPOŁECZNEJ

Powiatowe centra pomocy rodzinie małopolski zatrudniają od 4 do 31 pracowników. Najczęstszy przypadek stanowią pcpr zatrudniające 6 do 10 pracowników – 10 jednostek (52,6% ogółu). Średnio powiatowe centrum pomocy rodzinie zatrudnia 12 pracowników, w tym 3 pracowników socjalnych. Jedno z powiatowych centrów województwa nie zatrudnia pracowników socjalnych w ogóle, 12 – nie zatrudnia specjalistów pracy z rodziną.

Poziom zatrudnienia w miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich jest znacznie wyższy – 86 i 84 pracowników w Nowym Sączu i Tarnowie oraz 609 pracowników w Krakowie – średnio 259 pracowników na jednostkę, w tym przeciętnie 148 pracowników socjalnych w każdym z mops. W dwóch z trzech mops-ów nie ma specjalistów pracy z rodziną.

Tbl.39. PCPR, MOPS - Poziom zatrudnienia

jednostka	liczba pracowników ogółem	liczba jednostek	%
PCPR	1-5	1	5,3%
	6-10	10	52,6%
	11-20	7	36,8%
	21-31	1	5,3%
Ogółem		19	100,0%
MOPS	86	1	33,3%
	84	1	33,3%
	609	1	33,3%
Ogółem		3	100,0%

Mimo, iż niski poziom zatrudnienia jednostki powiatowe wskazują najczęściej jako najistotniejszy problem utrudniający realizację zadań pomocy społecznej i kwestia ta przewija się także w odpowiedziach na wiele innych pytań, powiatowe

centra pomocy rodzinie – podobnie jak w bilansie ubiegłorocznym – nie wykazują znacznych braków w obsadzie kadrowej centrów na wymienionych w ankiecie stanowiskach (kadra kierownicza, pracownicy socjalni i specjaliści pracy z rodziną, konsultanci, koordynatorzy ds. komputeryzacji, radcy prawni), o które pytano w osobnym miejscu ankiety. W powiatach stosunkowo najbardziej potrzebni byłiby pracownicy socjalni i specjaliści pracy z rodziną. Niedostateczną liczbę pracowników socjalnych wykazało 9 z 19 pcpr, które potrzebowałyby w sumie 12 takich etatów. Niedobory na stanowiskach specjalistów pracy z rodziną wykazało 8 pcpr, chcąc zatrudnić dodatkowych 12 pracowników. 10 powiatów nie wykazuje braku pracowników socjalnych, 11 – braku specjalistów pracy z rodziną. 18 pcpr nie wykazuje niedoborów w obsadzie kierowniczej. Jedno centrum zgłosiło potrzebę przyznania 1 dodatkowego etatu kierowniczego.

Tbl.40. PCPR, MOPS - Brakujący pracownicy

Rodzaj jednostki	ilość brakujących pracowników	stanowiska / liczba jednostek					
		kadra kierownicza (l. jednostek)	%	pracownicy socjalni (l. jednostek)	%	specjaliści pracy z rodziną (l. jednostek)	%
PCPR	0	18	94,7%	10	52,6%	11	57,9%
	1	1	5,3%	6	31,6%	5	26,3%
	2	-	-	3	-	2	10,5%
	3	-	-	-	-	1	5,3%
MOPS	0	2	66,6%	1	33,3%	0	0,0%
	1	1	33,3%	-	-	2	66,6%
	2	-	-	-	-	-	-
	6	-	-	1	33,3%	-	-
	13	-	-	1	33,3%	-	-

*1 – systemowe braki danych

Większość powiatowych centrów pomocy rodzinie nie wykazuje także zapotrzebowania na konsultantów różnych specjalności (13 jednostek, 69%), koordynatorów do spraw komputeryzacji (12 jednostek, 63%), radców prawnych (14 jednostek, 74%). W kategorii „inne brakujące stanowiska” pojedyncze centra wymieniły: psychologa - terapeutę, interwenta kryzysowego, specjalistę ds. programów, pracownika ds. PFRON. W roku ubiegłym, takich odpowiedzi było więcej i dotyczyły one głównie pracowników biurowych i działu księgowości.

W porównaniu do roku 2005 poprawie uległa sytuacja kadrowa miejskich ośrodków powiatów grodzkich, jeśli chodzi o brakujących pracowników socjalnych, które uprzednio zgłaszały większe niż pcpr niedobory w tym zakresie (jeden z mops wykazywał brak 13 pracowników socjalnych, inny 90-ciu). Jest to związane głównie ze znacznym zwiększeniem zatrudnienia w krakowskim mops-ie w ciągu ostatniego roku z 464 do 609 pracowników.

Mops-y, podobnie jak pcpr-y nie zgłaszały większego zapotrzebowania, odnośnie innych etatów zaproponowanych w ankiecie (widnieją w tabelach). Jeden z powiatów grodzkich (w kategorii „inne”) wskazał na brak pracowników, którym można by powierzyć nadzorowanie działań związanych ze szczegółowymi obszarami tematycznymi – koordynatorów ds. osób starszych, niepełnosprawnych, uzależnień, przeciwdziałania przemocy.

Tbl.41. PCPR, MOPS - Brakujący pracownicy – c.d.

Rodzaj jednostki	ilość brakujących pracowników	stanowiska / liczba jednostek					
		konsultanci (l. jednostek)	%	koord. ds. komputeryz. (l. jednostek)	%	radcy prawni (l. jednostek)	%
PCPR	0	13	68,4%	12	63,1%	14	73,6%
	do 0,5	-	-	1	5,3%	-	-
	0,5	1	5,3%	2	10,5%	1	5,3%
	1	-	-	4	21,1%	4	21,1%
	2	4	21,1%	-	-	-	-
	4	1	5,3%	-	-	-	-
MOPS	0	2	66,7%	3	100,0%	2	66,7%
	0,5	-	-	-	-	1	33,3%
	1	-	-	-	-	-	-
	3,5	1	33,3%	-	-	-	-

*1 – systemowe braki danych

W ciągu ostatniego roku nie zmienił się istotnie poziom zatrudnienia w ops. Przeciętny ośrodek pomocy społecznej w Małopolsce zatrudnia średnio 13 pracowników (tak jak w pcpr). Przyglądając się danym szczegółowym widać jednak, że poziom zatrudnienia jest znacznie zróżnicowany w poszczególnych jednostkach. Po części jest on uzasadniony wielkością gminy, na której terenie funkcjonuje ops. Wśród ankietowanych ośrodków najliczniejszą kategorię stanowią, podobnie jak w powiatach, te jednostki które zatrudniają od 6 do 10 pracowników. W gminach takich jednostek jest 68, czyli 43% wszystkich uczestniczących w bilansie

(w powiatach 10, co stanowi 52,6% wszystkich pcpr). Liczną grupę (druga kategoria wg ilości jednostek) stanowią ops, w których zatrudnionych jest do 5 pracowników – 37 ośrodków, 23,5% (w powiatach taka jednostka była tylko jedna). Trzecią kategorię ośrodków pod względem ilości zatrudnionych pracowników stanowią te, w których pracuje 11 do 20 osób tj. 26 jednostek, czyli 16,6% badanych (w powiatach było 7 takich pcpr, 36,8%). Funkcjonują także pojedyncze ośrodki znacząco odbiegające poziomem zatrudnienia od pozostałych, zatrudniające kilkudziesięciu pracowników (nawet 84 osób) mimo, iż w grupie tej nie są ujęte mops-y powiatów grodzkich.

Generalnie widać, iż ośrodki zatrudniające do 10 osób stanowią blisko trzy czwarte ogółu małopolskich ops, a pcpr o tej liczbie pracowników 58% wszystkich centrów.

Tbl.42. OPS - Poziom zatrudnienia

jednostka	liczba pracowników ogółem	liczba jednostek	%
OPS	1-5	37	23,5%
	6-10	68	43,3%
	11-20	26	16,6%
	21-30	8	5,1%
	31-50	14	8,9%
	51-75	2	1,3%
	76-100	2	1,3%
Ogółem		157*	100,0%

*1 – systemowe braki danych

Ustawa o pomocy społecznej nakazuje zatrudniać w ośrodku pomocy społecznej pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy, w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tysiące mieszkańców, nie mniej jednak niż trzech pracowników „na ośrodek”. Mimo to 39 gmin (25%) zatrudnia mniej niż trzech pracowników socjalnych, czyli poniżej ustawowego wymogu, w tym dwa ośrodki (w poprzednim bilansie zidentyfikowano jeden taki ops) podają, iż nie zatrudniają pracowników socjalnych w ogóle. 8 ośrodków (jak w roku ubiegłym) zatrudnia po jednym pracowniku socjalnym (5,1% jednostek), w 29 jednostkach tj. w 18,5% (poprzednio w 27) pracuje ich dwóch. Pozostałe ośrodki (118 jednostek, 73,5%) zatrudniają pracowników socjalnych zgodnie z przepisami dotyczącymi ich minimalnej ilości - od trzech do 25-ciu.

Tbl.43. OPS - Poziom zatrudnienia - pracownicy socjalni

jednostka	liczba pracowników ogółem	ilość jednostek	%
OPS	0	2	1,3%
	1	8	5,1%
	2	29	18,5%
	3	33	21,0%
	4-9	66	42,0%
	10-15	14	8,9%
	16-25	5	3,2%
powyżej 26	0	0,0%	
Ogółem		157*	100,0%

*1 – systemowe braki danych

Biorąc pod uwagę rozkład odpowiedzi na pytanie o brakujących pracowników, można stwierdzić, że małopolskie gminy oceniają sytuację kadrową w ośrodkach nieco krytyczniej niż powiaty określając swoje potrzeby w tym zakresie. Najczęściej - tak jak w powiatach - brakuje pracowników socjalnych, kadr świadczących usługi opiekuńcze i radców prawnych. 103 ośrodki (66%) potrzebują pracowników socjalnych - od pół do siedmiu etatów. 68 ops widzi potrzebę zatrudnienia radcy prawnego do konsultacji podejmowanych decyzji, 60 ops pracowników, którzy świadczyliby usługi opiekuńcze mieszkańcom gminy, 41 koordynatora do spraw komputeryzacji - na część lub cały etat.

Tbl.44. OPS - Brakujący pracownicy

Rodzaj jednostki	ilość brakujących pracowników	stanowiska / liczba jednostek					
		kadra kierownicza (l. jednostek)	%	pracownicy socjalni (l. jednostek)	%	pracownicy do usług opiekuńczych (l. jednostek)	%
OPS	0	128	81,6%	54	34,4%	113	72,0%
	do 0,5	1	0,6%	-	-	-	-
	0,5	1	0,6%	2	1,3%	3	1,9%
	0,5 - 0,9	-	-	1	0,6%	-	-
	1	25	16,0%	61	38,9%	31	19,8%
	1,5	-	-	1	0,6%	-	-
	2	1	0,6%	23	14,7%	6	3,8%
	3	1	0,6%	6	3,8%	1	0,6%
	4	-	-	5	3,2%	1	0,6%
	4,5	-	-	1	0,6%	-	-
	5	-	-	1	0,6%	-	-
7	-	-	2	1,3%	2	1,3%	

*1 – systemowe braki danych

38 z ankietowanych 157 ośrodków pomocy społecznej do prawidłowej realizacji działań potrzebowałyby zatrudnić konsultantów różnych dziedzin.

Tbl.45. OPS - Brakujący pracownicy – c.d

Rodzaj jednostki	ilość brakujących pracowników	stanowiska / liczba jednostek							
		prac do specjalist. usług opiek. (l. jednostek)	%	konsultanci (l. jednostek)	%	koord. ds. komputeryz. (l. jednostek)	%	radcy prawni (l. jednostek)	%
OPS	0	127	80,9 %	119	75,8%	116	73,9%	89	56,7%
	do 0,5	1	0,6%	1	0,6%	5	3,2%	10	6,4%
	0,5	2	1,3%	2	1,3%	1	0,6%	8	5,1%
	1	21	13,4%	24	15,3%	35	22,3%	50	31,8%
	1,25	1	0,6%	-	-	-	-	-	-
	2	5	3,2%	11	7,0%	-	-	-	-

*1 – systemowe braki danych

Gminy wykazywały również braki na innych niż zaproponowane w ankiecie, stanowiskach. Podobnie jak przed rokiem, byli to pracownicy do obsługi świadczeń rodzinnych oraz księgowi. Jednak najliczniejszą grupą pracowników, których rok temu gminy tak często nie wskazywały w kategorii „inne potrzebne stanowiska”, okazali się psychologowie - terapeuci.

W ankiecie bilansowania potrzeb pomocy społecznej, zarówno gminy jak i powiaty, pytano o pracowników posiadających specjalizacje z zakresu pomocy społecznej oraz o ich zainteresowanie podjęciem tej formy podnoszenia kwalifikacji. Analiza odpowiedzi na te pytania wykazała, iż 63% małopolskich powiatowych centrów pomocy rodzinie (12 jednostek) nie zatrudnia pracownika, który posiadałby specjalizację I stopnia w zawodzie pracownik socjalny. W pozostałych 7 pcpr pracuje od 1 do 5 pracowników z taką specjalizacją. Pracownika ze specjalizacją stopnia II zatrudnia jeden powiat.

W powiatach grodzkich pracowników mających tytuł specjalisty I stopnia w zakresie pracy socjalnej było więcej - 5, 12 i 63, przy czym są to ośrodki charakteryzujące się znacznie większymi zespołami pracowników niż pozostałe jednostki.

Tbl.46. PCPR, MOPS - Pracownicy ze specjalizacjami

jednostka	liczba pracowników	specjalizacja z pracy socjalnej I stopnia (l. jednostek)	%	specjalizacja z pracy socjalnej II stopnia (l. jednostek)	%
PCPR	0	12	63,1%	18	94,7%
	1	4	21,0%	1	5,3%
	2	1	5,3%	-	-
	3	1	5,3%	-	-
	5	1	5,3%	-	-
MOPS	0	0	0,0%	2	66,7%
	5	1	33,3%	1	33,3%
	12	1	33,3%	-	-
	63	1	33,3%	-	-

Pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie w większości nie są też zainteresowani podejmowaniem specjalizacji zawodowych z zakresu pracy socjalnej w najbliższej przyszłości, szczególnie specjalizacji stopnia pierwszego. W grupie wszystkich 19 małopolskich powiatowych centrów rodzinie tylko jeden pracownik chciałby zdać egzamin na specjalistę I stopnia. Zainteresowania specjalizacją stopnia II wykazują pracownicy 5 pcpr - od 1 do 5 osób w jednostce (gównie na kierunku pracy socjalnej z dziećmi). Natomiast nieco większym zainteresowaniem wśród pracowników powiatów cieszy się specjalizacja z organizacji pomocy społecznej - w 8 pcpr są pracownicy (jeden lub dwóch), którzy chcieliby się specjalizować w tym zakresie.

Tbl.47. PCPR, MOPS - Zainteresowanie specjalizacjami

jednostka	liczba zainteresowanych pracowników	organizacja pomocy społecznej (l. jednostek)	%	specjalizacja I stopnia z pracy socjalnej (l. jednostek)	%	specjalizacja II stopnia z pracy socjalnej (l. jednostek)	%
PCPR	0	11	57,9%	18	94,7%	14	73,7%
	1	5	26,3%	1	5,3%	2	10,5%
	2	3	15,8%	-	-	-	-
	3	-	-	-	-	2	10,5%
	5	-	-	-	-	1	5,3%
MOPS	0	1	33,3%	-	-	-	-
	1	-	-	-	-	-	-
	4	-	-	-	-	-	-
	5	-	-	1	33,3%	1	33,3%
	6	-	-	-	-	-	-
	7	1	33,3%	-	-	-	-
	9	1	33,3%	-	-	-	-
10	-	-	1	33,3%	-	-	

	12	-	-	-	-	1	33,3%
	13	-	-	1	33,3%	-	-
	21	-	-	-	-	1	33,3%

Większe zainteresowanie uzupełnianiem wiedzy i doskonaleniem umiejętności zawodowych w ramach specjalizacji I i II stopnia wykazują pracownicy miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich, bowiem w każdym z nich są osoby zainteresowane taką formą podnoszenia kwalifikacji. Zainteresowanych doksztalaniem się w ramach specjalizacji I stopnia jest w nich od 5 do 13 pracowników. Zainteresowanych specjalizacją w pracy z wybranymi grupami osób korzystających z pomocy społecznej (II stopień) jest od 5 do 21 pracowników w poszczególnych mops. Miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich charakteryzują się wyższym poziomem zatrudnienia. Przy wyższym poziomie zatrudnienia łatwiej jest znaleźć osoby chętne do podnoszenia kwalifikacji, delegować zadania, poświęcać czas na samodoskonalenie. Pracownicy mops grodzkich chcący pogłębiać wiedzę i doskonalić umiejętności pracy z wybranymi grupami osób korzystających z pomocy społecznej są zainteresowani podjęciem specjalizacji II stopnia na kierunkach pracy socjalnej z (wg liczby wskazań): dziećmi, osobami starszymi, osobami bezrobotnymi, osobami będącymi ofiarami przemocy.

Pytając pracowników pomocy społecznej o posiadanie specjalizacji oraz zainteresowanie nimi w przyszłości, zadano także pytanie o specjalizacje z organizacji pomocy społecznej wymagane od osób kierujących jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej. Z zestawienia udzielonych odpowiedzi na to pytanie wynika, że szefowie dwóch (w poprzednim roku trzech) powiatowych centrów pomocy społecznej nie posiadają stosowanej specjalizacji. W powiatach grodzkich taka sytuacja nie występuje, co wykazano także w poprzednim bilansie.

Tbl.48. PCPR, MOPS - Specjalizacja z organizacji pomocy społecznej – szefowie jednostek

jednostka	specjalizacja z organizacji pomocy społecznej	liczba jednostek	%
PCPR	NIE	2	10,5%
	TAK	17	89,5%
Ogółem		19	100,0%
MOPS	NIE	0	0,0%
	TAK	3	100,0%
Ogółem		3	100,0%

Podobnie jak w powiatach kształtują się dane dotyczące zdobywania specjalizacji przez pracowników socjalnych gmin. W większości z nich (w 110 gminach tj. 70,2% ankietowanych) nie ma żadnego pracownika socjalnego będącego specjalistą pierwszego stopnia w zakresie pracy socjalnej, w 150 ops (95,6% badanych) będącego specjalistą stopnia drugiego. 42 ośrodki zatrudniają wyspecjalizowanych pracowników socjalnych (od 1 do 5) legitymujących się dyplomem specjalisty I stopnia, 7 ops zatrudnia specjalistów II stopnia. Warto zaznaczyć, że w roku poprzednim żaden małopolski ośrodek pomocy społecznej nie wykazał pracowników posiadających dyplom specjalisty II stopnia, aktualna analiza pokazuje, że jest ich 18.

Tbl.49. OPS - Pracownicy ze specjalizacjami

jednostka	liczba pracowników	specjalizacja z pracy socjalnej I stopnia (l. jednostek)	%	specjalizacja z pracy socjalnej II stopnia (l. jednostek)	%
OPS	0	110	70,2%	150	95,6%
	1	22	14,0%	3	1,9%
	2	10	6,4%	1	0,6%
	3	3	1,9%	-	-
	4	4	2,5%	2	1,3%
	5	3	1,9%	1	0,6%
	6	2	1,3%	-	-
	8	1	0,6%	-	-
	9	1	0,6%	-	-
	12	1	0,6%	-	-

*1 – systemowe braki danych

Pracownicy gmin w nieco większym stopniu niż pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie (podobnie jak pracownicy socjalni mops-ów grodzkich) są zainteresowani podjęciem w najbliższej przyszłości omawianych specjalizacji. Pracownicy socjalni 82 ośrodków tj. 52,2% wszystkich (w powiatach 5%) deklarują chęć dokończania się w formie specjalizacji I stopnia. Chętnych do podjęcia specjalizacji I stopnia jest w nich: od 1 pracownika (28 ops), przez 2 i 3 pracowników (19 i 18 ops) do 9 pracowników w przypadku jednego z ośrodków. Pracownicy gminnych ośrodków pomocy społecznej wykazują – tu odwrotnie niż w powiatach – mniejsze zainteresowanie podejmowaniem specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny i specjalizacji z organizacji pomocy społecznej.

Chociaż i wśród nich są osoby zainteresowane tymi formami szkoleniowymi (odpowiednio w 33 i 35 ops tj. 21 i 22,3%; w powiatach: w 26 i 42% pcpr). Ci pracownicy socjalni gmin, którzy pragną podjąć specjalizację II stopnia tj. pragną specjalizować się w pracy socjalnej z (wg częstości) określonymi grupami najczęściej chcieliby się specjalizować w pracy socjalnej z osobami będącymi ofiarami przemocy, dziećmi, osobami uzależnionymi w szczególności od alkoholu i narkotyków, osobami bezrobotnymi, następnie w pracy socjalnej z osobami z zaburzeniami psychicznymi i osobami starszymi.

Porównując dane dotyczące liczby specjalizacji oraz ilości deklaracji ich podjęcia zgromadzone w analizowanym materiale z danymi za rok poprzedni, nie da się wyraźnie zauważyć, by zapis wprowadzony do ustawy o pomocy społecznej z dniem 1 stycznia 2006 roku, mówiący o przysługującym pracownikom socjalnym zwrocie połowy kosztów uczestnictwa w szkoleniach w zakresie specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego znacząco wpłynął na aktywność pracowników w tym zakresie.

Tbl.50. OPS - Zainteresowanie specjalizacjami

jednostka	liczba zainteresowanych pracowników	specjalizacja z organizacji pomocy społecznej (I. jednostek)		specjalizacja I stopnia z pracy socjalnej (I. jednostek)		specjalizacja II stopnia z pracy socjalnej (I. jednostek)	
			%		%		%
OPS	0	122	77,8%	75	47,8%	124	79,1%
	1	20	12,7%	28	17,8%	15	9,6%
	2	5	3,2%	19	12,1%	11	7,0%
	3	3	1,9%	18	11,5%	3	1,9%
	4	4	2,5%	7	4,5%	1	0,6%
	5	2	1,3%	5	3,2%	1	0,6%
	6	-	-	1	0,6%	1	0,6%
	7	-	-	3	1,9%	1	0,6%
	9	-	-	1	,6%	-	-
	10	-	-	-	-	-	-
	11	-	-	-	-	-	-
	12	1	0,6%	-	-	-	-

*1 – systemowe braki danych

35 ośrodkami pomocy społecznej (22,3% ze 157 ankietowanych ops) kierują osoby nie posiadające specjalizacji z organizacji pomocy społecznej. Jest to wskaźnik gorszy niż w powiatach ziemskich, gdzie taką sytuację zanotowano tylko w dwóch z 19 pcpr. W porównaniu do roku poprzedniego sytuacja

w gminach pod tym względem uległa jednak pewnej poprawie. W 2005 roku, przy mniejszej ilości jednostek uczestniczących w badaniu (136), zanotowano większą liczbę gminnych ośrodków pomocy społecznej, którymi kierowały bez osoby wymaganej specjalizacji tj. 43 ops (31,7%).

W 14 ops (z 28 jednostek, w których są takie stanowiska) specjalizację z organizacji pomocy społecznej posiada pozostała kadra kierownicza⁹ (18 osób z grupy 86 pracowników zatrudnionych na takich stanowiskach w ops w ogóle), przy czym w żadnym z tych przypadków nie jest to ops z grupy 35 wskazanych w tabeli poniżej, kierowanych przez osobę bez specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej.

Tbl.51. OPS - Specjalizacja z organizacji pomocy społecznej – szefowie jednostek

jednostka	specjalizacja z organizacji pomocy społecznej	liczba jednostek	%
OPS	NIE	35	22,3%
	TAK	122	77,7%
Ogółem		157*	100,0%

* 1 – systemowe braki danych

Próbując głębiej zbadać warunki pracy kadry pomocy społecznej Małopolski, pracownikom ankietowanych jednostek - ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie zadano pytania o czynniki ułatwiające codzienną pracę: warunki lokalowe istotne ze względu na komfort pracy kadry, i na kontakty z klientami; dostęp do Internetu i fachowej literatury; wyposażenie w sprzęt komputerowy.

Pod względem warunków lokalowych sytuacja w jednostkach nie różni się znacznie. Statystycznie w najmniej korzystnej sytuacji są pracownicy ops (przeciętnie po trzy osoby w pokoju – wskaźnik 2,7), w relatywnie najlepszej pracownicy pcpr (średnio po dwóch pracowników w jednym pomieszczeniu – wskaźnik 2,2).

Tbl.52. Warunki lokalowe JOPS

jednostka	średnia ilość osób w pokoju
PCPR	2,2
MOPS	2,5
OPS	2,7

⁹ Do kategorii "pozostała kadra kierownicza" zaliczono zastępców dyrektorów / kierowników, a także kierowników działów, zespołów i sekcji.

Jeżeli jednak przyjrzeć się warunkom w pojedynczych jednostkach szczegółowo daje się zauważyć fakt, iż przypadki najtrudniejsze zdecydowanie dotyczą jednak gminnych ops. To właśnie w gminnych ośrodkach pomocy społecznej zanotowano przypadki pracy w pomieszczeniach 4, 5, 6 osobowych, a nawet (w jednym przypadku) w pomieszczeniu 9 osobowym. W powiatach, w tym grodzkich takich przypadków nie było - maksymalnie w jednym pokoju wykonywało swe obowiązki 3 pracowników.

Najkorzystniejsza sytuacja pod względem dostępu do sprzętu komputerowego dotyczy powiatowych centrów pomocy rodzinie. Średni poziom komputeryzacji w jednostkach pomocy społecznej (obliczony na podstawie stosunku liczby pracowników jednostki do ilości komputerów w ośrodku) nie zmienił się w porównaniu do roku poprzedniego i wyniósł 0,7 w przypadku powiatów grodzkich (w 2005 r. - 0,6), 0,8 w przypadku gmin i 0,9 w przypadku powiatów ziemskich. Przy czym zarówno najtrudniejsze (jak w ubiegłym roku), ale i najkorzystniejsze przypadki jednostkowe dotyczyły gminnych ośrodków pomocy – od 0,2 do 1,2 stanowiska komputerowego na jednego pracownika jednostki. Jednocześnie, tylko w przypadku miejskich ośrodków pomocy społecznej, w żadnej jednostce nie zanotowano sytuacji, by każdy pracownik posiadał komputer do swojej dyspozycji. We wszystkich trzech ankietowanych mops grodzkich pracownicy korzystają z komputerów zamiennie – przypada od 0,6 do maksymalnie 0,9 stanowiska komputerowego na jednego pracownika.

Tbl.53. Poziom komputeryzacji w JOPS

jednostka	poziom komputeryzacji
MOPS	0,7
OPS	0,8
PCPR	0,9

Gminne ośrodki pomocy społecznej charakteryzują się nieznacznie mniejszym niż jednostki powiatowe dostępem do Internetu, w tym w zakresie stałego z nim połączenia.

Tbl.54. Dostęp do Internetu w JOPS

		OPS		MOPS		PCPR	
		I. jednostek	%	I. jednostek	%	I. jednostek	%
dostęp do Internetu	tak	154	98,7%	3	100,0%	19	100,0%
	nie	2	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
	Ogółem	156*	100,0%	3	100,0%	19	100,0%

*2 - systemowe braki danych

Wszystkie ankietowane powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich posiadają dostęp do sieci internetowej, w tym także wszystkie pcpr oraz 2 z 3 mops posiada tzw. stałe łącze. Dostępu do Internetu w ogóle nie posiadają 2 ze 154 ośrodków pomocy społecznej, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie. Stałe łącze internetowe ma zainstalowane 144 ops, a 9 ankietowanych ośrodków nie posiada stałego połączenia z Internetem.

Tbl.55. Stałe łącze Internetowe w JOPS

		OPS		MOPS		PCPR	
		I. jednostek	%	I. jednostek	%	I. jednostek	%
stałe łącze	tak	144	94,1%	2	66,7%	19	100,0%
	nie	9	5,9%	1	33,3%	0	,0%
	Ogółem	153*	100,0%	3	100,0%	19	100,0%

5 – systemowe braki danych

13 gminnych ośrodków pomocy społecznej i jedno powiatowe centrum pomocy nie zapewnia pracownikom dostępu do żadnych fachowych czasopism. Liczba ta byłaby większa, gdyby do grupy jednostek deklarujących prenumeraty fachowych czasopism różnego typu nie zaliczać tych prenumerujących wyłącznie pozycje, będące pomocne księgowym czy kadrowym oraz tych, które w poczet czasopism mających być podręczną biblioteczką pracownika socjalnego, zaliczyły dzienniki ustaw, dzienniki urzędowe czy Monitor Polski.

Tbl.56. JOPS - Prenumerowane czasopisma fachowe

		OPS		MOPS		PCPR	
		I. jednostek	%	I. jednostek	%	I. jednostek	%
prenumerata czasopism fachowych	tak	144	91,7%	3	100,0%	18	94,7%
	nie	13	8,3%	0	0,0%	1	5,3%
	Ogółem	157*	100,0%	3	100,0%	19	100,0%

*1 – systemowe braki danych

Pierwsze cztery miejsca wśród najczęściej prenumerowanych pozycji przez gminne ops, związanych z pracą socjalną zajęły te same tytuły co przed rokiem. Małopolskie ośrodki pomocy społecznej najczęściej zamawiają „Pracownika socjalnego” - aktualności i wskazówki z zakresu praktyki zawodowej i organizacji pracy w placówkach pomocy społecznej. Na prenumeratę tego periodyka wskazało aż 84 ops (w poprzednim badaniu 66 ops) z ankietowanej grupy gminnych jednostek. Tak jak przed rokiem drugą pozycję zajęła „Praca socjalna” (55 ops) - kwartalnik wydawany przez Instytut Rozwoju Służb Społecznych, pismo kierowane do pracowników socjalnych, pracowników instytucji zajmujących się pomocą społeczną, organizacji pozarządowych oraz wykładowców, a także studentów kierunków pedagogicznych i pokrewnych. Trzecie w kolejności pod względem ilości wskazań były „Problemy społeczne” (46 ops) - aktualne informacje z zakresu pomocy społecznej, czwarta „Pomoc społeczna w praktyce” (prenumeruje ją 26 ops) - poradnik dla pracowników socjalnych i osób zarządzających placówkami socjalnymi, zawierający informacje i fachowe porady z zakresu pomocy społecznej, komentarze i wskazówki, wzory oraz przykłady zastosowania procedur.

Wśród pozostałych, względnie często czytanych pozycji związanych z pomocą społeczną znalazły się: „Dziecko w systemie pomocy społecznej” (10 ops) nie wskazujący rok temu poradnik dla pracowników socjalnych, wychowawców i innych osób zajmujących się prawami i wychowaniem dzieci i młodzieży; „Wspólne Tematy” (8 ops) - pismo pracowników socjalnych, terapeutów, personelu pielęgniarskiego i opiekuńczego; „Niebieska Linia” (tytuł ten obecnie prenumeruje 7 ops) - dwumiesięcznik poświęcony psychologicznym, prawnym i terapeutycznym aspektom przemocy, pismo prezentujące polskie i zagraniczne prace badawczo - naukowe, dokonania placówek niosących pomoc ofiarom i sprawcom przemocy, dane epidemiologiczne, przegląd literatury i zasoby internetowe. Adresatami "Niebieskiej Linii" są: terapeuci, psychologowie, pracownicy socjalni, pedagodzy, socjolodzy, policjanci, kuratorzy sądowi, sędziowie i prokuratorzy, lekarze i pielęgniarki, studenci nauk humanistycznych, osoby zajmujące się kreowaniem polityki społecznej.

Tbl.57. OPS - Prenumerowane czasopisma fachowe - tytuły

Tytuł	I. jednostek
Pracownik Socjalny	84
Praca Socjalna	55
Problemy Społeczne	46
Pomoc Społeczna w Praktyce	26
Dziecko w systemie pomocy społecznej	10
Na temat/Wspólne Tematy	8
Niebieska Linia	7
Problemy Opiekunczo-Wychowawcze	4
Polityka Społeczna	4
Świat Problemów	3
SOS	2
Charaktery	2
Auxilium Socjale	1
Rachunkowość Budżetowa	19
Gazeta Prawna	18
Służba Pracownicza	10
Przegląd Ubezpieczeniowy	6
Buchalter	6
Monitor – prawo pracy i ubezpieczeń	6
Rzeczpospolita	5
Prawo Pracy	4
Gazeta Samorządu i Administracji	4
Dotacje finansowe dla pomocy społecznej	4
Ubezpieczenia Społeczne w Praktyce	4
Kadry i Płace	3
Serwis Prawno - Pracowniczy	2
Monitor Polski	2
Dziennik Ustaw	2
Niepełnosprawność i rehabilitacja	2
Zamówienia publiczne - doradca	2
Wspólnota	2
Finanse komunalne	2
Teczka Kadrowca	1
Monitor Księgowego	1
Inne	11

Jednocześnie ośrodki pomocy społecznej prenumerują znaczną ilość publikacji nie związanych z bezpośrednio z pomocą społeczną – publikacje z zakresu spraw rachunkowych, pracowniczych, ubezpieczeń, źródła prawa, interpretacje przepisów. Tutaj, tak jak i w roku poprzednim, w czołówce znalazła się „Rachunkowość Budżetowa”, „Gazeta Prawna”, „Służba Pracownicza” i „Przegląd Ubezpieczeniowy”.

Tbl.58. MOPS - Prenumerowane czasopisma fachowe - tytuły

Tytuł	I. jednostek
Praca Socjalna	2
Pracownik Socjalny	2
Problemy Społeczne	2
Polityka Społeczna	2
Na temat/Wspólne Tematy	1
Służba Pracownicza	2

Niepełnosprawność i Rehabilitacja	1
Problemy Opiekuńczo - Wychowawcze	1
Wspólnota	1
Serwis Administracyjno - Samorządowy	1
Rachunkowość Budżetowa	1
Chip	1

Tytuły fachowych czasopism prenumerowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki powiatów grodzkich pokrywają się tymi zamawianymi w gminach, odnośnie tych najczęściej czytanych. Podobnie jak w ops, największym zainteresowaniem pcpir i mops cieszą się: „Praca socjalna”, „Problemy Społeczne”, „Pracownik Socjalny”. Wśród pozycji nie związanych bezpośrednio z pomocą społeczną, wymienia się także podobne publikacje tj. „Rachunkowość Budżetową” „Gazetę Prawną”. Proporcje pomiędzy zamawianymi czasopismami fachowymi kierowanymi do pracowników socjalnych, a innymi pozycjami, są zbliżone do tych istniejących w gminach.

Tbl.59. PCPR - Prenumerowane czasopisma fachowe - tytuły

Tytuł	I. jednostek
Praca Socjalna	7
Problemy Społeczne	6
Pracownik Socjalny	5
Problemy Opiekuńczo - Wychowawcze	4
Niebieska Linia	4
Integracja	3
Rzeczpospolita	3
Na Temat/Wspólne tematy	3
Dziecko w systemie pomocy społecznej	2
Bifron	2
Rachunkowość Budżetowa	2
Gazeta Prawna	2
Monitor Księgowego	1
Pomoc Społeczna w Praktyce	1
Biuletyn informacyjny dla służb ekonomiczno - księgowych	1
Gazeta samorządu i Administracji	1
Standardy prawa rodzinnego	1
Pomoc społeczna w służbie dziecku i jego rodzinie	1
Ubezpieczenia i prawo pracy	1
Buchalter	1
Gazeta ngo.pl	1
Dziennik Ustaw	1
Monitor Prawa Pracy i Ubezpieczeń	1
Pochodnia	1
Służba Pracownicza	1

POTRZEBY SZKOLENIOWE KADR POMOCY SPOŁECZNEJ

Ważnym elementem doskonalenia zawodowego kadr wpływającym na jakość świadczonych usług jest system szkoleń zawodowych. By móc ocenić potrzeby pracowników pomocy społecznej w tym zakresie i podejmować inicjatywy adekwatne do zidentyfikowanych oczekiwań, na użytek niniejszego opracowania zapytano pracowników zatrudnionych na różnych stanowiskach w ankietowanych jednostkach oraz osoby nimi zarządzające (kadra kierownicza, pracownicy socjalni, specjaliści pracy z rodziną, pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze) o tematykę szkoleń, w których chcieliby uczestniczyć w najbliższym czasie i które byłyby najbardziej przydatne w ich codziennej pracy.

Większość ankietowanych ośrodków pomocy społecznej wskazało potrzeby szkoleniowe swoich pracowników. Natomiast jedno z 16 ankietowanych pcp nie wykazało potrzeb szkoleniowych. W powiatach grodzkich nie było jednostki niezainteresowanej szkoleniami dla swoich pracowników.

W ciągu roku dzielącego poprzedni „bilans potrzeb” od aktualnej analizy nie zmieniły się istotnie preferencje kadr pomocy społecznej w naszym województwie w zakresie tematyki najbardziej potrzebnych szkoleń. Zanotowano jedynie większe zainteresowanie tematyką z zakresu szybko zmieniającego się prawa i jego interpretacji i to zarówno wśród szefów jednostek jak i pracowników socjalnych, a także zainteresowanie doskonaleniem warsztatu pracy z ofiarami i sprawcami przemocy domowej.

Jako pierwszych o potrzeby szkoleniowe zapytano osoby kierujące jednostkami tj. kadre kierowniczą – dyrektorów, zastępców dyrektorów, kierowników oraz ich zastępców, a także kierowników działów, zespołów i sekcji, jeśli takie stanowiska istniały. Kadra kierownicza gminnych ośrodków pomocy społecznej, jak i powiatowych centrów pomocy rodzinie zdecydowanie najbardziej zainteresowana jest szkoleniami z zakresu interpretacji i stosowania przepisów prawa. Grupa wskazań na tą tematykę była najliczniejsza. Szefowie 85 ośrodków gminnych i 10 pcp wskazywali na potrzebę szkoleń z zakresu zmian w ustawie o pomocy społecznej i powiązanych z nią szczegółowych przepisach wykonawczych oraz na potrzebę szkoleń dotyczących przepisów regulujących inne obsługiwane zadania

– w gminach były to regulacje związane ze świadczeniami rodzinnymi, zaliczką alimentacyjną, w powiatach dotyczące finansowania i kontroli warsztatów terapii zajęciowej, czy rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Jeśli przyjrzeć się pozostałym wskazaniom można zauważyć, iż zagubienie w gąszczu przepisów wyraźniej jednak dotyczy kierowników jednostek gminnych. W dalszych odpowiedziach wskazywali oni bowiem często na inne szkolenia „prawne” klasyfikowane osobno tj. spotkania dotyczące kodeksu postępowania administracyjnego (23 ops), finansów i rachunkowości (17 ops), prawa pracy (11 ops), zamówień publicznych (3 ops). Poza zagadnieniami prawnymi kierowników pcpr i ops najbardziej interesowałyby szkolenia uczące tworzenia programów i projektów społecznych oraz pozyskiwania funduszy unijnych na realizację powierzonych zadań. Obok potrzeby doskonalenia się w zarządzaniu była to druga co do wielkości, po zagadnieniach prawnych, grupa potrzeb szkoleniowych osób zarządzających w/w jednostkami.

Pozostałe wybory kierowników ops, wskazywane przez pojedyncze jednostki dotyczyły metodologii budowania lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, zapobiegania zespołowi wypalenia zawodowego, pracy z trudnym klientem. Podobnie odpowiadali dyrektorzy pcpr.

Tbl.60. OPS - Potrzeby szkoleniowe kadry kierowniczej

temat	liczba jednostek
Interpretacja przepisów prawa, (nowelizacje aktów prawnych, pomoc społeczna – wydawanie decyzji, kierowanie do dps, ustalanie odpłatności, ustalanie dochodu rodziny, świadczenia nienależnie pobrane; świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna, prawo rodzinne i opiekuńcze, ubezpieczenia społeczne, obieg dokumentów, BHP)	85
Tworzenie programów i pozyskiwanie funduszy unijnych	32
Kodeks Postępowania Administracyjnego	23
Zarządzanie	20
Finanse i rachunkowość	17
Prawo pracy	11
Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu, radzenie sobie za stresem	4
Zamówienia publiczne w pomocy społecznej	3
Praca z osobą bezrobotną, uzależnioną, praca terapeutyczna z młodzieżą niedostosowaną społecznie	3
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	2
Tworzenie systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną	2

Mediacja	1
Kontakt z trudnym klientem	1
Współpraca z organizacjami pozarządowymi	1
Tworzenie strategii rozwiązywania problemów społecznych	1
Interwencja kryzysowa	1
Specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej	1

Tbl.61. PCPR - Potrzeby szkoleniowe kadry kierowniczej

temat	liczba jednostek
Interpretacja przepisów prawa (pomoc społeczna, finansowanie i kontrola wtz, rehabilitacja zawodowa ON, pomoc publiczna)	10
Zarządzanie	7
Tworzenie programów i pozyskiwanie funduszy unijnych	5
Realizacja zadań PFRON	3
Kodeks Postępowania Administracyjnego	3
Zamówienia publiczne w pomocy społecznej	1
Kurs j. angielskiego	1
Interwencja kryzysowa, praca z rodziną dotkniętą przemocą	1
Finanse i rachunkowość	1
PR w pomocy społecznej	2
Praca z klientem trudnym	1
Rozwój zastępczego rodzicielstwa	1
Tworzenie strategii rozwiązywania problemów społecznych	1

Kadra kierownicza miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich odpowiadała nieco inaczej niż ich koledzy z gminnych ops i pcpr, dzieląc swoje zainteresowanie szkoleniami zawodowymi pomiędzy tworzenie programów i pozyskiwanie funduszy unijnych, organizowanie społeczności lokalnej, pracę z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, zarządzanie i przepisy prawa.

Tbl.62. MOPS - Potrzeby szkoleniowe kadry kierowniczej

temat	liczba jednostek
Tworzenie programów i pozyskiwanie funduszy unijnych	2
Zarządzanie	1
Interpretacja przepisów prawa (procedura ubezwłasnowolnienia)	1
Kodeks Postępowania Administracyjnego	1
Marginalizacja i wykluczenie społeczne	1
Organizowanie społeczności lokalnej	1

Kolejną grupą zawodową ankietowaną w zakresie potrzeb szkoleniowych byli małopolscy pracownicy socjalni. Pracowników socjalnych ośrodków pomocy - tak jak

w roku poprzednim i tak jak ich szefów - zdecydowanie najbardziej interesowały szkolenia z zakresu tematyki prawnej związanej z realizowanymi zadaniami (73 ops, rok temu 42) oraz dotyczące Kodeksu Postępowania Administracyjnego (15 ops, w 2005 aż 54). Wskazania na konieczność pogłębiania swojej wiedzy w zakresie zagadnień prawnych stanowiły ponad 40% wszystkich wskazań w tej grupie. Były to łącznie potrzeby pracowników socjalnych aż 88 jednostek. Obok potrzeby szkolenia się w zakresie stosowania KPA pracownicy socjalni gmin byli także zainteresowani szkoleniami poświęconymi zmianom w ustawie o pomocy społecznej i aktach wykonawczych, nienależnie pobranym świadczeniom, ustalaniu dochodu rodziny, kierowaniu do dps oraz zaliczce alimentacyjnej, dodatkom mieszkaniowym - jak wykazano w dalszej części raportu w większości gmin zadania te obsługują ośrodki pomocy społecznej. Spora część pracowników socjalnych wykazała zainteresowanie tematyką kontraktu socjalnego i doskonaleniem warsztatu pracy socjalnej w ogóle (47 ops), jak i w pracy z różnymi grupami problemowymi, najczęściej dotkniętymi bezrobociem (19 ops) i przemocą domową (42 ops). Zapotrzebowanie na szkolenia zawodowe z zakresu przemocy są nową grupą potrzeb, nie identyfikowaną w roku poprzednim. Zapewne jest to związane z wejściem w życie Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, nakładającej na gminy obowiązek tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy, wdrażania programów ochrony ofiar, prowadzenia poradnictwa i interwencji w tym zakresie.

Pracownicy socjalni gmin, w odróżnieniu od swoich kierowników, są mniej przekonani do konieczności podnoszenia poziomu swojej wiedzy z zakresu tworzenia programów i projektów oraz pozyskiwania środków unijnych na ich wdrażanie. Tylko w 8 ze wszystkich ankietowanych ośrodków są pracownicy socjalni widzący potrzebę szkolenia się w tym przedmiocie.

Tbl.63. OPS - Potrzeby szkoleniowe pracowników socjalnych

temat	liczba jednostek
Interpretacja przepisów prawa (pomoc społeczna – nienależnie pobrane świadczenia, ustalenie dochodu rodziny, kierowanie do dps; zaliczka alimentacyjna, dodatki mieszkaniowe, BHP, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, ustawa o ochronie zdrowia psychicznego)	73
Kontrakt socjalny i nowoczesne metody pracy socjalnej	47

Praca z rodziną dotkniętą przemocą	42
Praca socjalna z bezrobotnymi, aktywizacja bezrobotnych	19
Kodeks Postępowania Administracyjnego	15
Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu, radzenie sobie ze stresem	18
Praca z klientem chorym psychicznie	11
Praca z klientem trudnym	10
Praca z rodzinami z problemem alkoholowym	9
Praca z różnymi grupami klientów problemowych	9
Tworzenie programów i pozyskiwanie funduszy unijnych	8
Praca socjalna z rodziną wieloproblemową	7
Komunikacja interpersonalna, mediacje	6
Zdobywanie specjalizacji I i II stopnia w zakresie pracy socjalnej	5
Praca na rzecz dzieci i młodzieży	3
Współpraca pomiędzy instytucjami	3
Praca z osobami bezdomnymi	2
Praca z rodzinami wielodzietnymi	2
Praca z osobami niepełnosprawnymi	2
Praca socjalna z mniejszościami narodowymi	1
Obsługa SI POMOST	1
Praca z osobami starszymi	1

Tematy najpotrzebniejszych szkoleń zgłaszane przez pracowników socjalnych i specjalistów pracy z rodziną zatrudnionych w mops powiatów grodzkich (na użytek tego opracowania, w przypadku jednostek powiatowych - mops i pcpr, potrzeby tych dwóch grup pracowników analizowano łącznie) bardziej niż w roku ubiegłym różniły się od zainteresowań ich kolegów z pozostałych gmin. Tylko w jednym mops - w tej grupie zawodowej - byli pracownicy chętni do udziału w szkoleniach „prawnych”, w gminach była to najliczniejsza grupa wymienianych potrzeb szkoleniowych, natomiast we wszystkich mops były osoby zainteresowane terapią rodzin, w tym uwikłanych w przemoc domową. Zainteresowanie doskonaleniem się w postępowaniu z rodzinami z problemem przemocy mops-y grodzkie wskazywały już przed rokiem. Pracownicy socjalni i specjaliści pracy z rodziną jednego z powiatów grodzkich są zainteresowani superwizją w pracy socjalnej, innego, pracą metodą projektu.

Tbl.64. MOPS - Potrzeby szkoleniowe pracowników socjalnych i specjalistów pracy z rodziną

temat	liczba jednostek
Praca z rodziną dotkniętą przemocą, terapia rodzin	3
Wychodzenie z bezdomności	1
Interpretacja przepisów prawa	1
Wypalenie zawodowe	1

Komunikacja interpersonalna	1
Superwizja w pracy socjalnej	1
Praca metodą projektu	1

W przypadku pracowników socjalnych i specjalistów pracy z rodziną zatrudnionych w powiatowych centrach pomocy widać wyraźniej niż w innych grupach zawodowych odzwierciedlenie specyfiki realizowanych zadań w zgłaszanych potrzebach szkoleniowych. Najbardziej artykułowane jest zainteresowanie zagadnieniami związanymi z organizowaniem rodzinnej opieki zastępczej. We wszystkich pcpr w tej grupie zawodowej są pracownicy zainteresowani tymi zagadnieniami (w poprzednim badaniu 9 pcpr zgłaszało takie zainteresowanie). Interwencja kryzysowa oraz praca z rodziną dotkniętą przemocą i terapia rodzin interesuje pracowników 12 z 19 pcpr (w 2005 roku 10 i była to najliczniejsza grupa odpowiedzi). Pracownicy 7 pcpr chcieliby doskonalić się w zakresie tworzenia programów i pozyskiwania funduszy unijnych. W ponad połowie jednostek powiatowych istnieje potrzeba omawiania bieżących zmian w regulacjach prawnych ich interpretacji z zakresu ustawy o pomocy społecznej i ustawy o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Tbl.65. PCPR - Potrzeby szkoleniowe pracowników socjalnych i specjalistów pracy z rodziną

temat	liczba jednostek
Praca z rodziną naturalną dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej, praca z rodzinami zastępczymi, grupy wsparcia dla rodzin zastępczych, sporządzanie indywidualnych planów usamodzielnienia, pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, współpraca z sądem rodzinnym	19
Interwencja kryzysowa, praca z rodziną dotkniętą przemocą, terapia rodzin	12
Interpretacja przepisów prawa	9
Tworzenie programów i pozyskiwanie funduszy unijnych	7
Praca z zagrożonymi wykluczeniem społecznym	6
Praca z klientem trudnym	4
Kodeks Postępowania Administracyjnego	2
Komunikacja interpersonalna, asertywność, teoria pracy socjalnej	3
Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu	2
Likwidacja barier funkcjonalnych ON, finansowanie WTZ	1
Specjalizacja II stopnia z zakresu pracy socjalnej	1
Obsługa SI POMOST	1

W kontekście niniejszego opracowania interesowały nas także preferencje szkoleniowe pracowników świadczących usługi opiekuńcze, będących „na etatach” w ośrodkach pomocy społecznej. Największe zapotrzebowanie na szkolenia tej grupy zawodowej związane jest z tematyką opieki nad osobami starszymi - najliczniej wskazywano na potrzebę edukacji opiekunów w tym zakresie, następnie - szkoleniami natury ogólnej ponoszącymi jakość usług.

Tbl.66. OPS - Potrzeby szkoleniowe pracowników wykonujący usługi opiekuńcze

Temat	liczba jednostek
Opieka nad osobą starszą	22
Metodologia pracy, podnoszenie jakości usług	11
Praca z osobami psychicznie chorymi	10
Specjalistyczne usługi opiekuńcze	8
Praca z osobą uzależnioną	2
Pierwsza pomoc	2
Opieka nad obłożnie chorymi	1
Opieka paliatywna	1

Potrzeby szkoleniowe pracowników ankietowanych jednostek pomocy społecznej pośrednio ujawniają także pytania o inne kwestie, w tym o niewykorzystywanie środków unijnych na realizację projektów społecznych. Jako główny powód ośrodki wskazują tu brak wiedzy na temat możliwości i procedur, brak przeszkolenia w zakresie składania wniosków, brak wykwalifikowanych pracowników i brak doświadczenia. Jednostki zgłaszają jednak takie potrzeby szkoleniowe w ograniczonym zakresie (widać z powyższych zestawień) zapewne dlatego, iż podstawowa działalność wymusza inne priorytety¹⁰.

Analizując potrzeby szkoleniowe pracowników służb społecznych Małopolski zapytaliśmy także wszystkie ankietowane jednostki tj. gminne ośrodki pomocy społecznej, miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich i powiatowe centra pomocy rodzinie o rodzaje instytucji szkoleniowych, z usług których najczęściej korzystają. Zgodnie z instrukcją towarzysząca pytaniu jednostki miały wybrać z zaproponowanej listy podmiotów prowadzących działalność szkoleniową

¹⁰ Pozostałe przyczyny niewykorzystywania przez pomoc społeczną funduszy strukturalnych dotyczyły kolejno (wg ilości wskazań): zbyt małej liczby pracowników i braku środków własnych na wymagany wkład do projektu. W/w ograniczenia są tymi samymi, które gminy, pytane o te sprawy wymieniły w roku 2005, z tą różnicą, iż w roku poprzednim pozycję pierwszą (najwięcej odpowiedzi) zajął nadmiar obowiązków, w roku 2006 - brak przygotowania.

maksymalnie 3 instytucje, oznaczając je cyframi od 1 - 3, gdzie 1 oznaczać miało tą, z usług której najczęściej korzystają, a 2 i 3 dalsze w kolejności. Na liście znajdowało się 8 podmiotów oraz możliwość dodania kolejnych spoza zaproponowanych.

W wyniku analizy udzielonych odpowiedzi ponownie Instytucją, której oferty szkoleniowe były najczęściej wybierane przez w/w jednostki okazał się Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w przypadku wszystkich trzech rodzajów ankietowanych jednostek pomocy społecznej. 103 ze 156 ops, które udzieliło odpowiedzi na to pytanie umiejscowiło ROPS na pozycji pierwszej, 40 na pozycji drugiej, a 6 następnym na miejscu trzecim.

Łącznie 149 ops umieściło ROPS na liście trzech podstawowych jednostek szkoleniowych, z usług których korzystają. Dalej - według częstości wskazań - wybierano Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie MISTIA – razem 130 ośrodków, powiatowe centra pomocy rodzinie (60 ops) oraz Małopolski Urząd Wojewódzki - 48 ops wskazywało służby wojewody na pozycjach od 1 do 3. Jeden z ośrodków podał, iż najczęściej korzysta z usług szkoleniowych Computerland'u, a 17 innych wskazuje ten podmiot w grupie trzech, z usług których najczęściej korzysta ze względu na pracę w Systemie Informatycznym POMOST oraz w aplikacjach obsługujących świadczenia rodzinne, które większość z małopolskich ośrodków prowadzi. Pojedyncze gminy wspominały o korzystaniu z oferty szkoleniowej instytucji wspierających proces wykorzystania środków europejskich tj. ze szkoleń proponowanych przez Instytut Doradztwa Regionalnego i Europejskiego w Krakowie (11 gmin) i Regionalny Ośrodek Szkoleniowy Europejskiego Funduszu Społecznego ISS (9 gmin). Wśród innych niż zaproponowane w ankiecie jednostek szkoleniowych gminy podawały najczęściej Ośrodek Twórczej Interwencji w Krakowie, Instytut Przedsiębiorczości „Prymus”, Mazowieckie Centrum Edukacji Samorządnej.

Tbl.67. OPS - Instytucje szkolące

Instytucja szkoląca	liczba jednostek
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	149
Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji MISTIA	130
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	60
Małopolski Urząd Wojewódzki	48
Computerland	18

Instytut Doradztwa Regionalnego i Europejskiego	11
Regionalny Ośrodek Szkoleniowy Europejskiego Funduszu Społecznego ISS	9
INNE	22

Wybory jednostek szkoleniowych dokonywane przez powiaty, także grodzkie, były zbliżone do tych podejmowanych w gminach, z tą różnicą, iż wszystkie na miejscu pierwszym wymieniły krakowski ROPS. Taki rozkład odpowiedzi wydaje się być efektem braku możliwości ROPS przyjęcia na organizowane szkolenia i kursy chętnych z wszystkich 182 małopolskich gmin, w których zatrudnionych jest ponad 2 500 pracowników. Tezę tą potwierdzają odpowiedzi na pytania o bariery w szkoleniu pracowników np. „ograniczona liczba miejsc na ciekawych szkoleniach”. Na pozycji drugiej powiaty najczęściej umiejscawiały Małopolski Urząd Wojewódzki (z usług szkoleniowych którego pcpo korzystają niemal tak często jak z oferty ROPS), a na pozycji trzeciej Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji. We wskazaniach dwóch powiatów ziemskich, jako instytucja szkoląca pojawił się ośrodek opiekuńczo – wychowawczy (w roku poprzednim 6 pcpo uczestniczyło w szkoleniach zorganizowanych przez OAO).

Tbl.68. MOPS - Instytucje szkolące

Instytucja szkoląca	liczba jednostek
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	3
Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji MISTIA	3
Małopolski Urząd Wojewódzki	1
INNE	1

Tbl.69. PCPR - Instytucje szkolące

Instytucja szkoląca	liczba jednostek
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	19
Małopolski Urząd Wojewódzki	16
Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji MISTIA	7
Regionalny Ośrodek Szkoleniowy Europejskiego Funduszu Społecznego ISS	4
Computerland	3
Ośrodki Adopcyjno - Opiekuńcze	2
INNE	3

Istotnym ogniwem budowania systemu szkoleń ustawicznych dla kadr pomocy społecznej gmin może być prowadzenie przez powiat kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr z terenu powiatu - obowiązek taki nakłada na powiaty Ustawa o pomocy społecznej. Zaletą potencjalnej oferty szkoleniowej powiatów kierowanej do jednostek organizacyjnych ze swojego terenu jest na pewno znajomość lokalnej specyfiki i problemów, powiązanie kompetencyjne oraz bliska odległość pomiędzy jednostkami. Tym bardziej, że na usytuowanie centrów szkoleniowych głównie w odległym Krakowie uskarża się wiele gmin, zapytanych o podstawowe trudności w podnoszeniu kwalifikacji.

Jednak nie wszystkie powiatowe centra oferują takie formy wsparcia ośrodkom pomocy społecznej i innym jednostkom pomocowym z terenu powiatu. 15 z 19 pcpr podejmowało takie działania w roku 2006, pozostałe cztery ich nie prowadziły. W roku poprzednim prowadzenie szkoleń dla innych jednostek zgłaszało 13 z 16 ankietowanych centrów.

Tbl.70. PCPR – Prowadzenie działań mających na celu szkolenie i doskonalenie kadr pomocy społecznej z terenu powiatu

Działania mające na celu szkolenie i doskonalenie kadr pomocy społecznej z terenu powiatu		I.jednostek	%
	tak		15
nie		4	21,1%
Ogółem		19	100,0%

Tematyka szkoleń proponowanych jednostkom, organizowanych przez te powiaty, które podejmują taką działalność była różnorodna. W roku 2006 powiaty najczęściej organizowały szkolenia dotyczące problemu przemocy, trudności napotykanym w codziennej pracy oraz zadań związanych ze wsparciem osób niepełnosprawnych. W roku 2005 wśród najczęściej powtarzających się kwestii, będących przedmiotem szkoleń organizowanych przez pcpr dla kadr pomocy społecznej z terenu powiatu znalazły się zagadnienia związane z problematyką kontraktu socjalnego, udzielaniem pomocy w ramach interwencji kryzysowej, budowaniem lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych i regulacjami prawnymi z różnych dziedzin.

Tbl.71. PCPR – tematyka zorganizowanych szkoleń

Temat	liczba szkoleń
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, szkole	13
Wypalenie zawodowe, praca z trudnym klientem, komunikacja	6
Wsparcie dla osób niepełnosprawnych (możliwości powiatu, likwidacja barier architektonicznych i funkcjonalnych, świadczenia PFRON, zatrudnianie)	6
Kontrakt socjalny	1
Współpraca w zakresie specjalistycznego poradnictwa	1
Rozpoznawanie osób wchodzących w kontakt z narkotykami	1
Programy profilaktyczno - wychowawcze	1
Umieszczenie dziecka w pogotowiu rodzinnym	1
Rodzina jako środowisko wychowawcze – rodziny zastępcze	1
Modyfikowanie niepożądanych zachowań i wspieranie procesu usamodzielniania się dziecka	1

W celu konfrontacji odpowiedzi zapytano także pracowników gminnych ośrodków pomocy społecznej o udział w szkoleniach zorganizowanych przez powiat, a także o korzystanie ze wskazywanego w ustawie doradztwa metodycznego świadczonego przez pcpr. 51 z zapytanych o tę kwestię gmin nie uczestniczy w żadnych formach szkoleniowych oferowanych przez powiat (33%), a 70 ośrodków nie korzysta doradztwa powiatu (46%). Najczęściej dzieje się tak z powodu braku takiej oferty - szkolenia nie są organizowane lub organizowane rzadko, brakuje o nich informacji, doradztwo nie jest oferowane, powiat nie wykazuje inicjatywy w tym zakresie lub brak informacji o takiej możliwości. 10 z gmin poddaje w wątpliwość fachowość usług powiatu w tym zakresie (poprzednio odnotowano tylko jedną taką odpowiedź), jeden ośrodek twierdzi, iż sam sobie dobrze radzi, inny, że powiat organizuje szkolenia zbyt drogie.

Tbl.72. OPS - Korzystanie ze szkoleń i doradztwa powiatu

jednostka	korzystanie gmin ze szkoleń pcpr	liczba jednostek	%	korzystanie gmin z doradztwa pcpr	liczba jednostek	%
OPS	tak	104	67,1%	tak	83	53,9%
	nie	51	32,9%	nie	70	45,5%
	Ogółem	155*	100,0%	Ogółem	154*	100,0%

*3 – systemowe braki danych; *5 – systemowe braki danych

Co do problemów z podnoszeniem kwalifikacji, pracownicy gminnych ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie udzielają tych samych odpowiedzi i takich samych, jak w poprzednim „bilansie”. Gminy zgodnie

podają, iż główną barierą w korzystaniu ze szkoleń zawodowych są ograniczone możliwości finansowe ośrodków i wysokie koszty szkoleń – jest to najliczniejsza grupa odpowiedzi, podana przez 81 gmin. Taką barierę wskazało także 17 z 19 pcp i 2 z 3 mops. Następnymi barierami, wg kolejności ilości udzielonych odpowiedzi są: zbyt duże obciążenie pracowników obowiązkami – takiej odpowiedzi udzieliły 33 gminy i 8 z 19 pcp; zbyt duża odległość ośrodków szkoleniowych – 21 ops, jedno centrum, jeden mops. Ośrodki pomocy społecznej wspominają także (rzadziej) o braku podwyżek z tytułu podnoszenia kwalifikacji, ogólnym braku motywacji pracowników, frustracji, braku pewności zatrudnienia. Pojedyncze jednostki wspominają o braku odpowiednich szkoleń dostosowanych do potrzeb.

NAJWAŻNIEJSZE PROBLEMY UTRUDNIAJĄCE REALIZACJĘ ZADAŃ POMOCY SPOŁECZNEJ

Wszystkim typom jednostek ankietowanych w bilansie zadano pytanie o najistotniejsze bariery utrudniające pracownikom socjalnym codzienne wykonywanie obowiązków. Z zaproponowanej w kwestionariuszu ankiety listy można było wybrać maksymalnie 5 problemów, szeregując je od najważniejszego do najmniej ważnego spośród 5 wybranych kwestii.

W efekcie za najważniejszy problem utrudniający realizację zadań pomocy społecznej - tak jak i w roku poprzednim - ankietowani pracownicy ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie jednogłośnie uznali braki kadrowe tj. zbyt małą liczbę pracowników w stosunku do obsługiwanych zadań - 33% ośrodków (52) i 42% (8) powiatowych centrów. Także jeden z trzech powiatów grodzkich zdecydował się umieścić tę barierę na pierwszym miejscu.

Równie wiele ośrodków zdecydowało się uznać za najważniejszy problem pomocy społecznej biurokratyzację działań pracowników socjalnych (47 ops, 29,9%). Licznie wskazywano także częste zmiany przepisów (13 ops, 8,2%), zbyt małe środki na świadczenia i inwestycje, złe warunki pracy (po 8 ops, 5,1%). Warto dodać, iż w zaproponowanej w ankiecie kafeterii problemów oprócz pozycji „częste zmiany przepisów” można było wybrać inne kwestie związane z regulacjami prawnymi

tj. „brak przepisów wykonawczych” i „kolizje przepisów”. Gdyby pogrupować te odpowiedzi można będzie zobaczyć, że problem braku stabilizacji związanej z obowiązującymi przepisami zajmie trzecie miejsce w rankingu najważniejszych barier, tworzonym przez gminy. Niektóre ośrodki skarżyły się na zbyt małe wynagrodzenia, postawy klientów i niski prestiż zawodu.

Porównując aktualną analizę z danymi zgromadzonymi w wyniku bilansu za rok ubiegły, widać, że gminy powtórnie za najważniejsze uznały te same problemy .

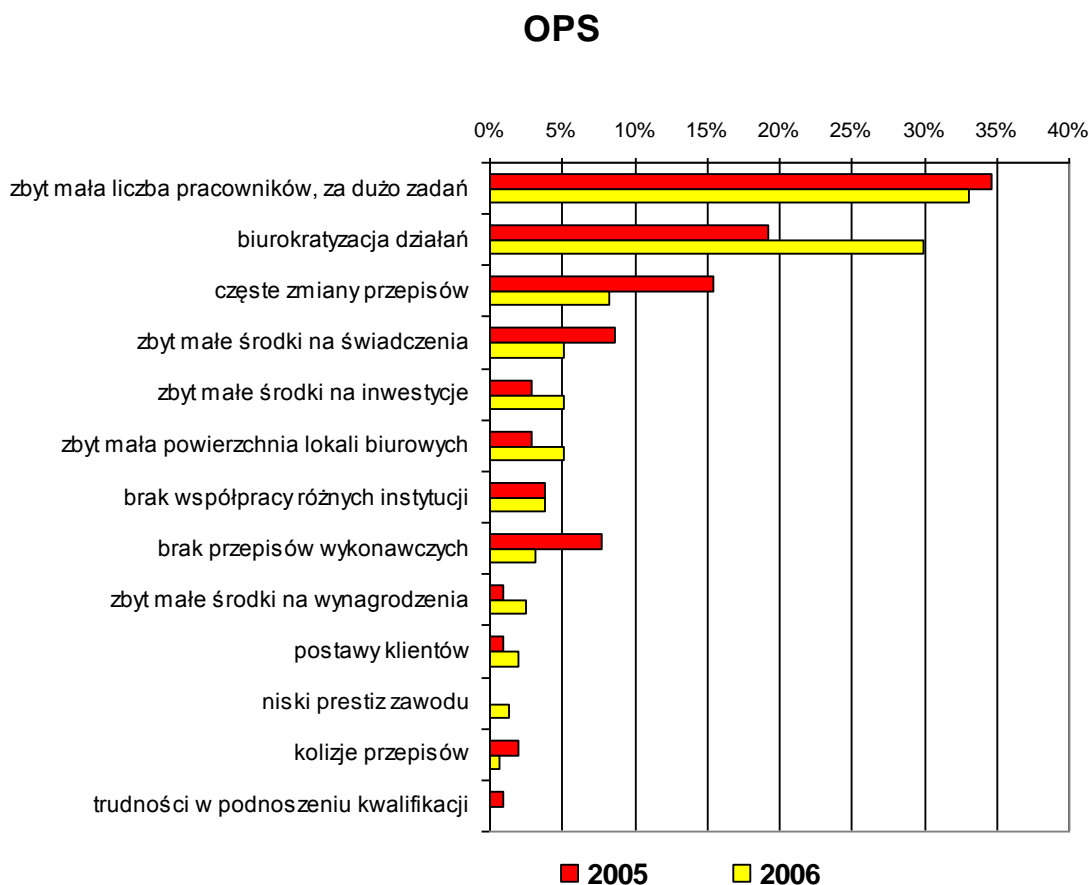
Dokładnie takiego samego zhierarchizowania najistotniejszych problemów utrudniających realizację zadań pomocy społecznej dokonały jednostki powiatowe. Podobnie jak w gminach, na pierwszym miejscu najczęściej pojawiała się zbyt mała liczba pracowników i za dużo zadań (8 pcpr nadało temu problemowi numer 1), biurokratyzacja działań, częste zmiany przepisów, zbyt małe środki na świadczenia i inwestycje (po 2 pcpr).

Tbl.73.OPS, MOPS, PCPR - Najważniejszy problem utrudniający realizację zadań pomocy społecznej

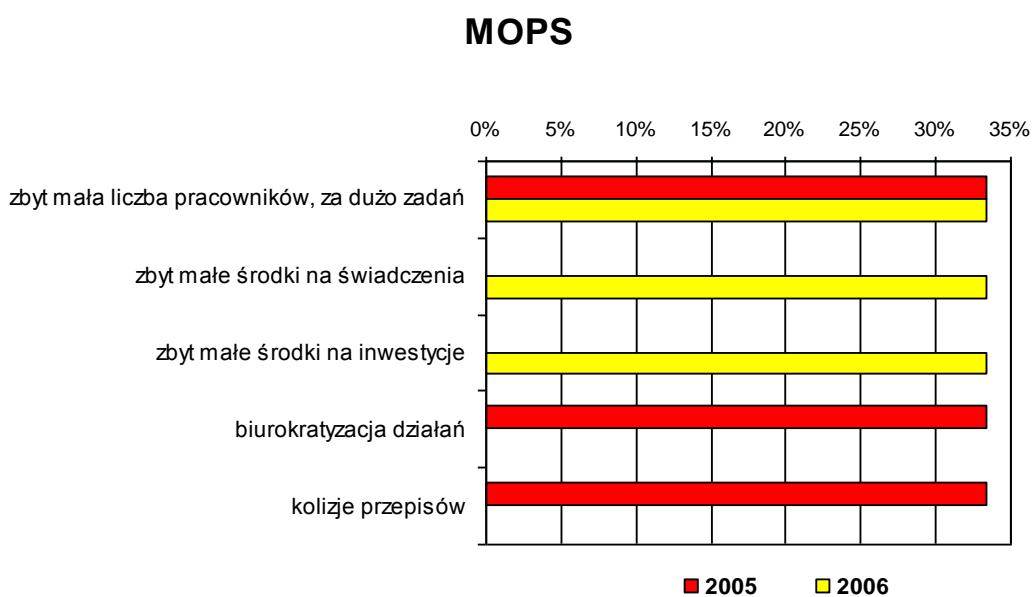
jednostka	PROBLEM	liczba jednostek	%
OPS	zbyt mała liczba pracowników, za dużo zadań	52	33,2%
	biurokratyzacja działań	47	29,9%
	częste zmiany przepisów	13	8,3%
	zbyt małe środki na świadczenia	8	5,1%
	zbyt małe środki na inwestycje	8	5,1%
	zbyt mała powierzchnia lokali biurowych	8	5,1%
	brak współpracy różnych instytucji	6	3,8%
	brak przepisów wykonawczych	5	3,2%
	zbyt małe środki na wynagrodzenia	4	2,5%
	postawy klientów	3	1,9%
	niski prestiż zawodu	2	1,3%
	kolizje przepisów	1	0,6%
	Ogółem	157*	100,0%
MOPS	zbyt mała liczba pracowników, za dużo zadań	1	33,3%
	zbyt małe środki na inwestycje	1	33,3%
	zbyt małe środki na inwestycje	1	33,3%
	Ogółem	3	100,0%
PCPR	zbyt mała liczba pracowników, za dużo zadań	8	42,1%
	biurokratyzacja działań	3	15,8%
	częste zmiany przepisów	2	10,5%
	zbyt małe środki na świadczenia	2	10,5%
	zbyt małe środki na inwestycje	2	10,5%
	trudności w podnoszeniu kwalifikacji	1	5,3%
	zbyt mała powierzchnia lokali biurowych	1	5,3%
	Ogółem	19	100,0%

* 1 – systemowe braki danych

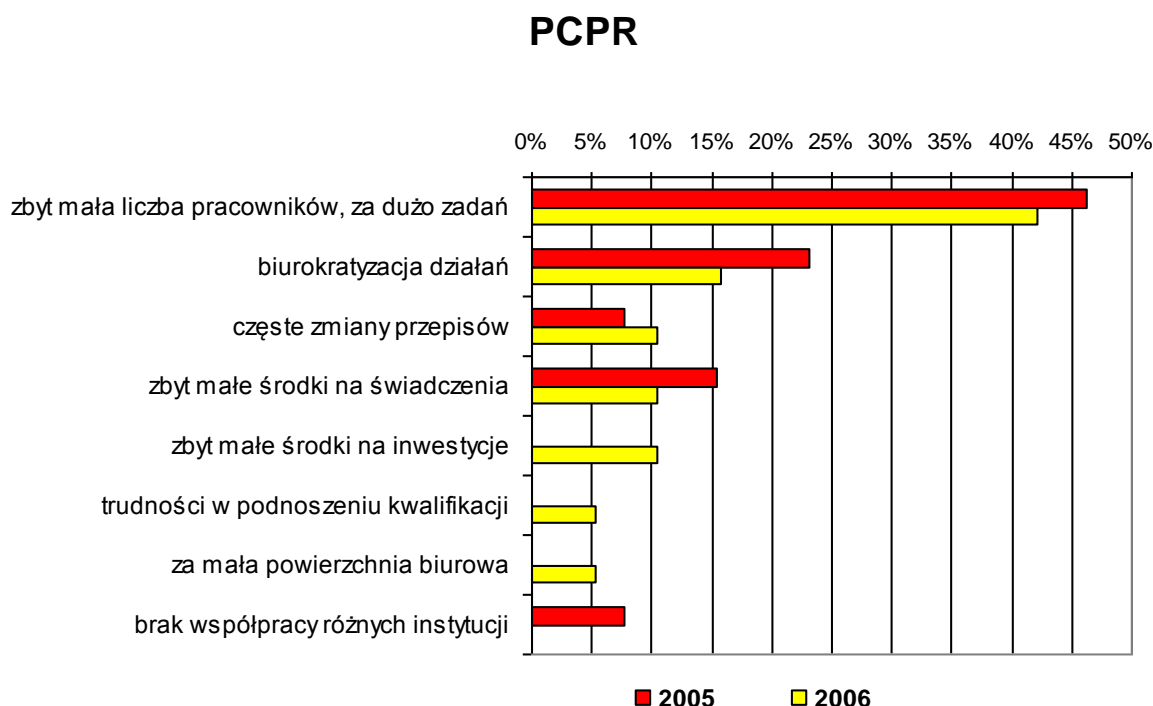
Wykres 20. OPS - Najważniejszy problem utrudniający realizację zadań pomocy społecznej

Wykres 21. MOPS - Najważniejszy problem utrudniający realizację zadań pomocy społecznej

Wykres 22. PCPR - Najważniejszy problem utrudniający realizację zadań pomocy społecznej

Znaczenie najważniejszych trzech barier utrudniających realizację zadań pomocy społecznej, którymi są - niezależnie od rodzaju jednostki: zbyt mała liczba pracowników, biurokratyzacja działań i częste zmiany przepisów, podkreśla dodatkowo analiza liczby wszystkich wskazań na te problemy. Powyżej opisano bowiem ilość jednostek, które umiejscowiły w/w trudności na pozycji pierwszej, natomiast liczba jops, wskazujących te kwestie w ogóle była znacznie większa. Na braki kadrowe skarżyło się 101 ze 157 gmin, jeden mops grodzki i 13 z 19 powiatów. Biurokratyzacja działań pracowników socjalnych doskwiera aż 127 gminom, wszystkim powiatom grodzkim i 13 z 19 powiatom ziemskim. Natomiast niestabilność regulacji prawnych (analizując tylko wskazanie „częste zmiany przepisów”), jako ważną przeszkodę podaje 102 ops, 2 z 3 mops i aż 17 z 19 pcpr. Ponadto w analizie wszystkich wskazań w gminach na znaczeniu zyskują takie kwestie jak: postawy klientów (80 ops), zbyt małe środki na wynagrodzenia (64 ops), brak efektywnego współdziałania pomiędzy instytucjami (61). Wszystkie powiaty grodzkie dostrzegają braki środków na inwestycje.

Tbl.74. OPS – Inne problemy utrudniające realizację zadań pomocy społecznej

PROBLEM	liczba jednostek	%
biurokratyzacja działań	127	80,9%
częste zmiany przepisów	102	65,0%
zbyt mała liczba pracowników, za dużo zadań	101	64,3%
postawy klientów	80	51,0%
za małe środki na wynagrodzenia	64	40,8%
brak współpracy różnych instytucji	61	38,9%
kolizje przepisów	52	33,1%
zbyt małe środki na inwestycje	34	21,7%
zbyt małe środki na świadczenia	32	20,4%
zbyt mała powierzchnia lokali biurowych	32	20,4%
niski prestiż zawodu	32	20,4%
brak przepisów wykonawczych	22	14,0%
braki w zakresie informatyzacji	8	5,1%
trudności w podnoszeniu kwalifikacji	6	3,8%
braki w wyposażeniu biurowym	6	3,8%

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż można było równocześnie wybrać kilka odpowiedzi.

Tbl.75. MOPS – Inne problemy utrudniające realizację zadań pomocy społecznej

PROBLEM	liczba jednostek	%
zbyt małe środki na inwestycje	3	100,0%
biurokratyzacja działań	3	100,0%
częste zmiany przepisów	2	66,7%
zbyt małe środki na świadczenia	1	33,3%
braki w zakresie informatyzacji	1	33,3%
zbyt mała liczba pracowników, za dużo zadań	1	33,3%
brak współpracy różnych instytucji	1	33,3%
kolizje przepisów	1	33,3%
postawy klientów	1	33,3%
zbyt mała powierzchnia lokali biurowych	1	33,3%

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż można było równocześnie wybrać kilka odpowiedzi.

Tbl.76. PCPR – Inne problemy utrudniające realizację zadań pomocy społecznej

PROBLEM	liczba jednostek	%
częste zmiany przepisów	17	89,9%
zbyt mała liczba pracowników, za dużo zadań	13	68,4%
biurokratyzacja działań	13	68,4%
za małe środki na wynagrodzenia	11	57,9%
brak współpracy różnych instytucji	9	50,0%
zbyt małe środki na inwestycje	7	36,8%
postawy klientów	6	31,6%
zbyt małe środki na świadczenia	5	26,3%
kolizje przepisów	4	21,1%
zbyt mała powierzchnia lokali biurowych	4	21,1%
brak przepisów wykonawczych	2	10,5%
niski prestiż zawodu	2	10,5%
trudności w podnoszeniu kwalifikacji	2	10,5%
braki w zakresie informatyzacji	1	5,3%

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż można było równocześnie wybrać kilka odpowiedzi.

By dopełnić opisu czynników rzutujących na prowadzenie działań pomocy społecznej w naszym województwie zapytano gminne ośrodki o dodatkowe zadania spoza pomocy społecznej, które przydzielono im do realizacji. Analiza uzyskanych odpowiedzi potwierdza wnioski poprzedniego bilansu - ośrodki są obciążone realizacją dodatkowych zadań, głównie zadań z zakresu ustawy o świadczeniach rodzinnych i często nie otrzymują one związanego z tym wsparcia kadrowego.

Aż 92,4% (146 ops) gminnych ośrodków pomocy społecznej (w tym wszystkie grodzkie mops-y) realizuje zadania wynikające z innych ustaw niż resorowa ustawa o pomocy społecznej. 102 ośrodki obsługują świadczenia rodzinne, 69 ośrodków zadania związane z ustawą o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej, 51 ośrodków obsługuje dodatki mieszkaniowe. W sytuacji dotkliwego niedoboru kadr pomocy społecznej, blisko 30% gmin (41 ops) nie zwiększono zatrudnienia w ośrodkach, by umożliwić bezproblemowe wypełnianie nowych obowiązków oraz godzenie ich z zadaniami podstawowymi, do których jednostki te zostały powołane. Przy czym z grupy 41 ośrodków, którym nie zwiększono zatrudnienia około 50% realizowało jedną, dwie lub wszystkie trzy w/w ustawy, a pozostałe wskazywały głównie na obciążenie zadaniami z zakresu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Tbl.77. Czy ośrodek realizuje zadania wynikające z innych ustaw?

	ops		mops	
	I. jednostek	%	I. jednostek	%
TAK	146	92,4%	3	100,0%
NIE	12	7,6%	0	,0%
Ogółem	158	100,0%	3	100,0%

Zasadniczym dla tej kwestii jest pytanie o to, czy ośrodki w ogóle powinny obsługiwać te zadania? Według intencji ustawodawcy wyłączenie z pomocy społecznej świadczeń rodzinnych, będące częścią reorganizacji systemu, miało między innymi przyczynić się do odciążenia pracowników socjalnych, tak by w większym stopniu mogli poświęcić się pracy socjalnej, realizacji kontraktów socjalnych, współdziałaniu ze społecznością. Tymczasem gminy zorganizowały obsługę tych zadań w sposób dodatkowo obciążający pracowników pomocy społecznej, tak jak odbywało się to przed reformą.

Tbl.78. Czy zwiększono zatrudnienie w ośrodku z powodu obsługi zadań z innych ustaw?

	ops		mops	
	I. jednostek	%	I. jednostek	%
TAK	101	71,1%	1	33,3%
NIE	41	28,9%	2	66,7%
Ogółem	142	100,0%	3	100,0%

* 4 – systemowe braki danych.

IV.ZAŁĄCZNIK

KWESTIONARIUSZE ANKIET